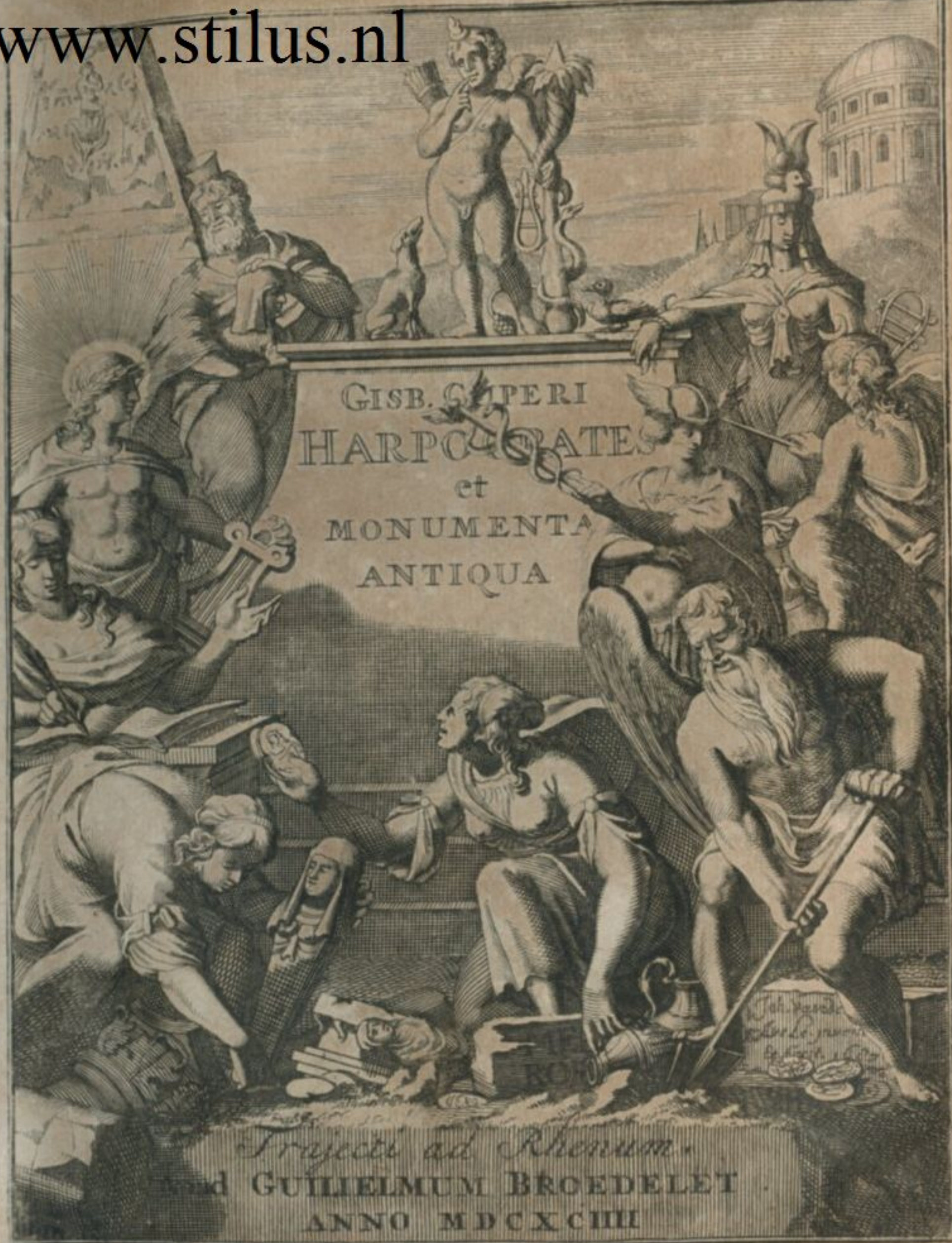

GISB. CUPERI
HARPOCRATES
et
MONUMENTA
ANTIQUA
Trajecti ad Rhenum.
Apud GUILIELMUM BROEDELET
ANNO MDCXCIII

GISB. CUPERI
HARPOCRATES,
SIVE
Explicatio imagunculæ argenteæ perantiquæ; quæ in figuram Harpocratis formata repreſentat
SOLEM.
EJUSDEM
MONUMENTA ANTIQUA
INEDITA.

Multi Auctorum loci, multæ Inſcriptiones, Marmora, Nummi, Gemmæ, varii ritus, & Antiquitates in utroque Opuſculo emendantur & illuſtrantur.

Accedit STEPHANI LE MOINE
Epiſtola de Melanophoris.

TRAJECTI ad RHENUM,
Ex Officina GUILIELMI BROEDELET.
MDCXCIV.

GISBERTI CUPERI

MONUMENTA ANTIQUA INEDITA.

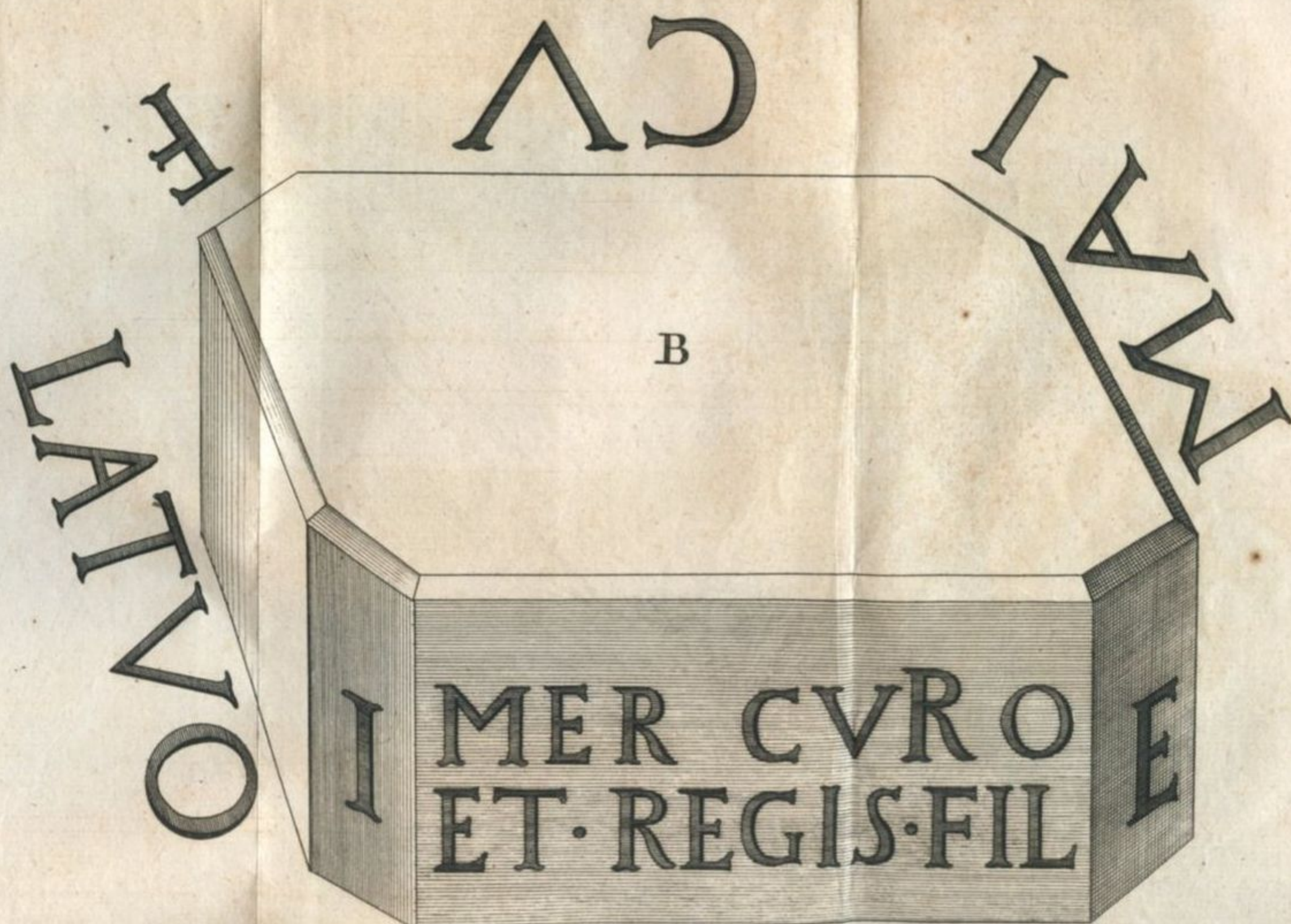
GISBERTI CUPERI
MONUMENTA ANTIQUA INEDITA.

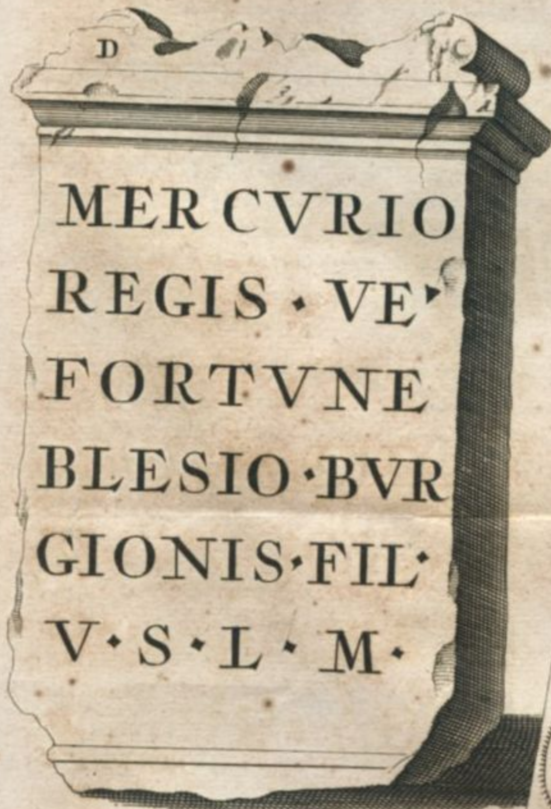
Onumenta Antiqua haud pœnitendam, imo præcipuam Philologici ſtudii partem eſſe, plurimos ſummæ etiam dignitatis viros illorum amore duci, eoſdemque nihil antiquius habere, quam veteris ævi relliquias conquirere, neminem, niſi cui mens tarda plane, & qui harum deliciarum ignarus vivit, arbitror dubitaturum. Atque hinc conſilium mihi natum, Inſcriptiones, Statuas, Nummos edere, & HARPOCRATI adjicere; idque eo magis, quia omnia nova plane & ἀνέκδοτα, habiturique Palæſtram eruditi, in qua bona fide ſeſe exercere queant. Agmen eorum ducent veteris ſuperſtitionis relliquiæ, apud Noviomagum repertæ, quibus feliciter Cimeliarchium ſuum, nummis elegantiſſimis aliiſque rebus refertum non ita pridem exornavit, Natalibus & meritis inſignis Dominus Baro de Heekeren, Comitatus Zutphanienſis Præfectus, & ad Collegium Perilluſtrium Fœderatæ Belgicæ Ordinum Equeſtris Ordinis nomine Delegatus. Et lapis quidem notatus littera A. craſſus eſt duos, & altus tres pollices cum dimidio menſuræ Rhenolandiæ. Capita humanum, caninum & alterius beſtiæ ex ære ſunt, & lapidi inſerta, ita tamen

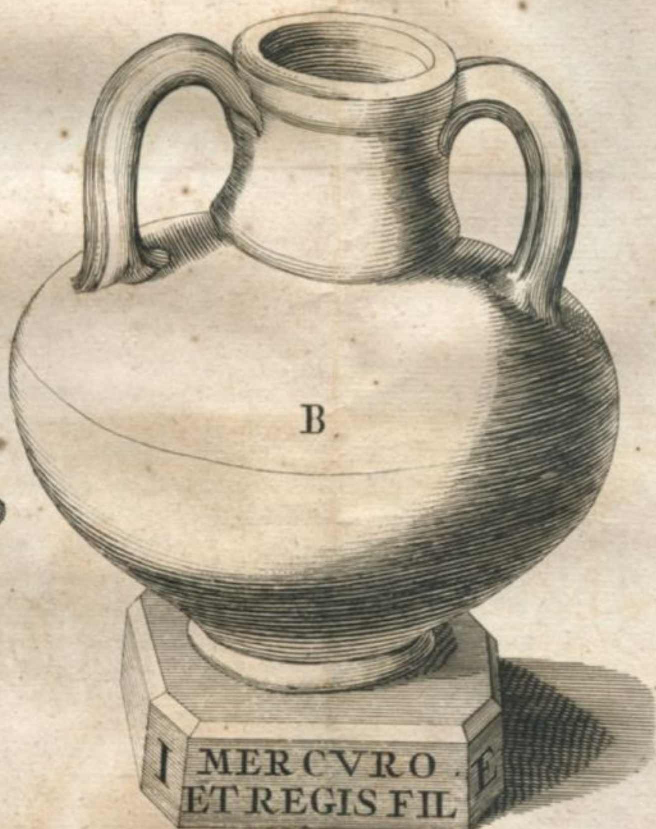
ut

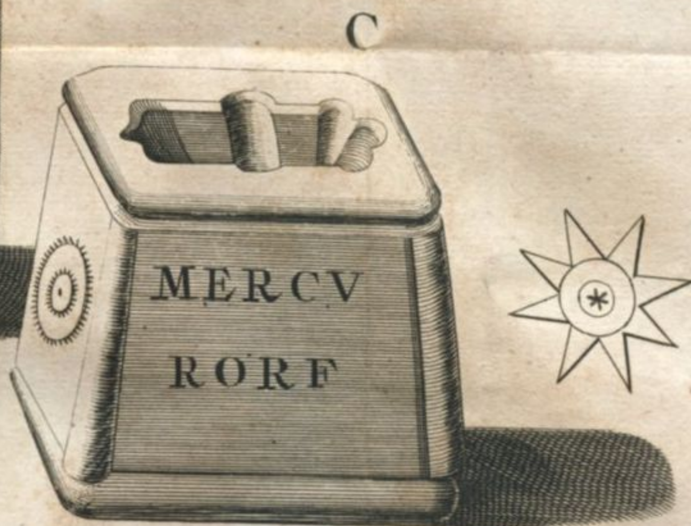

GRATIO·REGISO·
A·G·V·M·
BB
MERCVRO

CV
MAI
F
LATVO
B
I MER CVRO E
ET·REGIS·FIL

A
O
M
I·L·VILO

D
MERCVRIO
REGIS · VE
FORTVNE
BLESIO · BVR
GIONIS · FIL
V · S · L · M ·

B
I
MERCVRO
ET REGIS FIL
E

C
MERCV
RORF

ut eximi inde non possint. Quid autem hæc sibi velint, aut quomodo interpretari debeant, malo me fateri ignorare, quam frivolis conjecturis indulgere. Litteræ O. M. videntur suadere extritum esse I. ita ut sit JOVI OPTUMO MAXIMO. & nomen viri, qui hoc monumentum posuit erit, JULIUS. LUCIUS. VILO. Nam licet initio apud Romanos *Julius* fuerit nomen gentis, postea tamen prænomen factum est, uti ex variis apud Gruterum & Reinesium Inscriptionibus patet. Ad quem vultus juvenilis debeat referri inconpertum plane mihi est. Nihil certe cum Jove simile habet; videturque potius esse vel *Vilonis*, vel consanguinei ipsius, cujus vultum ille Jovi vel alteri deo, quia sanitati restitutus, morsus forte a cane, fuit, sive aliam ob causam, dedicavit. Neque tamen *Optimi Maximi* cognomen soli Jovi tribuitur: tulitque idem *Penninus Deus* teste inscriptione, quæ legitur in monte S. Bernardi

LUCIUS. LUCILIUS
DEO. PENNINO
OPTUMO
MAXUMO
DONUM. DEDIT.

cujus dei statuæ dejectæ alteram Jovis substituisse Augustum Antiquarii observarunt. Sic etiam MAXIMUS aliorum numinum epitheton est. MERCURIUS MAXIMUS occurrit in lapide veteri apud Tomasinum lib. de Donariis & Sponium: Juno se *maximam* vocat apud Ovid. lib. 3. Metam. Pausanias in Achaicis memorat fanum μεγίστων καλυμβύων θεῶν; & Inscriptio apud Transylvanos reperta, posita est DEO. QUI. EST. MAXIMUS, Lazio teste. Sed edita nuper est inscriptio, quæ bina illa Jovis cognomina servat, quam illustrare hac occasione conabor:

JOVI. O. M. ET
FIDEI. CAÑD. SACR.

Vir præstantissimus, qui rebus humanis jam exemptus est, & plurima de Rep. Litteraria meruit, ingeniose arbitratur sese *Fidem Candidatorum* repperisse: sed mihi FIDES cognominatur CANDIDA; quippe quam S. Rufus & Victor in regione Urbis octava memorant, & quæ illud nomen forte habuit a vestitu candido: Horatius,

Te

Te spes & albo rara Fides colit
Velata panno ——

Urna sepulchralis una cum basi notata littera B. est undecim pollicum altitudine; figulina, coloris albicantis; ut multæ similes in ripa Rheni & Vahalis Gallica inveniuntur; basis, quam ea qua est magnitudine, etiam exhibeo, est lapis quadratus ex monte excisus, & tam firmiter urnæ materia quadam affixus, ut post tantum temporis spatium avulsa non sit. Ab uno latere legitur, uti clarissime apparet,

MERCURO
ET. REGIS. FIL.

Mercurium a Gallis præcipua relligione cultum esse, docet Julius Cæsar lib. 6. de Bel. Gal. c. 17. *Deum maxime Mercurium colunt: hujus sunt plurima simulacra : hunc omnium inventorem artium faciunt: hunc viarum atque itinerum ducem: hunc ad quæstus pecuniæ, mercaturasque habere vim maximam arbitrantur* : Germanos Gallorum vicinos idem numen coluisse testis est Tacitus in Germania; apud quem etiam in Annalibus, *Victores diversam aciem Marti & Mercurio sacrant, quo voto equi, viri, cuncta victa occidioni dantur.* Sed hæc non est præcipua causa, quare nomen ejus legatur in urnę sepulchralis basi; verum quia ut Claudianus canit,

—— *Commune profundis*
Et superis numen, qui fas per limen utrumque
Solus habet, geminoque facit commercia mundo.

& quia tam inter deos superos quam inferos numerabatur. Uti enim notissimum est, mortuos fingitur deduxisse; atque ob id Πομπεὺς & χθόνιος, ταμίας τῶν ψυχῶν ψυχαγωγός imo & Ἐριχθόνιος, teste Auct. Magni Etym. appellatus fuit. Inde scribit Artemidorus lib. 2, c. 42. Mercurium in somnis ab ægrotantibus visum portendere mortem, quia animarum deductor est : νοσοῦντας δὲ ἀναιρεῖ, διὰ τὸ ψυχόπομπος νενομίσθαι. Eos qui campos Elysios ingrediebantur, ducebat ardentem facem manibus gestans; Val. Flaccus lib. 1. extremo :

Quos omnes lenis plantis, & lampada quassans
Progenies Atlantis agit. Lucet via late
Igne dei : donec sylvas & amæna piorum
Deveniant, camposque, ubi sol, totumque per annum

Durat aprica dies, thyasique chorique virorum,
Carminaque, & quorum populorum nulla cupido.

Virgam illi tribuit Virgilius, ejusque exemplo Horatius,

Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coërces
Aurea turbam ———

Ut igitur *Diis Manibus*, θεοῖς καταχθονίοις, *Plutoni*, *Proserpinæ* sepulchra inscribebant, iisque quasi mortuos eorumque cineres commendabant; ita idem honor habetur *Mercurio*; atque apud Boissardum deus hic sepulchrum videtur aperire, addita inscriptione; ΘΕΟΙϹ ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΙϹ. Sed quid erit.

ET. REGIS. FIL?

an dicemus barbari cujusdam Reguli filii reliquias hac urna conditas, & Mercurio deductori animarum commendatas fuisse; sed obstat urnæ materia, quæ fictilis, nec ullo pacto regio sanguini digna est: an potius exponenda scriptura hæc erit ET. REGISONIS. FILIO, ita ut hujus cineres fuerint in urna conditi? Certe REGISO, monumentum, quod notatur Lit. BB. Mercurio dedicavit: illudque eodem in loco inventum fuit. Quæ conjectura si alicui placet, lapis notatus Lit. C. exponi posset MERCURIO REGISONIS FILIO; ita ut particula copulativa omissa sit; ara autem signata Lit. D. MERCURIO REGISONIS, ita ut deus cognomen a cultu Regisonis acceperit: quod non infrequens esse clarissimis exemplis constat. DIANA RAESIANA nomen habet a familia Ræsianorum: CERES ORCILIANA ab Orcilia: FORTUNA TORQUATIANA a Torquati apud eruditissimum Sponium in Miscellaneis Eruditæ Antiquitatis. Similiter in marmoribus occurrunt, FORTUNA FLAVIA, PLUTO NERVIANUS, HERCULES AELIANUS, quemadmodum docet Raphaël Fabrettus cap. 8. eruditissimi Syntagmatis De Columna Trajana; ubi & idem apud Græcos obtinuisse ostendit. Et DEUS MERCURIUS CISSONIUS, nec non JUNO CISSONIA, uti me docuit Baudelotius elegantis ingenii vir; quippe qui Dii nomen habere videntur a familia vel gente Cissonia, ex qua fuit Q. CISSONIUS Q. F. HOR. APRILIS ARCHITECTUS AUGUSTORUM memoratus Grutero; qui in tribum *Horatiam* relatus, non autem dictus fuit *Horapri-*

lis.

lis. Ex his certe clarissime patet diis hominum cognomina fuisse indita; quam in classem tamen num referre *Jovem Agamemnonem*, & *Stratonicida Venerem* debeamus equidem dubito. Neque enim Jupiter vocatus *Agamemnon*, sed rex ille regum & dux ducum post mortem consecratus & Jupiter appellatus videtur esse: Athenagoras; ὁ μὲν λακεδαιμόνιος Ἀγαμέμνονα Δία σέβει: Clytemnestra apud Lycophronem,

Meus vero maritus captivæ dominus sponsæ
Ζεὺς Σπαρτιάταις αἱμύλοις κληθήσεται
Summos honores ab Oebali filiis consecutus:

ubi Tzetzes notat: Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἱδρύσαντες Ἀγαμέμνονος Διὸς ἱερὸν εἰς τιμὴν τοῦ ἥρωος; quod idem de Venere Stratonicide Antiochi Soteris uxore apud Tacitum, & in Marmor. Arundellianis judicandum est. Quæ reliqua basis latera cingunt voces atque litteræ explicari plane nequeunt, maloque hæc aliis relinquere, quam incertis conjecturis tempus atque otium perdere. Notandum autem scribi MERCURO, non *Mercurio*; sed cum in lapide, quem explico, secundum R. sit reliquis litteris longe majus, certe hinc colligitur, litteram I. etiam more solenni eo contineri: quam scribendi rationem similia exempla firmant; In Thesauro Palatino Mercurius elegans admodum cernitur, illique subscribitur,

MERCURO
TIMONIA
VITTUO

In altero lapide, quem exhibeo, occurrit MERCURŌ, lineaque supra ducta notat litteram I. omissam esse: quanquam inficias ire nolim in priore inscriptione apud Freherum in Orginibus Palatinis legi MERCURIO: atque ita in Ins. apud Gruterum EX MONIT. est *monitu*. In lapide altero, qui signatur Lit. C. omnes litteræ, ejusdem magnitudinis sunt, & uti apparet, legitur in eo,

MERCU
RO RF.

Monui hic ommissam esse particulam copulativam, & exponi lapidem posse, MERCURIO REGISONIS FILIO: ita ut positus sit Mercurio & Regisonis cujusdam filio. Quod si quis interpretari velit: MERCURIO REGI FECIT; vel MERCURIO

CURIO REGISO FECIT; vel MERCURIO REGISONIS FECIT; imo ſi quis cenſeat, Regiſonis filium *Mercurium* fuiſſe dictum, nullus ego equidem vetabo. Nec quenquam ab interpretatione ultima amplectenda, arcere debet, quod homini tribuitur nomen dei. Nam illud non inuſitatum fuiſſe olim ex ſcriptis veterum conſtat; libetque adjicere, quæ mihi hanc in rem notata ſunt; quia non injucundum argumentum fore perſuaſus ſum. Lucianus lib: extremo de Imaginibus ita loquitur : Ἀλλὰ τὰς προσηγορίας αὐτὰς, πόσοι ἐμιμήσαντο τὰς τῶν θεῶν, Διονύσιοι καὶ Ἡφαιστίωνες, καὶ Ζήνωνες, καὶ Ποσειδώνειοι, καὶ Ἑρμαῖοι προσαγορευόμενοι; Λητὼ δὲ γυνή τις ἐγένετο Εὐαγόρου τοῦ Κυπρίου βασιλέως καὶ ὅμως οὐκ ἠγανάκτησεν ἡ θεὸς, δυναμένη λίθον αὐτὴν ὥσπερ τὴν Νιόβην ἀπεργάσασθαι. Ἐῶ γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους, οἵπερ καὶ δεισιδαιμονέστατοί εἰσι πάντων, ὅμως τοῖς θείοις ὀνόμασιν, εἰς πόρον ἐπιχωμένους. σχεδὸν γοῦν τὰ πλεῖστα αὐτοῖς ἐξ οὐρανοῦ ἐστιν : *Verum quo numero illi comprehendendi ſunt, qui deorum nomina imitati, & Dionyſii, Hephæſtiones, Zenones, Poſidonii, & Mercuriales vocati ſunt. Fuit quædam Latona Euagoræ Cypriorum regis uxor, nec tamen dea indignata eſt, quamvis illam in lapidem, non ſecus ac Nioben, poſſet convertere. Ut ſilentio prætercam Ægyptios, qui quamvis omnium ſint ſuperſtitioſiſſimi* (male Obſopæus vertit, *qui tametſi ex omnibus gentibus deos habeant infeliciſſimos*) *divinis tamen nominibus ad ſatietatem uſque utuntur, plurima enim fere pars ipſis ex cœlo tracta eſt.* Quibus ex verbis conſtat Ægyptios frequentiſſime nomina deorum aſſumpſiſſe, Euagoræ regis uxorem *Latonam* dictam, & Græcos deorum nomina imitatos eſſe; haud vanum indicium, Luciani tempore, nondum fuiſſe uſitatum admodum ſolidis & veris deorum nominibus appellari; adeo ut etiam magnus Salmaſivs in epiſtola ad Menagium V.Cl. ſcribat; infinita nomina hominum apud Græcos reperiri ex deorum nominibus compoſita, pauca imo fere nulla, quæ ſola ſolidaque dei appellatione cenſiantur; multos eſſe Ἀπολλοδότους & Ἀπολλοδώρους, neminem *Apollinem*; multas Ἡροδώρας, nullas Ἥρας vel *Junones*, Ἡλιοδώρους, Ἡλιοδότους dictos aliquos, nullos Ἡλίους; Ἀφροδίσιον mulieris eſſe nomen, nullam Ἀφροδίτην vocari. Incautius Salmaſium loqui arbitratur Vir illuſtris, quia Clemens Alexandrinus docet reges & privatos olim vocatos eſſe deorum nominibus. De prioribus idem tradit Servius ad l. 7. Æn.,

&

& copiosa veterum monumentorum supellex satis superque ad id probandum sufficiunt. Sed non debebant Viri præstantissimi ad elucidandum Lucianum Romanis exemplis uti, nec Græcis ætatem ejus sequentibus; imo nec Impp. Romanorum, Græcorumve, qui ante eum alia nomina obtinerent, per arrogantiam deorum nominibus appellari voluerunt; cum tantum agatur de nomine, quod die lustrico alicui impositum est. Præterea Lucianus non dicit Græcorum aliquos, deorum nomina habuisse, sed imitatos esse; & *Dionysios*, non *Dionysos*: *Hephæstiones* non *Hephæstos*: *Zenones*, non *Zenas*, sive Joves; *Posidonios*, non *Posidones* & denique *Hermæos* vel Mercuriales, nnn *Hermas* vel Mercurios dictos esse: adeo ut ex auctoris illius verbis male probare conetur V. Cl. Thomas Reinesius Ep. 69. & ad Inscript. pag. 88. nec non Valesius ad Amm. Marcell. lib. 19. c. 12. moris fuisse apud Græcos, Barbaros & Romanos (de quibus ne quidem loquitur) nomina Numinum sibi in cognomen adsciscere, tam mures quam fœminas; arbitrorque ex iisdem verbis doceri nequaquam posse, deorum appellationes ab hominibus esse petitas, ejusque rei exemplo esse *Dionysos* (imo *Dionysios*) *Hephæstiones*, *Zenones*, *Posidonios*. Nam Lucianus tradit homines deos imitatos esse; nec de solidis deorum nominibus loquitur, ut Jove, Mercurio, Marte, sed de derivatis; id quod etiam argumentum efflagitat, quia eos defendit, qui aliquem dicebant θεῷ ἐοικέναι, i. e. *deo similem esse*; quod longe aliud est, quam deum esse; non secus ac vocari *Mercurium* & *Mercurialem*. Atque hoc est quod apud Euseb. lib. 5. præparat. tradit Plutarchus; dæmonum unumquemque, a deo, cui conjunctus est, solere nominari; quemadmodum ex hominibus ὁ μὲν τις ὢν Δῖος, ὁ δὲ Ἀθηναῖος, ὁ δὲ Ἀπολλώνιος, ἢ Διονύσιος, ἢ Ἑρμαῖος, *hic quidem vocatur Jovius*, *hic Minervius*, *vel Apollonius*, *vel Dionysius vel Mercurialis*. Fuere tamen ante Lucianum, præter uxorem Cyprii Regis & Ægyptios, qui deorum solidis verisque nominibus fuerunt insignes. Alexander Magnus filium suum ex Barsine natum *Herculem* appellavit, teste Justino l. 11. c. 10. *Nicagoras* Ἑρμῆς laudatur Eusebio lib. 15. præp. c. 2. Μίθρης *Mithra* procurator Lysimachi Diogeni Laërtio lib. 10. Φοίβη, id est, *Luna*, Ἑρμῆς *Mercurius* B. Apostolo Paulo in Epistola ad Romanos; quos omnes ante Lucianum vixisse constat, non modo, verum etiam hic

hic docet, gentiles Christianos factos talia nomina non deposuisse, licet anilis superstitionis forent hostes infensissimi; neque Apostolos veritos fuisse nomina deorum usurpare, quando aberat superstitio, quod tamen sequentibus sæculis nonnullos improbasse constat ex Tertull. c. 20. de Idolol. *Deos Nationum nominari lex prohibet, non utique ne nomina eorum pronunciemus, quæ nobis ut dicamus conversatio extorquet. Nam id plerumque dicendum est, in templo Æsculapii illum habes, & vico Isidis habito, & sacerdos Jovis factus est, & multa alia in hunc modum, quando & hominibus hoc genus nomina inducuntur. Neque enim Saturnum honoro, si quem ita vocavero suo nomine: tam non honoro quam Marcum, si vocavero Marcum; sed ait: Nomen aliorum deorum neque commemorabitur, neque audietur de ore tuo. Hoc præcepit, ut deos vocemus illos.* Nam primo iis ex verbis patet nonnullos arbitratos fuisse, sese peccare, si vel pronuntiarent deorum gentilium nomina; deinde non insolitum tunc temporis fuisse deorum nomina hominibus, ut puto, Christianis dari. Sic *Mars* diaconus in Gestis apud Baluz. Tom. 2. Miscellan. pag. 92. *Mercurius* Presbyter initio Actorum Synodi Romani sub Bonifacio: *Ammon* metropolita apud Palladium in vita Chrysostomi, quam Bigotio, Viro præclaro & illustri debemus; quod cognomen etiam tulit Hipponicus Calliæ filius apud Athenæum lib. 12. & in monumento veteri apud Gruterum, quod correctius longe edidit Sponius in Itinerario, mulier Christiana *Afrodite* appellatur,

Amplificam sequitur vitam dum casta Afrodite
Fecit ad astra viam, Christi modo gaudet in aula.

Sed ut ad gentiles redeam, *Minerva*, *Phœbus*, *Diana*, *Nemesis*, *Jacchus*, *Quirinus*, in Inscriptionibus, & *Cybele* apud Heliodorum lib. 7. nomina vel cognomina sunt virorum & fœminarum; & Ἑρμῆς ea significatione occurrit in nummo Gordiani tertii apud Tristanum & Patinum; *Mercurius* in Inf. apud Reinesium atque apud Amm. Marcell. lib. 15. c. 2. & *Aurelius Mercurius* in alio apud Falconerium lapide. Male autem in hanc classem Vir doctissimus refert *Mercurialem*, *Phœbionem*, *Phœbianum*, *Phœbadium*, *Phœbitium*, *Anubionem*, *Appionem*, *Isiadem*, *Lucinillam*, *Aprodiciam*, *Herain*, *Serapiam*, *Phœbadem*, & Ant. Augustinus Dial. 6. *Zenonem*; quippe quæ non pura deorum dearumque nomina sunt,

sed

ſed inflexa & derivata. Sed operæ pretium eſt audire de hoc marmore Illuſtrem Spanhemium. Ad poſtremas, ait, tuas me tandem revoco, & quam ibidem refers inſcriptionem in ripa Vahalis ad Batavorum oppidum repertam MERCURIO ET REGIS FIL. de qua uti ingenue fateor, nihil quod Te moneam, aut me abunde explet, occurrit. Mercurium *Regem* dictum & cultum in illo tractu, ſi per alia liceret, haud mirari quiſquam poſſet, qui norit tutelare illud Gallorum & Germanorum numen, poſitaſque illi, quod obſervat etiam in Syntagmate ſuo Reineſius p. 114. diverſis Germaniæ ad Danubium & Rhenum locis ſtatuas, ſicuti autem Græcis βασιλεῖς & ἄνακτες, ſic Romanis aliiſque *Reges* & *Reginæ* dicti paſſim gentium Dii, eoque nomine fanis, ſtatuis, aliiſque monumentis, quod nihil Regum majeſtate in terris auguſtius, culti. Sed cum integrum nomen aperte legatur in alia Inſcriptione, quam tuæ memorant, ejuſdem tractus, haud dubie prior illa ad eandem normam legenda, utraque vero de duobus loci illius Dynaſtis patre & filio, ita appellatis, aut vero de Mercurio loci numine, & cui ara erecta, & *Regiſone*, cujus cineres ibidem conditi, explicanda videtur. Priori quidem interpretationi favere poſſet, quod ſicuti plures apud Græcos *Hermas* aut *Hermetas* dictos noſti, ita haud infrequens *Mercurii* nomen gentilium, & *Mercuriorum* mentio in antiquis lapidum monumentis, & cujuſmodi apud Gruterum CXVI, 2. *Q. Clodius Jaſon & Mercurius filius* & apud Reineſium p. 119. *Mercurio Fratri* inter alia legitur. Nec alia fere ſentit doctiſſimus Raphaël Fabrettus, cujus verba ſupponere non gravabor, quæ ad me miſit Februario menſe anni MDCLXXXVI: De priori inſcriptione ſepulchrali dicam quod ſentio: Mercurium ſcilicet in lapide quo urna tegebatur expreſſum, non numen illud ex majoribus ſignificare, ſed nomen viri alicujus, Regiſonis, quem in alio lapide inveniſti filium: non enim inſuetum erat, divorum nomina ab hominibus uſurpata fuiſſe; ut pluribus probare poſſem ſi cum alio, quam cum viro eruditiſſimo mihi res foret. Litteræ vero circumſtantes, notæ ac ſiglæ videntur eſſe, quia nullus ex iis ſenſus reſultat, qui latinitatem duarum illarum linearum adæquet. Pari ratione ſepulchralem dicemus ſecundam MERCURO. R. F. quamvis aræ inſculptam: paſſim enim in

,,ararum

„ ararum formam cippi ejusmodi constituebantur, addita etiam su-
„ perne cavitate quam cespite replerent, dum super ea funebres li-
„ bationes & sacrificia instaurarent, eamque aram Mercurio Regi-
„ sonis filio positam dixerim. Recurrit idem Regiso in tertia,
„ quapropter tuæ conjecturæ posteriori adhæreo, ut funebria sint
„ non sacra ista monumenta. Lapis signatus litteris BB. nobis *Mercurium*, & *Regisonem* memorat; &, quod notandum diligenter, alterius, qui arulæ formam habet notaturque littera C. basis ita hujus magnitudini respondet, ut illi impositus fuisse videatur. Mercurius GRATIUS appellatur, quod cognomen uti apud alios non invenitur, ita incertum an a *Gratiis*, an a loco quodam, an aliunde deducendum sit. Certe apud Samios χαριδότης cognominatus fuit, teste Plutarcho in Quæst. Græcis; & Lycophroni dicitur φαιδρὸς θεὸς *hilaris deus*, vel *luculentus*, uti Apulejo appellatur. Sed tamen vix puto talia in ripa Vahalis quærenda esse, felicioribusque ingeniis relinquo explicandum, unde id cognomen Mercurio datum esse potuit. Litteræ A. G. V. M. nihil aliud significant, quam *animo grato vovit merito*: qualia multa in Inscriptionibus occurrunt.

Ara notata littera D. est alta xx. pollices, larga undecim, & crassa quatuor cum dimidio. MERCURIO REGIS exponi, ut memini me monere, posset *Mercurio Regisonis*, ita ut cognomen deus a Regisone habeat: vel, *Mercurio Regi Sacrum*, quia non infrequens, uti postea docebo, deos *Reges* vocatos esse: vel *Mercurio Regiso, Ve. Fortunæ Blesio*; ita ut Regiso & Blæsio filii fuerint Burgionis, illeque votum solverit Mercurio, hic Fortunæ. Quid autem sibi velint litteræ VE. æque incertum mihi est. Posset aliquis suspicari latere hic vel nomen *Veneris* vel *Vestæ*, vel cognomen *Veteris*, quod tamen alibi mihi non lectum, *Fortunæ*. Sed optimum est inde facere *Veteranus*; inscriptionemque hoc modo interpretari: *Mercurio Regiso Veteranus Fortunæ Blesio Burgionis filius votum solverunt libentes merito*: quam tamen sententiam si alius etiam probare nolit, nullus certe repugnabo; cum sciam optimo conjectori palmam in his ænigmatibus interpretandis deberi. Simplex autem E. pro AE. positum est; quæ scribendi ratio non modo in lapidibus verum etiam in nummis vetustis occurrit, quemadmodum probarunt eruditione præstantes viri. BLESIO nomen est

sive

ſive Gallicum ſive Germanum, quæ ſæpe in O. deſinere ſolebant; ſic *Regiſo*, *Surio*, *Burgio*, *Bato*, & alia occurrunt; neque tamen iis repugnaverim, qui forte illud deducant a *Blæſis*; quod cognomen Juniis, Pediis, Semproniis & Velleiis datum eſt; vel *Blaſionibus*, quod datum eſt cuidam ex gente Cornelia, & Helvia, quemadmodum ex Glandorpio conſtat. Atque hæc quidem inſervient his monumentis illuſtrandis; quæ ſi alius felicius & melius doctiuſque explicare poteſt, magnam ille apud me gratiam inibit. Sed quia inſcriptiones hæ plane novæ ſunt, & alibi non obviæ, exorientur forte nonnulli, qui eruditam fraudem ſubeſſe judicabunt, & propterea gratis nos in verum illarum ſenſum inquirere. Verum mihi rationes graviſſimæ ſunt, cur omnem doli ſuſpicionem longe removendam cenſeam. Nam primo lapides notati litteris, B. C. D. omnes inventi ſunt in ripa Vahalis, quando aquæ multum hac æſtate receſſerant; eodemque ſimul loco ab operariis urna effoſſa fuit. Judæus hæc omnia ſibi comparavit, & vendidit; cujus fidem ſi quis ſuſpectam habere velit, næ illo toto erraret cœlo! Unde enim Judæo Latinæ linguæ ignaro plane, Romanarum antiquitatum cognitio? unde ipſi in mentem veniſſet *Mercurii* nomen, ejuſque cognomen *Gratii*? Et quod notandum valde, ara ſignata Lit. D. eodem in loco inventa eſt, & per aliquot annos non animadverſa ſtetit in agro vicino. Ipſe præterea monumenta hæc manibus tractavi, & omnibus fidem facere poſſum; nihil me ſuppoſitii diligentiſſime etiam inſpicientem ea, & examinantem vel ſuſpicari potuiſſe. Non continuo certe, ſpuria judicanda ſunt quæ apud alios nullibi exſtant, & quæ raritate ſua notabilia ſunt. Hanc enim regulam ſi ſequeremur, quot non inſcriptiones, in quibus vel deorum nomina incognita plane, vel aliæ res inauditæ & nuſpiam obviæ conſpiciuntur & leguntur, rejiciendæ forent? cum tamen æquis rerum æſtimatoribus earum antiquitas conſtet, & ſumma cum voluptate animi probetur. Quid quod & viliſſimum, quo Judæus illa vendidit pretium, facile omnem rejiciunt fraudis ſuſpicionem; cum plus longe operæ inſumpſiſſet lapidibus formandis, litteriſque in iis ſcribendis, quam leve valeret lucellum: a qua re quantum homines iſti, abhorreant notum ſatis ſuperque. Sed quia Mercurii toties mentio occurrit, non ingratum me Lecturo facturum arbitror, ſi adjiciam dei illius imaginem, quam ſervat Antiquitatis

 ſtudio-

Studiosissimus Vir Joannes Smetius, quæque refert, uti apparet, barbatum eum & galeatum.

Exstat hic, quem ipse manibus tractavi, MERCURIUS in argenteo orbe, protuberante, & cujus proinde altera pars concava est, qualibus fere ornamentis hodie lupatorum extremitates exornari solent. Et primo quidem *Galea* Mercurii digna observatu est, Illam certe eidem deo tribuit Zenob. Cent. I. prov. XLI. Καὶ καταστήσας (Perseus ab interfecta reversus Medusa) ἐπὶ Σερίφου βασιλέα Δίκτυν, τὴν κεφαλὴν τῆς Γοργόνος Ἀθηνᾷ δίδωσι, τὴν δὲ κυνῆν Ἑρμῇ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ πέδιλα καὶ τὴν κίβισιν: *Constituto autem Seriphi Rege Dutii, Gorgonis caput Palladi donavit, galeam vero Mercurio, ut & talaria & peram.* Apud Eleos, teste Pausania Lib. 6. fuit Mercurius τὸν κριὸν φέρων ὑπὸ μασχάλῃ, καὶ ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ κυνῆν, *arietem sub brachii ala gerens, & galea caput armatus.* Verba horum auctorum clara sunt, & eruditi interpretes per *galeas* ea reddunt; nisi tamen potius vox Græca *petasum* designet; quomodo illam interpretatur Suidas: Κυνῆ δὲ ὅτι ἔχει περικεφαλαίαν, τὸν πέτασον, ὡς ὁ Ἑρμῆς ἄγγελος ὤν, καὶ οἱ Πελοπονήσιοι δὲ κυνῆν τὸν πετάσον φασί: *Galea vero dixit, quia* (Iris) *habebat galeam, id est, petasum, uti Mercurius nuntius; & Peloponnesii* (ita vertit Portus) *petasum vocant* κυνῆν *vel galeam*: qualia etiam leguntur apud Scholiastem Aristophanis pag. 598. qui potest videri. Sed licet statuamus veram & genuinam galeam Mercurio tribuere Plutarchum & Zenobium, tamen male me habet, quod facies nihil commune habeat cum deo, qui ut juvenis vel puer depingi solebat. Sed & Mercurium senem & barbatum effictum fuisse puto me ex marmore antiquo, & Pausania in HARPOCRATE docuisse. Quin & Eustathius ad Iliad. φ. pag. 1249. Ed. Romanæ memoriæ mandat a Pelasgis senes Mercurios fuisse effictos:

Εἰρηνικὸς

Εἰρηνικὸς, ait, ὁ Ἑρμῆς, ὅθεν καὶ ἀνεῖται καὶ μίξεις φιλεῖ· καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ δὲ συνδεδέσθαι τῇ Ἀφροδίτῃ ἐθέλει, διὰ τὸ τῶν φιλοκάλων Ῥητόρων, ὡς εἰκὸς ἐπαφρόδιτον ἐν γραφαῖς καὶ ἐπιχειρ. διὸ καὶ οἱ πελασγοὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν ἐντεταμένον τὸν Ἑρμῆν ἤτοι ὀρθιάζοντα ἱδρύονται. καὶ μάλιστα τοὺς γε γέροντας, γονιμωτέρους εἶναι τῶν ἔτι νεαζόντων καὶ οὔπω χρόνον ἐπιστημόνων: ex quibus verbis docemur, Mercurium Pacis & Veneris amantem Deum esse, & Pelasgos ipsum finxisse tensis genitalibus, & maxime senes Mercurios, quia illi aptiores gignendo, quam juvenes. Similia tradit Cornutus cap. XVI. de Diis: Οἱ δὲ ἀρχαῖοι τοὺς μὲν πρεσβυτέρους καὶ γεννῶντας τὸν Ἑρμῆν, ὄρθα ἐποίησαν τὰ αἰδοῖα ἔχοντας. τοὺς δὲ νεωτέρους καὶ ἀγενείους, ἀνειμένους. παριστῶντες ὅτι ἐν τοῖς προβεβηκόσι ταῖς ἡλικίαις γόνιμος ὁ λόγος καὶ τέλειός ἐστιν: quo in loco scribendum τοὺς Ἑρμᾶς, vel τῶν Ἑρμῶν; quod cum non videret interpres, *parentes Mercurii*, hic sese putat invenisse. *Veteres Mercurii parentes natu grandiores pingunt, habentes testiculos sursum tractos & erectos. Juniores autem imberbes formantur & remissis pudendis; significantes in iis, qui provectioris ætatis sunt, rationem fœcundam & perfectam esse*: quod certe a ratione & mente auctoris alienum plane est. Dubito tamen valde, num Eustathius & Cornutus describant Mercurium senem, & simul toto corpore hominem referentem; an vero *Hermas* sive quadratas formas, quibus capita vel Mercurii vel hominum senilia & barbata imponuntur. Ultimum certe verissimum esse docet præter marmora apud Antiquarios obvia, Macrobius Lib. 1. Sat. c. 9. *Pleraque etiam simulacra Mercurii quadrato statu figurantur solo capite insignita & virilibus erectis*: atque hoc plane firmat Plutarthus in libello, *An seni sit gerenda Respub.* disertis clarisque verbis: *De facultate*, (Latina tantum appono) *obeundorum ministeriorum, non tantum nobis detraxit senectus, quantum civili & gubernatrici adjecit. Eam ob causam etiam Mercurios seniores sine manibus & pedibus erecto fascino fingunt: hoc ænigmate indicantes, minime hoc a senioribus requiri, ut corpora servitia obeant, modo iis ratio, ut æquum est, sit efficax & fœcunda*: firmat id tandem Artemidorus Lib. 2. Oneirocr. cap. 42. Ἑρμῆς τετράγωνος ὁ σφηνοπώγων φιλολόγοις μόνοις συμφέρει. ὁ δὲ τετράγωνος καὶ ἀγένειος· οὐδὲν τούτοις συμφέρει: *Mercurius quadrangularis acutam barbam habens, solis Philosophis conducit*; in somnis n. visus; *verum quadrangularis*

& imberbis nihil his conducit. Atque hæc quidem loca ſtatuas Mercurii τετραγώνυς ſenili ætate & barba inſignes fuiſſe teſtantur aperte; eoque etiam referendum ejuſdem ſimilacrum, cui χῆμα erat τετράγωνον, quod γένεια κ) ἐπὶ τῇ κεφαλῇ πῖλον εἰργασμένον habebat, Pauſania lib. VI. teſte. Adeo ut pro certo aſſeverare nolim ectypo noſtro quicquam cum ejuſmodi ſtatuis commune eſſe; præcipue cum barba vix appareat, licet ſenior vultus ſit. Quod igitur mihi in laudatis antiquis marmoribus evenit, idem & nunc experior; fateorque lubens libens, etiam κειμήλιον difficultates ſuas habere, aliosque ingentem gratiam apud me inituros teſtor, qui hæc omnia clarius elucidabunt olim. Neque tamen dimittendus Mercurius eſt; ſed quia Ægyptiorum ſacra in Harpocrate explicare conatus fui, examinabo elegantem Horapollinis locum, qui exſtat lib. I. cap. 10. τρίτη ἡ μονόκερως, καὶ ἰδιόμορφος. ἣν Ἑρμῇ διαφέρειν ἐνόμιζον. καθὰ καὶ Ἴβις τὸ ὄρνεον: *Tertium* (ſcarabæorum genus) *unicorne eſt: & ſuæ peculiaris formæ, quod & Mercurio ſacrum eſſe, ut etiam eſt Ibis avis, exiſtimarunt.* Ex Juvenali conſtat Ægyptios coluiſſe *ſaturam ſerpentibus Ibin*; Plinius lib. 10, c. 28. ſcribit eos Ibin invocaſſe contra ſerpentium adventum, & Ælian. lib. 10, c. 29. eam Mercurio τῷ πατρὶ τῶν λόγων φιλεῖσθαι, vel in amore eſſe, qualia etiam tradit Horapollo lib. I. cap. 36. Hierogl. Ibis igitur Mercurio ſacra; ſed quid hoc ad ſcarabæum, aut cur illi adjungitur avis hujus exemplum, cum nulla inter ſcarabæum & Ibin ſit ſimilitudo? Ante dixerat unum ſcarabæorum genus eſſe αἰλυρόμορφον, quod Soli dicarunt, quia αἴλυρος vel *felis mas* pupillas cum ſolis curſibus mutabat. Et ſic puto tertium genus Mercurio dicari, quia Ibin putabatur referre; & reſcribo ἰβιόμορφος. Nihil enim eſt *ſuæ peculiaris formæ*; cum & alia ſuam ſibi habuerint: & ita *ſecundum genus*, vel δευτέρα γενεὰ dicitur eſſe δικέρως καὶ ταυροειδής; & propterea Lunæ dicari, non ſecus ac taurus inter ſidera relatus, quem Ægyptii ὕψωμα eſſe dicebant τῆς θεοῦ ταύτης. Quę ſequuntur binæ ſtatuæ, humanitati debentur Witziorum fratrum, quorum alter ſummis in Rep. honoribus geſtis, Conſulatu Amſtelodamenſi & eruditione; alter præfectura militis urbani clarus habetur; quique poſſident Cimelæarchium magnis non modo ſumptibus collectum, verum etiam optimæ notæ integerrimisque aureis, argenteis, æreis numiſmatis, operis antiqui gemmis & ſtatuis,

aliiſque

aliisque præclaris rebus ornatissimum. Quam deam imago referat, fateor me ignorare. An erit *Mana Geneta*, cui Romani; an Hecate, cui Græci; an Ἐιλιονία, (*Lucinam* vertit interpres, adeo ut videatur legisse Ειλιθυία) cui Argivi, teste Plutarcho in Quæst. Romanis, canem immolabant? an *Enodia* ἢ Ἐνόδιος vel Ἐνοδία, quod Hecates est cognomen uti patet ex Artemid. 2, 42, cui nigrum catulum μέλαιναν σκύλακα offerebant Colophonii, uti tradit Pausanias lib. 3? an *Diana* cui canem sacrum facit Plut. lib. de Iside? An potius Cybele, quam eandem faciebant cum Hecate; quæ canibus oblectabatur, unde Hesychius *canes* vocatos scribit Ἑκάτης ἄγαλμα, id est *oblectamentum*, *gaudium Hecates*, quod valde marmori nostro convenit; quia dea quasi cum cane ludit, & vox ἄγαλμα non modo statuam, verum etiam rem omnem denotat, quæ alicui in deliciis est; πᾶν ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται, καὶ χαίρει κἄντε ἱμάτιον ᾖ, κἄντε εἰκών; uti loquitur Grammaticus anonymus apud Vossium, virum certe præclarissimum, ad Pomp. Melam; quibus addi possunt Hesychius, Scholiastes Homeri, aliique. Præterea Hecate ad omnes deas referebatur; uti patet ex iis quæ apud Apulejum Isis pronuntiat; *me primigenii Phryges Pessinuntiam nominant deum Matrem: hinc Autochthones Attici Cecropiam Minervam: illinc fluctuantes Cyprii Paphiam Venerem; Cretes sagittiferi Dictynnam Dianam: Siculi trilingues Stygiam Proserpinam: Eleusinii vetustam Deam Cererem: Junonem alii, alii Bellonam, alii Hecaten, Rhamnusiam alii; & qui nascentis dei solis inchoantibus radiis illustrantur Æthiopes, Ariique, priscaque doctrina pollentes Ægyptii, ceremoniis me prorsus propriis percolentes, appellant vero nomine Reginam Isidem.* Ubi legendum forte *Afrique*, cum *Arii* Persiæ populi hic locum habere vix possint; nec credibile sit auctorem *Arios*, quos Arabiæ adscribit Plin. l. 6, c. 28. intelligere; verum potius *Afros*, quorum proculdubio magna pars, utpote vicina Ægypto Isidem coluit. Obstant tamen, ut verum fatear, *inchoantes nascentis dei radii*; illique suadere videntur non Æthiopes Africæ, verum Asiæ & quidem Indo proximi, cum Ariis, quo nomine comprehendunt eruditi varios populos, debere intelligi: quod si verum, illustre certe testimonium habemus Isidem etiam in interiore Asia cultam fuisse. Et licet dea hæc caput turrita non habeat corona cinctum; neque etiam leones adsint; ipsa *tympanum* tamen, quod ma-

nu ſiniſtra tenet, omnino ſuadet eam *Cybelem* eſſe; quæ eadem cum Diana & Hecate, quibuſque canis vel ſacer erat vel immolabatur: imo quarum hæc canino capite fingebatur, teſte Heſychio in v. Ἄγαλμα Ἑκάτης. Nec certe alia ſentit Illuſtris Spanhemius, cujus verba apponere in gratiam, Lector, tuam, non gravabor: Deę vero ſedentis, ait, cum, tympano & cane ad genua, quod penes te eſſe memoras, ſignum, haud aliam, mea quidem ſententia, quam Cybelem notat. Neque enim canes unius Hecates Κυνοκεφάλου ſymbolum, unde *Hecates ſignum* de canibus dictum obſervante Heſychio, Ἑκάτης ἄγαλμα, τοὺς κύνας οὕτω φασὶ. Quod vero dubitas an Canes ad Cybelen referri itidem poſſint, omnem dubitandi anſam præripiet obſervatus a me Tzetzis ad Lycophronem locus, ubi apud Thracas, canes non Hecatæ ſolum, ſed Rheæ quoque immolatos e Sophrone nos docet, ad v. nempe 77. Ζήρυνθον ἄντρον τῆς Κυνοσφαγοῦς θεᾶς: ubi Schol. Καὶ ἡ Ῥέα λέγουσιν ἐπονομάζεται, καὶ ἡ Ἑκάτη ξενοφυὴς οὖσα Φερσέφασσα. θύουσι δὲ αὐταῖς κύνας, ὡς φασι Σώφρων ἐν Μίμοις. Quo commode etiam referas ὑλάσκειν & ὑλαγμὸν vulgo de latratu canum, de Cybeles ſacerdotibus dictum, ut apud Nicand. Alex. p. 144.

——— Οἱ δὲ τρέουσιν

Ἰδαίης ῥιγηλὸν, ὅτ' εἰσαΐωσιν ὑλαγμόν

Immo præter terribiles has Deas, haud minus tremendo Numini, Marti n. canum catulos a Spartanis & Colophoniis immolari ſolitos e Pauſania didici lib. 3. p. 181. Ut jam mittam canem Dianæ, ἀγροτέρας n. aſſiduum ferme in nummis antiquis comitem: unde etiam Hecate, quæ eadem n. cum Diana, tribui obſervat Plutar. lib. de Iſide p. 370. Ed. Pariſ. Καὶ τὸν Κύνα τῆς Ἀρτέμιδος, ὡς Εὐριπίδης, Ἑκάτης ἄγαλμα φωσφόρου, Κύων ἔσῃ. Ad quem Euripidis locum reſpexit proinde Heſychius loco modo adlato. Quin nonnunquam etiam Mercurii Ἐνοδίου n. canis aſſecla, in veteribus lapidum nummorumve monumentis. Quibus addi poſſunt quæ in explicato Harpocrate mihi ante acceptas a Viro præſtantiſſimo litteras notata ſunt. Atque ut hoc obiter adjiciam, Hecatem vocarunt Deam κυνοσφαγοῦν, quia illi canes offerebantur, diique ſe ſacrificiis alere, & proinde ea edere putabantur: quomodo Lacedęmonii Junonem Αἰγοφάγον, Samii Dianam Καπροφάγον, & alii Mercurium, ni fallor, Κελοφάγον vocarunt; de quibus alibi. Quin

&

& Diana a Libanio Orat. 32. Tom. 2, dicitur per canem deduxisse coloniam in Joniam: Καὶ παρέπεμψε μὲν διὰ κυνὸς τὴν ἀποικίαν εἰς Ἰωνίαν: asterisco tamen eruditus interpres locum notat, tanquam male sanus, vel mancus foret; nec, uti arbitror, immerito. Nam licet Chalcidensium classis cursus directus sit *antecedentis columbæ volatu*, teste Vellejo lib. 1. c. 4. licet Delphinus Castalio Cretensi viam monstraverit apud Tzetzem; & columba Argonautis, apud Hygin. fab. 19. nihil tamen de *cane* duce memini me legere. Jonum classem Musas sub apum specie deduxisse testis est Philostratus, eamque ob causam Ephesios animalculo illo nummos signasse observarunt eruditi; sed hoc nihil ad Libanium illustrandum facit; apud quem forte rescribi debet Ἴωνος vel Νηλέως ita ut dicat, Dianam Jonem vel Neleum instigasse, ad coloniam deducendam; quomodo mox dicit eandem deam Alexandro consilium dedisse. Altera statua æque notabilis est; & si qua historia a veteribus posteritati consecrata locum habere potest, erit forte decantatissima illa *Helles*; quam ariete vectam vellere aureo notabili in ejusdem nominis mare decidisse produnt Græci & Latini. Sed vix ut affirmare quicquam ausim, facit cum mulier post arietem stans, tum altera & senex in genua procumbentes gallumque & gallinam observantes diligenter; tanquam ex iis auspicium capere vellent, num felix faustumque futurum sit, quod suscipere & facere animum induxerunt; vel num bene Hellis fuga, si modo historia illa quadrat, successura sit. Et Fabrettus pro singulari sua humanitate misit, ingeniose quidem me de Helle arieti insidente opinari, sed nec puellam pone sequentem, nec gallum & gallinam, virumque & mulierem procumbentes quicquam ad Hellen facere; inde se ἐπέχειν, divinare tamen, duos illos procumbentes parentes fuisse, qui gallum & gallinam Æsculapio & Hygeiæ afferrent pro filiæ salute, eamque arieti insidere, quod hoc ipsum animal sit catharticum & lustrale, uti ostendit p. 162. de Col. Trajana. Certe ex pullis auguria capta esse satis superque Romanorum superstitio docet; quorum Duces eos per pullarios consulebant. Si celeriter accurrentes vorarent, & præcipue si avide pascentibus aliquid ex ore excideret, & solo illisum resiliret, quod vocabant *tripudium solistimum*, erat signum boni eventus; si vero edere nollent, infortunii; quemadmodum ex Cicerone, Livio, Floro, Festo, Minutio Felice, aliisque constat. Per *pullos* autem *gallos gallina-*

ceos

ceos intelligendos esse utique constat, unde Phædrus *pullum gallinaceum* dixit; quam loquendi rationem etiam recentiores observasse ad Ammianum Marcelli lib. 20. c. 4. docuit Valesius, magnum, cum viveret, Litterarum columen. In nummo *Marci Antonii Auguris* & *Lepidi*; nec non in annulo, qui Julii Cæsaris caput repræsentat apud Gorlæum, gallus gallinaceus, (avis scilicet erat auguralis) conspicitur. Quin & unaquæque legio *pullarium* videtur habuisse: certe in Inf. 36. Cl. 6. Reinesii celebratur,

T. CORUNCANIUS. T. F. VAGONTIUS
VI. VIR. AUGUST. AUGUR. PUL
LARIUS LEG. V.

& ex Livii lib. 10, c. 41. constat plures *pullarios* in exercitu fuisse, simulque auspicium ex pullis cepisse. Neque enim video quomodo aliter inter eos *altercatio de auspicio ejus diei* oriri potuisset. Miror autem, unde Joannes Sarisberiensis lib. 1. cap. 13. expiscatus sit *columbas* suas: *In expeditionem missus Consul Romanorum, dum nullius boni ominis sortiretur auspicium*, COLUMBAS *jejunio confectas, granis sparsis triticeis in via, qua iturus erat, præferri jussit, ut vel earum omine auspicii duritiam sublevaret. Quæ cum diligentius a cibis abstinerent, eas præcipitari jussit in fluvium, ut saltem biberent; submersæque in flumine, docuerunt Consulem cum exercitu submergendum. Hic etenim secutus est eventus.* Nam proculdubio de Appio Claudio pulchro loquitur, quem meliores notæ auctores *pullos* mari mersisse narrant; & gallos consultos esse docuerunt ex Philone judęo & Polybio Eruditi: imo ipse Sarisberiensis quem Suetonius Tib. cap. 14. *pullum* vocat, hoc ipso capite *gallum* appellat. Sed hausit ille hoc proculdubio ex iisdem fontibus, ex quibus mutuatus est, alium *Consulem cum a Senatu destinaretur ad expugnandum* REGEM PERSARUM, *a filia, quam in ostio domus flentem obviam habuit, causam quæsivisse; cumque illa responderet* PERSAM *periisse (sic enim catulus, qui forte perierat dicebatur) profectum in expeditionem triumphum non invenisse, eo quod* REX PERSARUM *perierat.* Nam hæc historia respicit L. Paulum, qui contra Persen Regem Macedoniæ, non autem Persas pugnavit, hocque omine spem certam clarissimi triumphi animo præsumpsit; Regemque Persen in triumpho duxit, uti ex Val. Maximo & Floro aliisque notissimum: adeo ut & in eo erraverit, quod scribat consulem

non

non triumphasse, cum tamen nullus splendidior triumphus du-
ctus sit a Roma condita, quam ille Macedonicus; & quod Persas
memorat, cum tunc non fuerint Persæ in orbe terrarum verum
Parthi; uti recte me monuit Celeberrimus Grævius. Insidet au-
tem vel dea vel mulier arieti, ita ut pedes bini ab una dependeant
parte, qualis & Europa tauro vehitur in nummis apud Tristan: &
Patinum, atque ab Ach. Tatio describitur, in Amoribus Leucip-
pæ: qualis etiam occurrit *Venus Equestris* in nummo Aur. Veri,
& alia Dea in Commodi, apud eosdem Antiquarios: & Faustina
facem instar Dianæ Equestris tenens in nummo Antonini Pii apud
Cardinal. Carpegnam. *Muliebriter equis insidere* id vocat A. Marcell.
lib. 31. cap. 2. de Hunnis loquens: *Verum equis prope affixi duris
quidem, sed deformibus, & muliebriter iisdem nonnunquam insiden-
tes, funguntur muneribus consuetis* ubi Lindenbrogius, vir eruditio-
nis spectatæ, notat, hæc verissima esse, & eo modo Gubazen La-
zorum Regem equo insedisse, cum a Joanne Byzantio pugione vul-
neratus ad terram prosterneretur; Græcisque id vocari κατὰ πλευ-
ρὰν τὼ πόδε ἔχειν, ἢ ἀναλλάγδην, illique rei contrarium esse περι-
βάδην. De prima & ultima loquendi ratione nullum dubium; sed
ἀναλλάγδην num ita exponi debeat valde dubito: Agathias lib. 3.
hoc modo loquitur de Gubare: Ἐτύγχανε γὰρ ἐναλλάγδην ἔχων τὼ
πόδε ὑπὲρ τὸν αὐχένα τοῦ ἵππου: quo in loco non tantum consideran-
dum est adverbium illud, verum etiam ὑπὲρ τὸν αὐχένα; atque ar-
bitror Gubazen equo ita insedisse, ut ante se collo equi impositos
habuerit, non autem ab uno latere dependentes pedes suos; & re-
cte vertere verba hæc Vulcanium: *Habebat enim utrumque pedem
complicatum super equi cervicem*: & ἐναλλάγδην est συμπεπλεγμέ-
νως, *complicate*, quomodo alibi idem auctor memorat *legatos* ἐναλ-
λάγδην τὼ χεῖρε ὑπὸ τὴν ἰξὺν περιεσφιγμένους, *manus complicatas vel
strictas & ad ilia demissas habentes*; uti olim vocem eam Suidas ex-
posuit. Atque ita nescio quam deam & forte vel *Venerem*, vel
Dianam, vel *Minervam* ἱππικὴν memini me observasse in nummis;
quarum tamen media περιβάδην vel divaricatis cruribus ad instar
viri insidet cervæ in Tranquillinæ nummo, ab Ephesiis percusso
apud Clarissimum Patinum; non secus ac alia dea equo apud Pati-
num in Commodo, & mulier Arabica vel Amazon potius in gem-
ma apud Æn. Vicum. *Muliebriter* tamen capræ *insidet* JUPITER

CRESCENS in nummo Salonini Valeriani apud Tristanum: qui & simile marmor ex Aleandri Tabula Heliaca adducit. Sed ut ad *pullos* redeam, inquirendum est, quis sit VIATOR PULLARIUS memoratus in Inf. 5. pag. DCXXVII.

Q. FABIUS. AFRICANI. L. CYTISUS
VIATOR. QUAESTORIS. AB. AERARIO
SER. LIBR. TRIBUNICIUS. SER. LIBR
QUAESTORIUS. TRIUM. DECURIARUM
C. CALPETANUS. C. L. GLYPTUS. VIATOR
PULLARIUS. PRIOR. VIR. CULICINAE

An dicemus *Calpetanum* fuisse simul *Viatorem* & *Pullarium*? an *Viator pullarius* illi, qui ex pullis gallinaceis auspicium capiebat apparebat? prius si verum, *pullariorum* conditio non fuerit ampla, ut ut auspicia Romanis magno in honore erant, necesse est; alterum vero arguit eos aliquo loco habitos fuisse. Certe cum Cicero lib. 2. c. 34. de Divinat. narret olim captandis auspiciis adhibitum fuisse *peritum*, suo vero tempore *quemlibet*; cum *pullarius* vel qui in auspicium adhibetur, nuntiaverit auspicanti, quid pulli fecerint; & cum pullos alere, eorum curam habere, atque in cavea adferre debuerit (*attulit*, ait Cicero, *in cavea pullos is, qui ex eo ipso nominatur pullarius*) a vero nequaquam alienum est, unum eundemque hominem viatorem & pullarium fuisse; vel eum vocari *viatorem pullarium*, quia ad auspicantem ire & nuntiare tripudium solistimum vel alia debebat: & ita *augur pullarius* in altera inscriptione laudatus alius erit a *pullario*: vel idem homo auguris & pullarii munus obierit; quam in rem alii, quibus plus otii est, inquirant. Grævius hæc ad me pro singulari sua humanitate misit: Hoc omnino videtur verum esse, duplici munere functum esse L. Cytisum *Viatoris* & *Pullarii*: nec mirum non amplæ fortunæ fuisse hominem pullarium, cum & auspices essent vilissimi. Et plures fuisse *pullarios* ipsa videtur inscriptio docere, cum dicatur *Pullarius prior*. Nec enim dubito hoc ad pullarium referendum: rationes sunt liquidæ. Tres qui sequuntur nummi argentei etiam humanitati & studio singulari Remp. Litterariam juvandi Consulis Witzii, debes Lector; qui eos Constantinopoli allatos haud ita pridem, mihi dono dedit.

Et

Et primus quidem est Tenediorum, cujus in una area cernitur securis, uva, & aliud quid, quod satis dignosci, quid sit, non potest; & TENEΔIΩN: in altera bina capita per posteriorem partem conjuncta, alterum viri barbati, alterum fœminæ. Jam olim Goltzius similes vulgavit, sed bina capita potius fœminas referunt, quod tamen historiæ plane repugnat. Nam ut Aristoteles in Tenediorum Rep. apud Stephanum memoriæ mandat, Rex quidam ejus insulæ lege sancivit, ut morti darentur in adulterio reperti; cum autem filius deprehenderetur, legem etiam ratam habuit; eoque occiso in proverbium res abiit, & Τενέδιος πέλεκυς de crudeliter factis usurpari cœpit; & ἐν μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει nummorum Tenediorum exhibuerunt πέλεκον, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο κεφαλάς, εἰς ὑπόμνησιν τοῦ περὶ τὸν παῖδα παθήματος. Heraclides in libello de Politiis Regem hunc *Tennem* nominat, additque ab una parte nummi expressum fuisse securim; ab altera vere ἐξ ἑνὸς αὐχένος πρόσωπον ἀνδρὸς καὶ γυναικός: *uni collo insistens caput viri & mulieris.* Aliam causam signandi ita nummos Tenediis putat fuisse Nobilissimus Bochartus, qui potest videri part. 2. lib. 1. c. 9. Phaleg. Præterea alia longe forma securis in nostro quam in Goltzii numismate est; & conspiciuntur ibi mures bini, hic vero res cognitu difficiles & uva vel racemus, ad significandum proculdubio insulam hanc, ut alias multas Ægæi maris, quarum in nummis propterea etiam uva cernitur, vini feracem fuisse. Editi etiam bini Tenediorum nummi sunt in Thesauro Palatino, quorum in uno etiam racemus cernitur; sed cum alia sint, quæ non conveniant, rem me gratam fecisse Antiquitatis studium æmulantibus reor, quod & meum luce donaverim publica. Sed bina hæc capita uni cervici imposita me admonent, ut doceam primo, alios etiam populos ita nummos signasse;

gnasse; & deinde eo delapsam esse ridiculam gentilium superstitionem, ut bicipites, tricipites, & quadrifrontes deos, ac totidem monstra coluerint. In nummis igitur Rheginorum, Syracusanorum, Lemniorum, Atellanorum, Thessalonicensium, quemadmodum constat ex Goltzio, Prospero Parisio, & Thesauro Palatino, ejusmodi symbola cernuntur. Quod si quis hujus rei rationem a me inquirat, ego certe *non liquere* pronuntiabo; maloque alios examinare, quæ viri docti scriptis mandarunt, eademque vel amplecti vel refutare, quam incertis conjecturis indulgere. Notandum tamen illorum in populorum nummis cerni fœminarum capita, nisi sculptor nobis imponat, uni cervici imposita; exceptis Thessalonicensium, in quibus virorum barba & corona laurea insignium capita cernuntur; quod Ludovicus Nonnius, diligens harum rerum scrutator, refert ad Janum bifrontem, quem Plutarchus in Quæstion. Romanis Græcum facit, atque ex Perrhæbia Italiam venisse memorat. Certe Romani *Janum bifrontem* nummis indiderunt, qualem & ego possideo vetustum certe & integrum: talisque vel *biceps*, *geminus*, *biformis*, ἀμφιπρόσωπος celebratur Septimio apud Terent. Maurum, Ovidium, Macrobium, Florum, Plutarchum aliosque. Estque nummus elegans P. Septimii Getæ, in cujus aversa area cernitur Janus bifrons, stans, una manu hastam, altera fasces tenens.

Hunc ego percussum esse existimo cum secundum Consulatum Geta iniret; nec assentior diligenti Palatinæ Gazæ editori, qui ad discordiam & divisum inter duos fratres imperium eundem refert: quod certe ut non admittant faciunt *fasces*, facit ipse Janus, quem hoc tetrasticho decoravit Ausonius,

Hic

Hic Jani menſis ſacer eſt: en aſpice, ut aris
Thura micent; ſumant ut pia thura Lares.
Annorum ſeclique caput, natalis honorum,
Purpureos faſtis qui numerat proceres

id quod etiam mecum exiſtimabant illi, qui his ænigmatibus explicandis æterna cum laude incumbunt. Nec aliam ob rationem eundem Deum cerni exiſtimo in numiſmatibus Ælii Cæſaris, & Commodi, quam quia percuſſa fuerunt cum ille ſecundum hic Conſulatum quintum iniret, ſed unde explicandum ſit caput biceps, cui ſpicæ ſunt impoſitæ, in Pompejorum nummis apud Franciſ. Angeloni, fateor me non ſatis clare percipere. Sarapidis & Iſidis capita ſuper eodem quaſi collo conjungi exiſtimat in Juliani Imp. nummo vir doctus, qui Theſaurum Numiſm. Antiquorum apud Batavos vulgavit; idque factum ſuſpicatur ad denotandum, unius utriuſque eandem vim ac potentiam eſſe; atque inde in veteri Inſcriptione conjunctim legi ISIS SERAPIS. Sed ut hoc ultimum alibi explico, ita ex ipſo illo nummo ab aliis edito clariſſime patebit contrarium; quippe in quo diſtincte ſatis cernitur collum Serapidis & collum Iſidis. Adeo ut in hunc cenſum venire non debeant; ne dicam illorum capita non conjuncta ſibi invicem eſſe, quod argumentum elucidandum ſumpſi, per poſteriorem partem, ſed, ut alia & deorum & Impp. bina capita, per latera. In nnmmo Antonini Pii apud Franciſcum Angeloni cernitur vel Æſculapius, vel Salus bifrons, ita ut unum caput repræſentet illum, alterum vero hanc deam; quemadmodum obſervavit Pet. Bellorius, magni nominis Antiquarius. Mercurius bifrons celebratur Gregorio Nazianzeno, in epiſtola ad Nemeſium: Ἀμφιπρόσωπος Ἑρμῆς, δίγλυφος, οἷα πρόσω τὸ μὲν, ἄλλο δ᾽ ὄπισθεν: *Biſrons Mercurius dupliciter ſculptus, quaſi aliud ante ſit, aliud retro*; uti illa verba laudat ad Apoſtolium Petrus Pantinus. Et *Mercurium* διπλοῦν Syneſius lib. 1. de Provid. ſcribit Ægyptios feciſſe, νέον ἱστάντες παρὰ πρεσβύτῃ: quanquam non tam uni corpori bina capita, Juvenis & ſenis, videantur impoſuiſſe Ægyptii Mercurium deſignantes; quam bina ſimulacra eodem in loco collocaſſe; quomodo Macrob. lib. 1. c. 19. eoſdem ſcribit *Solis ſimulacra pinnata finxiſſe, alterumque cærulea ſpecie, alterum clara.* Relictis bifrontibus vel diis vel hominibus, ad eos, qui trium capitum ſunt

 trans-

transgrediendum eſt; qui quamvis in nummis, quod equidem ſciam, non occurrant, ab auctoribus tamen prætermiſſi nequaquam ſunt. Mercurius igitur τρικέφαλος, Athenis fuit dedicatus a Procleide, vel Patrocleide, uti Valeſius reſcribit Hipparchi ἑρμῆ, qui in trivio conſtitutus vias, quarum nomina adſcripta erant, quo ducerent ſignificabat & caput ad unamquamque viam habebat converſum uti patet ex iis, quæ Harpocration & Suidas in v. τρικέφαλος, & apud eos Philochorus memoriæ mandant. Adeo ut caute legendus ſit Heſychius, qui obſervat Ariſtophanem in Τριφάλητι, ludentem comice dixiſſe Ἑρμῆν τρικέφαλον, non ſecus τετρακέφαλος Mercurius ſacratus eſt ἐν τῇ τριόδῳ τῇ Κεραμεικῷ. Nam inde nequaquam ſequitur, cognomen hoc Mercurii a comico fictum eſſe, talemque nullibi exſtitiſſe; ſed, ſi modo licet de fragmentis judicare, Ariſtophanes hominem τριφάλητι, ornatum, id eſt galea tribus conis inſigni, vel perſona comica forte, quæ tria capita habeat, quales exſtant in Gemmis Socratis a Chifletio editis, τρικέφαλον vocavit, ea ratione, qua in Ceramico viſebatur Mercurius τετρακέφαλος, Mirum autem Heſychium τρικεφάλου exemplum non adferre. Nam talis Mercurius certe Athenis fuit, celebraturque etiam Iſæo apud Harpocrat. & Suidam, illique dicitur prope Veſtam fuiſſe; Auctori M. Etymol. qui clare ſcribit Patroclidem eum dedicaſſe Lycophroni pag. 111. ubi Scholiaſtes eum ita vocari ſcribit quia erat Cæleſtis, marinus & ſubterraneus deus; vel propter τὸ φυσικὸν, ἠθικὸν καὶ λογικόν; vel denique quia rem habuit cum Hecate, atque ex ea ſuſtulit tres filias: quam ſecundam rationem etiam ante oculos habuit Euſtathius ad Odyſ. Δ. Ἑρμῆς δὲ τρικέφαλος ἄλλως τὸ τριπλὸν τοῦ φιλοσόφου λόγον αἰνίττεται: id eſt, *Mercurius triceps ſignificat tres Philoſophiæ partes*; quæ loca licet & mihi obſervata fuerant, malo tamen fateri me debere Henr. Valeſii ingenio; ne forte quis peculatum objiciat zoilus; iiſque addendus Apoſtolius Centur. XIX. Prov. 51.

Diana vel *Hecate* quam *Dianam infernam* vocat Flacius Valer. lib. 5. v. 259. etiam tribus capitibus defœdata culta fuit; notum illud, *tria Virginis ora Dianæ*: indeque *triplex* vocatur Ovid. 1. Faſtor:

Quod ſemel eſt triplici pro virgine cæſa Dianæ.
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.

Et

Et de Hecate idem canit libro eodem,

Ora vides Hecates in tres vergentia partes,
Servet ut in ternas compita ſecta vias.

Græci eam τετραπρόσωπον, τρίμορφον, & τετραύχηνα appellant, uti ex Lycophrone aliiſque apparet, qui poſſunt conſuli, non ſecus ac Gyraldus, Meurſius, Carolus Neapolis & reliqui. In pictura veteri, quæ Nymphæum repræſentat, cernitur ſacellum, inque ejus medio tres figuræ, quarum media reliquis duabus tertiam fere partem major eſt uti ex ectypo apparet.

Vir, qui eam illuſtravit, doctiſſimus hic ſe putat inveniſſe *Hecaten triformen* : parte alia, ait, ad montis crepidinem dearum triga, uno ſacello dedicata apparet; hanc *triformem* illam *tergeminamque Hecaten*, *tria virginis ora Dianæ* affirmare haud dubitaverim. Quæ num vera ſint, aliis judicandum relinquo : ego certe ſemper exiſtimavi triformem Dianam vel Hecatem eſſe, quæ tria capita uni corpori habebat impoſita, quemadmodum illud in Jano bifronte & quadrifonte obſervamus. Et quando ſtatua quædam τετραπρόσωπος dicitur, certe nulla alia poteſt mentibus imprimi, quam quæ tot vultus habet. Sic Artemidorus lib. 2. c. 42. ſcribit in ſomnis videre Ἑκάτην τετραπρόσωπον ἑστῶσαν ἐπὶ βασέως, *ſuper baſi ſtantem* ſignificare motus & peregrinationes. Inter gemmas Abraxeas a Chifletio editas cernuntur binæ; in quibus occurrunt bina monſtra tribus capitibus, totidemque manibus deformia; ita tamen, ut unius manus flagellis, & fuſtibus, alterius anguibus & lampadibus armentur; quas vir eruditus ad Hecaten non abſque ratione refert : In lucerna apud Chifletium pag. 1178. cernuntur Iſis, una manu ſiſtrum, altera ſitulam tenens; Serapis comitatus cane, & monſtrum tribus pedibus, tribuſque capitibus inſigne : quod utraque manu

manu tenet lucernas ardentes. Janum præterea Marcus Muſurus *τετραπροσωποφανῆ θεὸν trifrontem deum* vocat; quod num fecerit imitatione veterum, vel quia ſtatuæ Jani fuere tricipites, quales ſe vidiſſe putabat Heinſius, ego quidem aliis diſcutiendum & indagandum relinquo. Quod ad *Quadrifrontes Deos* attinet, eorum certe exemplum in *Jano Quadrifronte* habemus. Advectum illum Romam eſſe captis Phaleris, teſtatur Servius ad lib. 7. Æn. *poſtea captis Phaleris, civitate Tuſciæ, inventum eſt ſimulacrum Jani cum frontibus quatuor: propter quod in foro Tranſitorio conſtitutum eſt illis ſacrarium aliud, quod novimus hodieque quatuor portas habere. Janum certe apud aliquos Quadrifrontem eſſe non mirum eſt. Nam alii eum diei dominum volunt, in quo ortus & occaſus: alii anni totius, quem in quatuor partes conſtat eſſe diviſum*: Et mox; *Nam quaſi mundo ei duas facies dederunt, Orientis & Occidentis, quod jam ſupra dictum eſt: alii quatuor ſecundum quatuor partes mundi.* Macrob. lib. 1. Sat. c. 9. *Ideo & apud nos in quatuor partes ſpectat; ut demonſtrat ſimulacrum ejus Faleris advectum. Bavius Baſſus in eo libro quem de diis compoſuit, Janum bifrontem fungi ait, quaſi ſuperum & inferum janitorem; eundem quadriformem quaſi univerſa climata majeſtate complexus.* Si fides igitur habenda Servio *Janus Quadrifrons* originem ſuam debet civitati Tuſciæ Phaleris, ſive *Faleriis*; & propterea locum nequaquam videtur habere poſſe φάλαρα, Theſſaliæ urbs, quæ tamen notis inſerit. Talem præterea Janum celebrat Codinus in Origin. Conſtant: Τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἰανοῦ ἱστοροῦσι τετράμορφον διὰ τὰς τέσσαρας τροπάς: & Joannes Philadelphenſis in libro inedito de Menſibus ſcribit, ejuſmodi Jani ſignum extare in foro Nervæ, quemadmodum obſervavit Lambecius. In foro igitur Nervæ, quod *Tranſitorium* dicebatur, fuit & ſtatua & ædes Jani Quadrifrontis cujus caput templo impoſitum ex nummo Auguſti repræſentat Choulius; quique totus cernitur in Hadriani Imp. numiſmate, apud Antiquarios obvio. Quin & P. Victor in deſcript. urbis Romæ, *Janos Quadrifrontes ſex & triginta celebrat*: per quos tamen non tam ſtatuæ ſunt intelligendæ, quam tranſitiones perviæ, quarum latera quatuor tranſiri poterant; quo ſenſu *Janus* frequenter non modo uſurpatur, ſed etiam Livio lib. 41, c. 27. *In his & cloacam circumducendam & forum porticibus taberniſque claudendum & Janos tres faciendos*: quæ verba nequaquam, ut Oizelius arbitratur, ſignifi-

gnificant, tres Jani Bifrontis statuas in foro Romano fuisse; id quod mirari convenit virum eruditum commentari, quia jam olim Torrentius ad Horatium *tres Jani statuas* Acroni laudatas, recte rejecit. Præter Janum autem neminem deorum novi, qui ita factus fuerit. Apollo quidem quatuor manus, totidemque aures habuit, apud Lacedæmones, quemadmodum testantur Sosibius apud Zenob. Cent. 1. Prov. 54. Diogenianus Centur. 2. Prov. 5. Hesychius in vv. Κυείδιον, & Κυνάκας; quorum loca occupavit Meursius in Miscellaneis Laconicis: quibuscunque addendus est Libanius Orat. XI. Tom. 2: sed de quatuor capitibus nihil occurrit. Alter nummus est Abydenorum. qui nescio an ab

Cernitur in eo Diana, pharetram & arcum post tergum rejecta gerens; eamque Deam ab Abydenis templo cultam fuisse, patet ex Polyb. lib. 16, c. 16: ubi narrat eos per Philippum Macedoniæ Regem ad extrema redactos consilia cepisse mulieres, liberos seque adeo ipsos occidendi; & eum in finem τὰς μὲν γυναῖκας συναθροῖσαι εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἁπάσας. Ab altera vero parte aquila, & ante eum thuribulum vel arula accensa, & supra ΑΒΥΔΗΝΩΝ infra vero ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ: quod nomen magistratus videtur esse. Num autem aquila ad Jovem, cui illa sacra, referri debeat, an vero aliam ob causam nummis indita sit, ignotum utique est. Et cum nihil singulare nummus hic nos doceat, nisi Dianam ab Abydenis cultam fuisse, ad tertium numisma me conferam, quod rarum certe est & necdum luce publica donatum. Conspicitur in eo Apollo laurea coronatus; in altera vero area idem deus stans acum manu tenens, pharetra a tergo pendente; & ab anteriore corporis parte

ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ cum litteris ΣΛΕ a posteriore vero nota aliqua & ΤΜΙΘΕΩΣ: infra vero ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ ... ΜΑΝΔΡ.. uti ex ectypo clare patebit.

Litteræ nonnullæ difficulter cognosci possunt, sed proculdubio fuit ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΥ; indeque clarum erit nummum percussum esse ab Alexandrensibus Troadis; inque eo conspici Apollinem Smintheum ex Homero, Strabone, aliisque satis notum. Nam haud procul a fluvio Scamandro urbs illa fuit; Plin. l. 5, c. 30. *Troadis locus Amaxitus, dein Cebrenia, ipsaque Troas, Antigonia dicta, nunc Alexandria, colonia Rom. oppidum Nee. Scamander amnis navigabilis, & promontorio quondam Sigæum oppidum. Dein portus Achæorum in quem influit Xanthus Simeonti junctus: stagnumque prius faciens Palæscamander.* Agit de hac urbe Tristanus Tom. 1. p. 752. sed arbitror virum doctissimum subinde falli, & Alexandriam Troadis cum ipsa Troia vel Ilio confundere. Quod enim censet a Ptolomæo lib. 5, c. 2. *Troadis* situm his describi verbis; τῆς δ' Ἴδης μεταξὺ καὶ τῆς θαλάττης ἡ Τροία κεῖται συνάπτουσα τῷ ὄρει: *Inter Idam & mare sita est Troia montem attingens*: Ptolomæique *Trojam* eandem urbem esse cum ea, quam Strabo lib. XII. *Troadem* vocat, in eo mirifice fallitur. Nam verba hæc non sunt Ptolomæi, sed ipsius Strabonis pag. 574. deinde *Alexandria Troas* adjacebat mari, uti vel ex Apostol. Actis patet, Troja autem vel Ilium monti Idæ, easdemque urbes apertissime distinguit Geographus pag. 593. Arbitratur præterea vir doctus Alexandriam Troadis nomen suum accepisse ab Alexandro Paride, vel a loco Idæ, cui nomen *Alexandria*, & in quo libidinantium dearum judex sederat. Verum clare satis Strabo memoriæ mandat Lysimachum Ilii curam, nec non Alexandriæ habuisse, συνῳκισμένης μὲν ἤδη ὑπ' Ἀντιγόνου καὶ καλουμέ-

νης Ἀντιγονίας, μεταβαλούσης δὲ τοὔνομα, quia pium esse existimabant
Alexandri successores hujus primum, deinde suo apppellatas no-
mine urbes condere; & alibi narrat Antigonum Cebrenios ac Sce-
psios in urbem coëgisse tunc temporis Antigoniam, suo vero A-
lexandriam dictam; in ea mansisse Cebrenos, Scepsios autem per-
missu Lysimachi in patriam rediisse. Non igitur a Paride, verum
ab Alexandro Magno nomen habuit; & forte postquam Lysima-
chus urbi nomen istud dedit, ad distinctionem aliarum ejusdem
nominis urbium, *Alexandria Troas* gentili regionis nomine dicta
est; quomodo appellatur Liv. 35, 42. & 37, 35. Ptolomæo &
Straboni, quem Interpreti non fuisse intellectum optime animad-
vertit Illustris Spanhemius, & quia ipsa, uti notum est, regio
Troas vocatur, inde Strabo eam lib. 2. nominat Ἀλεξάνδρειαν Τρωά-
δος; Stephanus eandem facit πόλιν Τροίας: & Polybius lib. 5. ex-
tremo scribit facinus egregium editum esse ὑπὸ τῶν περὶ τὴν Τρωάδα
κατοικούντων Ἀλεξανδρέων: qua urbe cum ortus fuerit Nicomachus,
Suidę vocatur Ἀλεξανδρεὺς τῆς Τρωϊκῆς. Samuel Petitus vir doctus
admodum Lib. 1. Var. Lect. cap. 12. Alexandriam nostram etiam
Βοτὰ scribit appellari, quia lauro celebris erat, Plinio lib. 15. extr.
nec non Dioscoride celebrantibus *Alexandrinam laurum*, quam ii-
dem *Idæam* appellant. Sed adhuc quæro, unde ea expiscatus sit
ille. Nam Βοτὰ non significat φυτὸν, ut videtur velle, sed βοσκή-
ματα, interprete Hesychio; & apud Stephanum scribitur Βοτάνη;
verbaque illius non de urbe, vel loco, accipienda sunt, sed de
lauru Alexandrea, uti multis evincit Salmasius ad Solinum; id
quod Petitum docere debuissent sequentia, eam n. laurum alios
δανάην, alios χαμαιδάφνην, appellare. Nummus igitur *Alexan-
drenses ad Scamandrum* nobis ob oculos ponit; isque fluvius in alio
Getæ, qui inscribitur ΙΛΙΕΩΝ ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ, occurrit. Alio no-
mine *Xanthus* dictus fuit; Hesych. Σκάμανδρος ποταμὸς ὃς καὶ Ξάν-
θος καλεῖται; & Homerus fingit fluvium hunc ab hominibus qui-
dem *Scamandrum*, a diis autem *Xanthum* vocari; cujus fictionis
causam vide apud Isaacum Vossium, Virum maximum in Obser-
vationibus ad Catullum. Et hoc est quod auctor brevium Scho-
liorum ad Hom. Il. A. v. 403. observat, allato fluvii hujus & aliis
exemplis, τῶν συνωνύμων τὸ μὲν πρότερον ὄνομα εἰς θεοὺς Homerum
ἀναφέρειν; τὸ δὲ δεύτερον εἰς ἀνθρώπους. Initio igitur *Xanthus*, po-
stea

ſtea *Scamander* eſt appellatus, idque a Scamandro Rege in eo ſubmerſo, uti Servius ad Lib. 4. Æn. v. 108. commentatur. Auctor de Flumin. eum facit Corybantis & Demodices filium, & furore correptum propter viſa Rheæ myſteria in fluvium ſe præcipitaſſe, unde *Scamander* dictus fuit, ſcribit. Aliam tamen nominis rationem reddit Euſtathius ad Il. μ. p. 890. & ψ. pag. 1197. nempe *Xanthum* appellari, quia τὰς λευμῶνας ξανθίζει vel quia Venus ante judicium in illo cum ſe lavaſſet ξανθὰς τρίχας habuit: *Scamandrum* vero, tanquam dicas Κάμανδρον, quia κάματον ἀνδρὸς; id eſt, Herculis Iliam oppugnantis laborem, ſive eum ſitientem παραμυθήσατο, vel quia Herois σκάμμα Xanthum e terra oriri fecit. Sed qui præcipue notandus in nummo venit, eſt *Apollo Smintheus*. Et primo quidem obſervandum primam ultimæ vocis litteram hac figura eſſe ⵣ, uti ſatis ex maxima ejus parte integra patet. Nam ita littera Σ. ſcribebatur nonnunquam; extatque eadem in Inſ. antiqua, quam exhibet Gruterus pag. ccx. teſte Gualtero in notis ad Tabulas Siciliæ antiquas; & ut hoc obiter adjiciam, ſimiliter Z. effingere ſolebant, uti docet nos Smyrnæorum nummus pag. 273. Theſauri Palatini, in quo ⵣΕΥΣ id eſt, ΖΕΥΣ legitur. Deinde littera. N. vel ſuperpoſita virgula transverſa, quæ tamen ſigni videtur potius pars eſſe, denotatur, vel omittitur; quod ultimum in Latinis Inſcriptionibus frequenter obſervatur: in Inſ. I. p. CLXXIII. Gruteri, IMPESA pro *impenſa*; in alia apud Fabrettum p. 68. ad Col. Trajanam MESIBUS pro *menſibus*, & p. 35. DISPESATOR pro *diſpenſator*. Smintheus igitur Apollo cernitur armatus arcu & pharetra; qua re forte reſpicitur ad veterem hiſtoriam, quam memoriæ mandat Polemon apud Scholiaſtem Homeri ad Iliad. A. v. 39. Crinis nempe ſacerdos erat Apollinis in urbe Myſiæ, cui nomen Chryſe: huic iratus deus cum foret, miſit mures in agros ipſius; qui fruges corrumpebant. Βουληθεὶς δέ ποτε ὁ θεὸς αὐτῷ καταλλαγῆναι, venit ad Orden ἀρχιβουκόλον ipſius; a quo hoſpitio ſuſceptus, promiſit mala ſe ſubmoturum; & ſtatim mures τοξεύσας vel ſagittis occidens perdidit; juſſitque Crinidi ſignificari ἐπιφάνειαν ipſius, qui Apollini templum exſtruxit, illud appellans ἱερὸν Σμινθέως, quia propria dialecto mures Σμίνθοι dicuntur. Euſtathius quoque ad Iliad. A. p. 34. ſcribit Apollinem mures occidiſſe, qui ſegetes Crinidis corrumpebant, inde-

indeque eum Sminthei vel Μυοκτόνυ Apollinis templum extruxisse: & hæc historia proculdubio lucem dabit Arnobio lib. 3. pag. 119. ubi Apollo vocatur *Sminthiorum pernicies murum*; quod monere obliti sunt eruditi commentatores. Alii plane diversam originem huic cognomini adscribunt, quam videre licet apud eundem Scholiastem, Eustathium, Tzetzem ad Lycophr. p. 192. Servium ad lib. 3. Æn. v. 108. Ælian. lib. 12. c. 5. de Animal. nec non Strabon. lib. 13. ubi, quod notandum præcipue, scribit, Apollinis Sminthii simulacrum, factum a Scopa Pario sub pede murem habuisse; & Heraclidem Ponticum narrare, mures, cum circa templum abundarent, sacros esse habitos, καὶ τὸ ξόανον οὕτω κατασκευασθῆναι βεβηκὸς ἐπὶ τῷ μυΐ: quæ etiam memorat Eustathius; verum apud eum male, ut puto, scribitur Ηρακλέων ὁ Ποντικός. Hesychio Σμίνθος exponitur *mus*, & Apollo dicitur Σμινθεὺς nominari, διὰ τὸ ἐπὶ μυωπίας φασὶ βεβηκέναι; *quia super muris foramine vel cavernula stabat*; quod abit multum a Strabone, qui *murem*, quem censeo esse præferrendum memorat. Ælianus scribit mures cultos ibi fuisse, in æde Apollinis cicures ali, albos sub ara latibula sua habere, apud tripodem Apollinis, murem stare: & denique *Smintheum* appellari, ὅτι ζέων θεῖ, *quia fervens currit*. Observandum præterea nomen hoc non modo illi loco datum fuisse, verum etiam aliis, uti binis, qui in vicinia templi hujus erant, aliis in agro Larissæo, ἐν τῇ παλαιᾷ in Rhodo & Lindo, καὶ ἄλλοθι δὲ πολλαχοῦ teste Strabone, qui etiam lib. 10. prope Κορησσίαν & Pœëessam urbes Cei insulæ celebrat Apollinis Sminthii templa. Quin & notandum Alexandriæ Troadis incolas narrare Sibyllam Herophilen fuisse νεωκόρον Apollinis Sminthei: illam mortuam esse, & monumentum vel sepulchrum esse ἐν τῷ ἄλσει τοῦ ἐν τῇ Τρωάδι, teste Pausania lib. 10. Atque hic locus proculdubio est Σμινθέως, memoratum Stephano, quod non satis perceperunt viri doctissimi; quanquam existimem satis negligenter hic versatum esse Hermolaum, qui Stephanum in Epitomen redegit: & multa omisisse, cum Strabo luci sive sylvæ non meminerit. Sed occasione Alexandriæ examinandum, num nummus, quem exhibet Patinus pag. 5. & in quo cernitur hinc ΙΕΡΑ ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ inde ΑΙΓΑΙΩΝ possit referri ad Alexandriam ἐν Αἰγαίοις ἢ καὶ Σκυθία, uti facit Harduinus. Mihi certe ἀδύνατον videtur, illud inde expiscari

expiſcari poſſe, & potiori jure videntur Viri eruditiſſimi ad Ἀιγῶν aliquam decurrere, quarum Stephanus meminit; quippe qui memorat Ἀιγὰς multas, Ciliciæ, Macedoniæ, Cherroneſi, Thraciæ, Æolidis, Lydiæ, Locridis, Ætoliæ, & Eubœæ: & quia reliquæ urbes, qui Sacrum Senatum nummis ſuis indiderunt, fuerunt Aſiaticę, ſuſpicio mihi oborta unam ex iis Ægis intelligendam eſſe. Auctor quidem Chronici Alexandrini ſextam Alexandriam vocat τὴν καὶ Σκυθίαν ἐν Ἀιγαίοις; ſed is loca, ubi hujus nominis urbes ſitæ fuerunt, tam mira enarrat, ut quid de iſtis ſentiendum ſit, vix conſtet. Videtur & ejus meminiſſe Auctor ſabularis vitæ Alexandri, cujus integrum locum adſcribam, ut habeant peritiores, ſi tanti judicabunt, in quo ſeſe exerceant. *Nomina civitatum, quas extruxit Alexander. Prima Alexandrina, quæ dicitur Ypuſvitas: Secunda Alex. Yepiperium: Tertia Alex. dicitur* SITHIA: *quarta Ercuſtria: quinta Ymiteon: ſexta Bucifalon ſub fluvio Silonis. Septima Alex. ſub fluvio Tigris: octava Babylon: Nona apud Troadam: decima Maſagetas: undecima Yprexiaton: 12, Alex. dicitur Egyptus.* In nummo quidem Alexandri Severi, qui exſtat in Cimelio Regio, legitur ΑΙΓΑΙΩΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. ΠΟΛΙΣ Sed hoc nomen Ægæ videntur habuiſſe ab Alexandro Severo, uti eadem urbs in alio nummo a Macrino *Macrinopolis* appellatur; non ſecus ac Ancyra in honorem Caracallæ *Antoniniana*, Tarſus in honorem Macrini Μακρεινιανή. & ipſi Ægienſes Hadriano *Adriani*, & a Commodo *Commodiani* dicti fuerunt. Præterea, ut hoc addam in Gruteri Indice dicitur eſſe *Alexandria in Italia*; verum in Inſ. 3. p. CCLXXII. legitur

COL. VEN. LENIA. AUG
ALEXANDRIA. ANT
APPELLINATIUM.

quæ colonia quomodo vocata, aut ubi fuerit fateor me ignorare. Tres tandem litteræ ΣΛΕ: videntur notæ numerales eſſe & æram quandam indicare. Hæc ſcripſeram, & ecce mihi ab Ampliſſimo & Nobiliſſimo Spanhemio Ezechiele, cujus amicitia immenſus mihi honor eſt, litterę, quibus conſultus & rogatus, mirum quantum tres hi nummi illuſtrantur. Gratum tibi, Lector, proculdubio erit, ſi tecum communicem, quæ vir tam præclarus, & qui parem in hoc ſtudiorum genere non habet, ad me pro ſingu-

„lari

„lari sua humanitate Februario proximo misit. De tribus illis „nummis Græcis, quorum primæ tuæ ante annum scriptæ me„minerunt, & in novissimis denuo recordaris, illud habeas in li„mine, me haud leviter ob factam tibi eorum copiam, gratulari. „Sunt enim omnino quantivis pretii, neque hactenus a me ali„bi in præclaris ac locupletibus Cimeliarchiis visi aut observati. „Primus autem, quem memoras, ab Abydenis percussus cum Dianæ, „ὑψαυχενίης τε φαρέτρης, ut de eadem vetus Epigramma, effigie, „nullum facesset negotium, ubi reputaveris Abydum, quod e „Strabone & Stephano notum, Milesiorum coloniam, apud quos „Diana juxta Apollinem culta, immo cujus ductu & auspiciis Mi„letus scilicet condita, teste Callimacho in Dianam v. 226.

Μιλήτῳ ἐπίδημε, σὲ γὰρ ποιήσατο Νηλεύς

„Unde etiam, quod obiter observo, festum Νηληΐς, cujus Plu„tarchus aliique meminerunt, Dianæ apud Milesios sacrum & fre„quens etiam hujus Deæ in Milesiorum nummis effigies. Notum „autem, ac Tibi, qui hæc accuratissime tenes, vel e penu num„maria luculenter obvium, deducta vulgo in Colonias, ac ab iis„dem retenta Originem seu Metropoleon sacra. Ut vel inde ab„unde liqueat, cur signum Dianæ occurrat, cum in tuo, tum „in alio Abydenorum nummo, quem in Vero apud Patinum vi„deas, & inde retulit Harduinus. In aliis autem Abydenorum „nummis, quos versare mihi hactenus licuit, nonnunquam Cy„bele, in tractu quippe Phrygiæ vicino, aut pileati Dioscuri, „consueta & salutaria maritimarum, qualis Abydus, urbium nu„mina, Σωτῆρες ἐπὶ ξυροῦ ἤδη ἐόντων; aut infelix illud amantium „par Hero & Leander conspiciuntur. Ad alterum, quod adti„net, Tenediorum nempe nummum cum duobus capitibus jun„ctis, & securi, nota jam tibi & comperta, quæ apud Stepha„num, Suidam, aliosque, ad plenum utriusque symboli expla„nationem faciunt. Diversa paulo, quam innuis a Golziano num„mo, figuræ imberbis quam tuus præfert, effigies, non ad mu„lierem forte, sed ad juncta Regii adolescentis cum mœcha, & „securi cum eadem percussi capita potest, mea sententia, haud in„commode referri, & quo respexisse etiam videtur Stephanus, „Διὰ τοῦτό φησι καὶ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τῶν Τενεδίων κεχαράχθαι, ἐν „μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει πελεκύν, ἐπὶ δὲ τοῦ ἑτέρου δύο κεφαλάς, nem-

„pe

„pe filii & mœchæ, qui pœnas dederant εἰς ὑπόμνησιν τοῦ περὶ τὸν „παῖδα παθήματος. Idem etiam clare innuit Suidas, de hoc ipſo „agens Tenediorum nummo, ἐφ' οὗ μὲν πέλεκυς, ἐφ' οὗ δὲ δύο „πρόσωπα ἐπ' ἑνὸς αὐχένος. Uva autem in eodem nummo tuo „ſignata, feracem vino, quod aliunde liquet, tractum haud mi- „nus ac Bacchus cum ſcypho in nummo Commodi Gazæ Regiæ, „vicinam Tenedo Lesbum, οἰνήρη dictum in veteri Epigrammate, „familiari utroque hujus rei in nummis ſymbolo; continuo ar- „guit. Utramque certe inſulam conjungi videas apud Perie- „getem,

Λέσβου τ' εὐρυχεύροιο καὶ ἱμερτῆς Τενέδειο.

„Tertius autem ſeu poſtremus nummus a Te commemoratus, „cum epigraphe ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ, Scamandri præterea, & Apolli- „nis Smynthei nominibus, omnino præclarus eſt, nec alibi hacte- „nus, quantum ego ſcio, viſus. Scamandri quidem meminit num- „mus e Ligorii Collectaneis ab Holſtenio ad Stephanum p. 16. „prolatus, ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ ΙΛΙΕΩΝ, quem in ſchedas meas Ro- „mæ, ex inſpecto ibidem Ligorii opere, pridem retuleram. ΣΚΑ- „ΜΑΝΔΡΟΣ etiam, ſi per ultimum litteræ ferme, uti refers, exe- „ſæ ductum licet, legi in eodem tuo nummo mallem, quam „ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΥ; ſicuti paſſim expreſſa videas caſu recto fluviorum „in antiquis nummis nomina ΚΥΜΑΙΩΝ ΓΛΑΥΚΟΣ : ΕΦΕΣΙΩΝ „ΚΑΙΣΤΡΟΣ : ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΜΕΛΗΣ, ut plura id genus mittam, „& in ſuperiori nummo ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ. Sed hoc leve: Scaman- „der vero ille cum veterum, Homeri exemplo, monumentis val- „de celebratus, tum ab Alexandria Troade, quod jure obſervas, „haud procul decurrens, ut commode in nummo illius urbis ſi- „gnari meruerit. Hanc autem Alexandriam a Troja ſeu Ilio, „quod olim etiam uti recordaris, monui, diverſam omnino vere „adſeris, nomenque ei non a Trajano Alexandro, ſed ab Alexan- „dro Macedone, quod Strabo aperte innuit, idque Lyſimacho „auctore, quum prius *Antigonea* diceretur inditum. Adſcriptæ „autem in eodem tuo nummo, quas memoras, litteræ ΣΛΕ, ur- „bis epocham, annorum nempe CCXXXV. liquido, mea ſententia „arguunt. Unde ſi ad Lyſimachi, a quo urbs dicta *Alexandrea*, „res in tractu illo geſtas, & quarum Diodorus meminit lib. XX.

„æræ

„ æræ caput revoces, hoc est, ad Olympiada CXIX, aut juxta alios „ CXX, seu ante Christum CCC, cusi inde ætatem nummi eruas, „ circiter quarto Olympiados CLXXVIII, seu ante Christum LXV, „ nemper circa tempora debellati a Pompejo Tigranis. Quanquam, „ quod parum hic refert, nec jam hujus loci, unius forte aut al- „ terius anni, pro diversis Chronologorum calculis, ratio haberi „ hic possit. Ex quo autem Colonia Romana in eandem Alexan- „ driam sub Augusto, quod e nummis liquet & firmat Strabo, „ deducta, omissa inde in iis hujus Æræ memoria, & Latini vul- „ go illius urbis nummi, cum variis *Coloniæ Alexandrinæ Augustæ*, „ *Troadis*, aut *Coloniæ Aureliæ Antonianæ Alexandriæ*, vel *Alexan-* „ *drinæ*, qualem nummum alibi primus protulit, appellationibus, „ e quibus geminos male Holstenius ad Stephanum p. 24. ad *Ale-* „ *xandriam* Ægypti retulit. Alterius quidem Æræ Alexandrinæ, „ h. e. Μεγαλοπόλεως, meminit nummus Eliogabali, Gazæ Regiæ, „ a me pridem in eadem visus & notatus, ac nuper ab Harduino „ cum aliis ex indice admirandi illius Cimelii descriptus. Diversa „ vero eadem ab Æra Alexandreæ seu Alexandri, ac inde *Dulher-* „ *najim* Arabibus dicta, de qua pridem Scaliger in Canonibus Isa- „ gogicis, quæ etiam superiori Æra Alexandriæ Troadis longe an- „ tiquior, eadem quippe cum Æra Seleucidarum. Sed hoc obi- „ ter. Apollinis autem Smynthei, quem memorat itidem num- „ mus hujus Troadis tuus, familiaris olim in toto illo tractu cul- „ tus, neque solum, quod ex primo Iliados notum, apud com- „ memoratos paulo ante Tenedios a Troade ista haud procul dissi- „ tos. Ita Chrysas, urbs illius loci, sacra eidem Smyntheo, a „ quo λόγοι Σμινθιακοὶ apud Eustath. ad Iliad. A. p. 34. Mirari „ tantummodo quispiam posset, quod nullum in illo tuo nummo, „ neque enim observare id & monere in tuis ad me litteris superse- „ disses, vestigium occurrat Dei illius supra murem, unde ei no- „ men inditum volunt, quemque calcat aut percutit, stantis: qua- „ le scilicet ejusdem Smynthei simulacrum describit commemorato „ ante loco Eustathius, ὃν καὶ ἱδρύσατο μυὸς ἐπὶ βεβηκότα, ὡσανεὶ πα- „ τάξαντα τὸ θεῖον. Verum, ut alia jam mittam, non hanc solam „ a muribus denominationem *Smynthei* Apollinis arcessit ibidem Eu- „ stathius, sed opportuniorem procul dubio, ab urbe illius tractus „ Smyntheo. Hæc sunt, quæ Vir ille Magnus, & Antiquitatum

Interpres feliciſſimus pro ſingulari, qua fulget & illuſtris eſt licet in ampla dignitate conſtitutus ſit, humanitate ad me miſit; quæ ſi tibi, Lector, tantum, quantum mihi arrident, placebunt certe plurimum. In agro Sylvaducenſi exiguus pagus eſt, cui nomen *Rummel*: qui ante annos aliquot nobis dedit C. JANUARINUM SEXTUM INTERPRETEM, uti docui in Inſcriptionibus Antiquis, quas una cum Apotheoſi Homeri vulgavi. In eodem loco inventus eſt & alius lapis, ingens ſatis, & candidi coloris, quem mihi dono miſit Ampliſſimus Vir, Henricus Copez, Urbis illius Senator, & antiquarum rerum ſtudioſiſſimus. Continet marmor illud Inſcriptionem tam elegantem, ut affirmare non dubitem ſimilem his in terris vix repertam eſſe:

..ACSUSA
NO. HERCULI
SACRU. FLVAS
VIHTIRMATIS FIL
S MMUS MAGISTRA
.IVITATIS BATAVOR
V. S. L. M.

Occurrit igitur hic HERCULES MACSUSANUS, qui proculdubio non ſecus ac *Deuſonienſis*, aliique Dii topici abſque numero a loco, in quo cultus fuit, nomen habuit. In Inſcript. 4. pag. MLXX. apud Gruterum, quæ Weſtcapellæ Zelandorum reperta eſt, ſcribitur HERCULI MARCUSANO: in nummis vero Poſthumi apud Antiquarios obviis, HERC. MACUSANO: quomodo etiam in lapide laudato legi, teſtis eſt Boxhornius cap. 1. Quæſt. Rom. quem tamen recte carpit Triſtanus Tom. 3. p. 146. quod inde faciat MAGNO SANCTO. Nam certe in numiſmate ſatis clare legitur MACUSANO, & in meo marmore addita littera mACSUSANO: arbitrorque apud Antiquarium non minimi nominis male ſcribi MAGUSANO, & Mezzabarbam, ſpectatæ etiam diligentiæ peritiæque virum, inde aliam epigraphen a MACUSANO facere; quia apud Triſtanum C. non autem

tem G. occurrit. In qua regione vel urbs, vel locus, a quo Hercules nomen accepit, situs fuerit, utique incertum manet, cum apud neminem veterum, quod sciam, memoretur vel *Macusum*, vel *Mascusum*. Credibile tamen est, illud nomen loco alicui in Gallis versus Rhenum inditum fuisse, quia & altera & hæc inscriptio in illo tractu inventę sunt. Sique verum est, quod notant celebres Antiquarii, Posthumum sub nomine *Herculis Macsusani* cultum fuisse, id quod rejiciendum nequaquam videtur, ad ejus imperium quod incidit in annum Christi 250. V.C. 1012. Inscriptio nostra erit referenda; unde de ejus antiquitate judicium fieri potest Herculem certe sæpe in nummis ejus datur conspicere, additis Inscriptionibus: HERC. PACIFERO: HERCULI ARGIVO: HERCULI LYBICO: HERC. DEUSONIENSI: HERCULI ERYMANTHINO; INVICTO: ROMANO: IMMORTALI & HERCULEM: & inde haud absurde colligitur Gallos, quorum summus erga Posthumum erat amor, quod submotis omnibus Germanicis gentibus, Romanum in pristinam securitatem revocasset imperium, teste Trebellio Pollione, eum ut Herculem monstrorum domitorem coluisse. Atque hoc vel inde patet, quia certe deus Hercules iis cognominibus in Galliis cultus non fuit; sed data illa cognomina sunt Posthumo, tanquam in vincendis Germanis parem Herculi laborem exantlasset. Et firmant hoc alii nummi, in quibus occurrit VIRTUS EQUITUM, POSTUMI AUG. & AETERNITAS AUG. cum Hercule leonem domante, ejus exuvias gerente, clavam atque arcum, & Imperatori imponente coronam: nec non unus Posthumi filii, in cujus aversa area HERCULI DEUSONIENSI legitur, & conspicitur caput Posthumi patris. Is qui hoc monumentum posuit, vocatur FLAVIUS VITHIRMATIS FILIUS; & patris nomen satis superque docet, eum origine Gallum vel Batavum fuisse. Solebant autem provinciales Romana nomina adsumere; Sic frater Arminii *Flavius* cognomento fuit, teste Tac. 2. A. 9. & *Claudius Civilis*, *Julius Paulus*, *Julius Brigantius*, *Claudius Labeo* nomina Romana habent. VITHIRMAS proculdubio est nomen Batavum vel Gallicum; & nescio an alibi simile occurrat. Præcipue autem notandus est SUMMUS MAGISTRATUS CIVITATIS BATAVORUM. Quod si CIVITAS hic complecteretur

 tur

tur omnes Batavos, qui iiſdem legibus vivebant & unum conſtituebant Reip. corpus, uti uſurpatur Cæſari lib. 1. de Bello Gall. c. 12. ubi *civitas Helvetiæ*; Tac. 2. A. 61. ubi *Æduorum*; Germ. c. 37. ubi *Cimbrorum* c. 41. ubi *Hermandurorum*; Agric. c. 17. ubi *Brigantum Civitates* occurrunt: quomodo & Vellejus 1, 3. Theſſaliam appellat *Myrmidonum civitatem*, illuſtre certe monumentum haberemus, ex quo aliquo modo colligi poſſet Batavorum quale regimen circa illa tempora fuerit. Et *Civitatem Batavorum* eo ſenſu poſuit Tacitus 4. H. 56. *pollicituſque, ſi præſidium daretur, iturum in Batavos, & potiorem* CIVITATIS *partem ad ſocietatem Romanorum retracturum.* Quod ſi autem per *civitatem* intelligere placet urbem, vel oppidum: quo ſenſu hanc vocem uſurpatam eſſe conſtat, vel ex his Verrii Flacci apud A. Gellium Lib. 18. c. 7. verbis: CIVITATEM *& pro loco, & pro oppido, & pro jure quoque omnium, & pro hominum multitudine dici*: urbem conſervat marmor, quæ per excellentiam *Batavorum civitas* vel *oppidum*, dicta fuit. Sed incertum valde eſt, ubi hanc quærere debeamus, quia plures fuere Batavorum urbes. Nam Ptolomæus lib. Geogr. 2. c. 9. memorat λυγόδεινον, & Βαταύοδουρον, & ultimam quidem μεσόγειον. Verum ſi aliqua ex his duabus intelligenda foret, proculdubio adjectum fuiſſet ipſum vel Lugduni vel Batavoduri nomen in marmore: unde neſcio quam valde mihi placeat illorum opinio, qui cenſent aliam urbem fuiſſe, quam peculiari ratione vel *Oppidum* vel *Civitatem Batavorum* vocarunt. Tacitus 5. Hiſtor. 19. *Civili Chaucorum auxilia venere. Non tamen auſus* OPIDUM BATAVORUM *armis tueri, raptis quæ ferri poterant; ceteris injecto igni in inſulam conceſſit.* Cluverius & alii *Batenburgum* intelligunt; ſed nequaquam veriſimile eſt Civilem acie circa Caſtra Vetera victum & agitantem animo petere Bataviam, cujus primo Moſam & Batenburgum, inde iterum Vahalim petiiſſe. Sunt qui cum antiquis codicibus reſcribant *oppida*, eamque lectionem amplectitur Lipſius, quia nullum oppidi nomen adpoſitum. Certe Batavi ripam Gallicam una cum inſula tenuere: Tac. 4. H. 12. *Batavi donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, ſeditione domeſtica pulſi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, ſimulque inſulam inter vada ſitam occupavere, quam mare Oceanum a fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit.* Verum num plura oppi-

da

da in ora Gallica habuerint incertum valde eſt. Quod ſi rationem inire volumus, & perpendere, veteres rariſſime oppida in locis paludoſis & paſcuis condidiſſe, videtur certum oppida illa non potuiſſe eſſe poſita niſi intra illud ſpatium, quod inter divortium Rheni Vahaliſque, & Noviomagum eſt; & ſi totus ille tractus examinetur diligenter, patebit vix alio loco oppidum exſtrui potuiſſe, quam ubi nunc Noviomagum ſitum eſt. Nam ex abruptis montibus & confragoſis, atque e fruticetis & ſylvis, quæ regionem eam occupant, conſtat, loca illa inculta relicta eſſe. Hincque ſimul ratio peti poterit cur Civilis non in principio Batavi agri in inſulam conceſſerit, ſylvis ſcilicet fruticetiſque illud impedientibus: ſed neceſſe habuerit uſque ad Batavorum oppidum confugere. Præterea nullibi in toto hoc tractu tot Antiquitates reperiuntur quam Noviomagi, illæque certum indicium ſunt, non a Caroli Magni temporibus, verum diu ante, & ſub primis Romanorum temporibus urbem hanc celebrem fuiſſe. Si quis igitur *Civitatem* pro oppido vel urbe accipere velit, ego crederem, non incommode *Noviomagum* poſſe intelligi; certe de illo Tacitum loqui, qui & Coloniam Agrippinenſem *Ubiorum oppidum* appellat. Neque tamen eorum ſententiam condamno, qui vel *oppida* apud Tacitum reſcribunt, & plura Batavos habuiſſe oppida in ora Gallica exiſtimant; ſed argumentum illis non ſuppeditant hæc verba, *ceteris injecto igni*: neque enim *&* *ceteris* ad oppida reſpicit; ſed ad res, quæ in oppido Batavorum erant; quarum nonnullas vero igne conſumpſit, ne ſcilicet inde aliquid ad Romanos perveniret. Qui plura hanc in rem deſiderat, adire poteſt Joh. Smetiì τῦ μακαείτυ & Antiquitatum ſollertiſſimi enodatoris *Oppidum Batavorum*; & Iſaaci Pontani Diſceptationes Chorographicas & proculdubio Theodorus Rycquius, Hiſtoriæ apud Batavos Profeſſor eruditiſſimus, & facundiſſimus hæc pluribus in nova Taciti editione illuſtrabit; cujus viri ſententia ingens pondus vel huic vel illi explicationi certe adlatura eſt. Quod ſi per CIVITATEM omnis gens intelligenda eſt obſervandum inprimis, uſos fuiſſe *Batavos* ſuis legibus; nec paruiſſe Romanis vel proconſulibus vel proprætoribus, vel aliis qui cum imperio mittebantur. Civilis apud Tac. 4. H. 12. gloriatur, *eos tributorum expertos* eſſe, & 5. H. c. 25. ipſi Batavi *ſibi non tributa ſed virtutem & viros indici: proximum id libertati: & ſi dominorum electio ſit, honeſtius principes Romanorum, quam Germanorum feminas*

feminas tolerari. Et ipſe Tacitus 4. H. 12. eos ſcribit nec opibus Romanis, ſocietate validiorum attritos, viros tantum armaque imperio miniſtrare, & cohortes vetere inſtituto nobiliſſimos popularium rexiſſe; & c. 29. Germ. ita de celebri hac gente loquitur. *Manet honos & antiquæ ſocietatis inſigne nam nec tributis contemnuntur, nec publicanus atterit; exempti oneribus & collationibus & tantum in uſum præliorum ſepoſiti, velut tela atque arma, bellis reſervantur.* Quæ omnia indicant Batavos reverenter habuiſſe Imperium Romanum, ſed tamen illi nequaquam plane fuiſſe ſubditos, ita ut rectores ab urbe æterna recipere cogerentur. Et inſigne huic decori gentis antiquæ præbent eorum duces Tutor Claſſicus & Civilis, dum 4. H. 78. *ſuis quiſque locis pugnam cientes Gallos pro* LIBERTATE, *Batavos pro* GLORIA, *Germanos ad* PRAEDAM *inſtigabant.* Nam Gallia jam in Provinciæ formam erat redacta, Germanis nihil cum Romanis erat, & Batavi eos quidem comiter colebant, ſed non habebant dominos, ideoque non pro libertate, ſed pro veteri gentis gloria certabant. In Inſcriptionibus, quæ Caracallę & Severi temporibus poſitæ fuerunt, legitur; GENS BATAVORUM AMICI ET FRATRES ROMANI IMPERII: CIV. BATAVI. FRATRES. ET. AMICI. P. R. Nec quicquam vetat, quo minus credamus hanc libertatem ad Poſthumi, ſequentiumque Imperatorum tempora & ad Francorum irruptionem ſervaſſe. Nam, teſte A. Marcell. l. 16. c. ult. *opitulatum conturmalibus ſuis celeri curſu Batavi venere cum Regibus*, in prælio quo Julianus Alemannos concidit. Nam inde viri eruditi exiſtimant Batavos ſuos Reges vel Principes illo etiam tempore habuiſſe; niſi tamen cum Henrico Valeſio aliquis velit exiſtimare *Reges* eſſe nomen numeri vel Legionis, qui *Regii* dicuntur in notitia imperii. Quicquid ſit, ſi CIVITAS in marmore de omni Batavorum regione explicanda eſt, magna certe dignitate ornatus fuit hic FLAVIUS, & Rempubl. Batavorum non Regis vel Principis, vel Ducis nomine, ſed SUMMI MAGISTRATUS rexit. Si vero alii contendant vocem eam denotare *oppidum*, neceſſe eſt, ut fuerit primus Duumvirorum; vel dicendum unum tantum ſummum in Batavorum oppido fuiſſe magiſtratum; quocunque demum nomine dictus proprie fuerit. Sunt enim eruditionis præſtantis Viri, qui *Conſules* colonis (quanquam adſeverare nolim

Civita-

Civitatem Batavorum Coloniam fuiſſe) imponunt; atque ita explicant Auſonium:

Diligo Burdigalam; Romam colo; civis in hac ſum
Conſul in ambabus.

Sed Velſerus & Freherus ordinem invertunt, & ſcribunt, *& conſul in hac ſum Civis in ambabus*; Reineſius arbitratur Auſonium metri cauſa *Conſulem* pro *Duumviro* poſuiſſe, qui videatur 3. Var. c. 16. Epiſt. 28. & 31. & p. 675. Ejus ſententia firmatur elegantiſſimo loco Ciceronis 2. ad Att. ep. 6. ubi *Duumvirum* pro *Conſule* ſimiliter plane uſurpat: *Ubi* (Antii) *quidem ego mallem Duumvirum, quam Romæ me fuiſſe*, n. Duumvirum vel Conſulem. Henricus Noris, vir harum rerum peritus admodum Diſſert. 1. Cenotaph. Piſanorum Duumviros *Conſules* dictos eſſe: & Jul. Cæſar Capacius *Conſules Puteolanos* memorat reprehenſus eo nomine a Reineſio. Auguſtum Conſulatum Plutię geſſiſſe ex nummo Græco evincere conatur Patinus; ſed ſcribendum in eo eſſe non ΠΛΟΥΤΙΑΕ verum Δ. ΕΞΟΥΣΙΑΣ docuit Harduinus; Munatium Panſam Biſontinos Conſulari poteſtate rexiſſe arbitratur Chifletius l. 1. c. 29. Veſont. quia in Inſcriptione veteri legitur *Martianus Sacerdos Romæ & Auguſto .... Munatio Panſa cos .... in Civitate Sequanorum*: ſed inſpicienda foret ipſa inſcriptio, antequam certi quid ſtatui poſſit. Apud D. Proſperum legimus, *Aſperum* VI. *Conſulem Carthagini conſtitutum eſſe* qui tamen ſemel in Faſtis tantum dicitur Conſul Orientalis fuiſſe: adeo ut videri poſſit Carthagine geſſiſſe Conſulatum. Quicquid ſit inferiori ſæculo *Conſules* pro quolibet Magiſtratu uſurpati, uti docet Reineſius Ep. 33. ad Daumium: & du Cange in Gloſſario Medii Ævi abſolutiſſimo: quomodo in Hiſtoria Norvagiæ ab anonymo conſcripta & ante aliquot annos edita celebrantur *Conſules Orcadum Inſularum*. & Epiſcopi Provinciæ Viennenſis ad Leonem Papam ſcribunt, *quicunque intra Gallicas oſtentare voluit inſignia dignitatis in hac urbe* (Arelate) *Conſulatum accepiſſe & dediſſe*; id eſt, Conſulatum Circenſibus celebraviſſe, quemadmodum hæc verba interpretatur Hadr. Valeſius Vir erudititiſſimus Lib. VIII. Rerum Francicarum. Atque hic locus haud obſcurum indicium eſt, Magiſtratus Provinciales vel Duumviros etiam *Conſules* dictos fuiſſe; quod nec diffitetur Reineſius, qui Scipioni Gentili facile largitur, contigiſſe ambitione

bitione municipalium & Colonicorum Magistratuum, & quos Duumviros suis locis esse jussisset Senatus, ii Consulum nomen vel adsciscerent sibi, vel ab adulantibus obnoxiisque acciperent; sed illud tantum domi cujusque regnare potuisse, neque tantum valuisse, ut Romana loquendi consuetudine *Consules* dicerentur. Unde sequitur, fieri posse, ut in marmoribus Consules municipiorum occurrant: atque ita etiam Duumviri ab Auctoribus vocentur, non secus ac Justinus l. 31, c. 2. Carthaginensium Suffetem Hannibalem *Consulem* appellat. Et certe Eruditissimus du Cange in Ins. 9. CCCCXXIX. 8, XC. 5. CCCCI. & 7. CCCCXXXVIII. putat se municipales Consules repperisse. In prima celebratur *primus, secundus, tertius Consulatus* L. Licinii Suræ; verum ego arbitror intelligi *Suram* illum, qui temporibus Nervæ & Trajani ter Consulatum Romæ gessit, uti testatur Cassiodorus in Chronicis aliique quamcunque tandem ob causam is in marmore Barcinonensi memoretur: in altera quam Angliæ debemus occurrit CL. QUINTIANUS .... COS. ubi potuit excidisse PRO, ita ut fuerit proconsul. in tertia Hispana, SEXTUS ALLIUS MAMERCUS *Pontifex perpetuus Col. Astigitanæ, & Flamen Divorum Augustorum Consul.* in ultima, qui agri Comensis est, *L. Minicius Exoratus Flamen Divi Titi ... & Cos.* Quarum priores ut parum momenti ad rem probandam adferunt, ita ultimæ affirmare videntur, vera esse quę modo ex Reinesio monui; & Duumviros interdum *Consules* dictos esse ab adulantibus, vel etiam a se ipsis. Nec abhorret a loquendi Romanorum ratione *Magistratus summus*: nam & *summi Ædiles* occurrunt apud Juven. Sat. 3.

Sufficiunt tunicæ summis Ædilibus albæ.

Qui num ita vocentur, quia ludos edebant; ut censent eruditi, an vero quia Duumvirorum loco erant, aliis dispiciendum relinquo. Certe Cic. 13. Ep. 12. ad Fam. testatur Arpini ædiles creari solitos summo cum imperio: *is enim*, ait, *magistratus in nostro municipio nec alius ullus creari solet.* Et talem puto fuisse C. Albutium Silum Novariensem, qui *ædilitate in patria fungens jus pro tribunali dixit*, apud Sueton. in Libro de Claris Rhetoribus, & eum, qui in lapide vetusto vocatur ÆDILIS DUUMVIRALI POTESTATE. Præterea ut in Ins. nostra occurrit *Summus Magistratus*, ita in 4. LXXIII. apud Gruterum *primus.*

FOR-

FORTVNAE
AVG. SACR. ET. GEN
IO. CANABENSIVM
L. SILIVS. MAXIMVS
VET. LEG. I. AD
P. F. MAGISTRAS
PRIMVS. IN. CAN.
D. D.

ubi *Magistras* mihi positum videtur esse pro *Magistratus* : imo & *summus* in 10. XXXIII.

DEO
INVICTO
MITHRAE
C. LVCRETIVS. MNESTER
M. AEMILIVS. PHILETVS
SVM. MAG. ANNI. PRIMI
M. AEMILI. CHRYSANTI
D. S. D. D.

ubi tamen forte meliori jure *summus Magister* intelligitur, qui sacerdotibus annumerandus est & frequenter in Inscriptionibus occurrit, quanquam alibi etiam celebretur *Magister & Decurio Caeritanorum.* Sic *summus Imperator* apud Plautum Amph. *summus pontifex & summus hominum* apud Tacitum : SVMMVS SACERDOS AVG. in nummis Elagabali apud Illustrem Spanhemium & alios. Et denique *summus sacerdos*, id est Episcopus apud Tertullian. cap. 17. de Baptismo. Atque ita Flavius noster erit instar Archontis apud Athenienses, qui, quod notandum præcipue, non aliter appellatur a Trebellio Pollione in Gallienis: *Gallienus apud Athenas* Ἄρχων *erat, id est*, SVMMVS MAGISTRATVS, *vanitate illa qua & civis adscribi desiderabat, & sacris omnibus interesse.* Tandem in marmore occurrit V. S. L. M. qua scribendi & loquendi ratione nihil frequentius in marmoribus occurrit. Sed inter Litteras V. & S. majus spatium, quam inter reliquas relinquitur; & cum lapidem Amplissimus Voetius, qui singulari amore Antiquitatis studium prosequitur, & ego inspiceremus diligentius, videre nos putabamus vestigia litteræ P. ita ut hic Flavius *Votum publicum solverit libens merito.* Pro Republ. igitur

tur ſua hoc momumentum erexit; & inde haud obſcure ſequitur locum in quo hoc marmor inventum eſt, niſi aliunde eo advectum ſit, celebrem fuiſſe religione & cultu vel Herculis, vel alterius numinis.

Prope Cliviam in loco, in quo Celſiſſ. Naſſaviæ Princeps Mauritius monumentum ſibi vivus fecit, ſunt variæ Inſcriptiones antiquæ apud Caſtra Vetera & in aliis agri Clivenſis locis reperta; quæ quia inedita & rara admodum ſunt, luce publica donare conſtitui.

DEAE
HLVDANIA
SACRVM
C. TVBBIVS.

Ultimæ vocis mediæ litteræ non ſatis diſtingui poterant; aliiſque videbatur ſcribi debere TULLIUS. Ex ſecunda linea periit littera E. Sed quæ ſit *Dea Hludania* juxta cum ignariſſimis ſcio; obſervandum tamen hanc vocem ita ſcribi, ut *Hludovicus*, *Hlotarius*, & ſimilia; eamque ſcribendi rationem antiquam eſſe ex hoc marmore patere (niſi illud ad eam ætatem referendum ſit) idemque nomen totidem fere litteris exſtare in Inſcriptione veteri, quæ & hodie apud Noviomagenſes ſervatur,

DIIS. MANIBVS.
C. JVLIO. CLAV
PVDENTI LVIDONIA
VET. LEG. X. G. P. F.

quanquam litteræ nonnihil intricatæ ſint. Subintelligitur autem, ut videtur *domo*, ita ut *pudens* ex loco, cui *Luidoniæ* nomen, ſit oriundus, a quo etiam *Dea Hludonia* vel *Hludania* nomen accipere potuit.

DIS MANIBVS
M. VETTI. SATVR
NINI. VET. LEG
XXII. P. P. F. CIVI
TRAIANENSI. M.
ANTONIVS. HONO
RAT.

Hodie binæ priores tantum regulæ legi poſſunt; & conſervationem

nem hujus marmoris debemus Smetio, qui ectypum ejus olim a viro antiquarum rerum studioso accepit. *Legio secunda & vigesima* ad Rheni ripam vel in Germania inferiore castrametata est, uti ex aliis apud Gruterum marmoribus etiam patet; vocaturque illa *Pilipollens felix*, uti has siglas P. P. F. eruditi antiquarii interpretantur; & in lapide Moguntiæ reperto pag. DXLV Gruteri celebratur C. IVLIVS. CORNICVLARIVS LEG. XXII. P. P. F. nisi tamen cognominata vigesima secunda legio fuerit PRIMIGENIA PIA FELIX. Sane in Ins. 13, XXII. 3, LVIII. 5, XCIII. 8, DXIV. 3, DXIV. 4, DXLVI. quæ omnes prope Moguntiacum repertæ sunt, scribitur LEGIO PR. P. F. non autem additur *Severiana*, id quod putavit auctor Indicis magni istius operis. In laterculis Coloniæ Agrippinæ repertis occurrit LEG. XXII. PRI. & in marmore Romæ effosso, LEG. XXII. PRIMIG. P. F: quæ certe indubitata indicia sunt legionem eam non *piam*, *pollentem*, *sed primigeniam piam felicem* dictam esse. Verum eligat unusquisque quod sibi placet, ego monuisse satis habeo. In Ins. 7. p. DXXV. eadem legio memoratur; sed obscurum valde mihi equidem est CIVES CIVITATE ANCHEVVSANVS DIATR, nec non, MVCAPOR MVRALIS. Ortelius putat intelligi posse Hollandiæ urbem, quæ *Enkhusa* vocatur; id quod nequaquam est verisimile, quia urbis illius prima mentio occurrit anno 1279. MVCAPOR, videtur esse nomen proprium militis, qui cum alio hoc monumentum erexit; exstatque idem in Actis Philippi Episcopi, qui martyrium obiit Adrianopoli apud Mabillonium, virum certe præclarissimum, & cui plurimum humanitatis studium debet, Tom. IV. Anal. *Tunc ipsius naturæ expers, atque humanitatis ignarus Mucapor ingreditur.* Sic *Mercor* est *Mercurius*; unde in Notis Tyronis & Senecæ pag. 197. legitur, *Die Mercoris*, id est Mercurii. CIVIS autem TRAIANENSIS ex Colonia Trajana fuit oriundus proculdubio, quam ad Rheni ripam haud procul Batavia sitam fuisse docuerunt satis multis Viri eruditi. Cæterum hæc eadem inscriptio exstat apud Lazium lib. 4. c. 5. Reip. R. legiturque ibi quidem commodius QVI VIXIT AN. XXXIII. sed reliqua similia sunt.

I. O. M
T. GRANIVS
VICTORI
NVS.
OPTIO. V. S. L.
M.

Graniorum nomen cognitum est in historia Romana, uti ex Cicerone, Appiano, Plutarcho, Tacito aliisque constat. In lapidibus etiam vetustis apud Gruterum & Reinesium idem occurrit frequenter, & quidem apud illum celebratur L. GRANIUS VICTOR, 3. CCCXXXIII.

HERCVLI. SAX
SANTO. SACRVM
C. SULPICIUS. MA
TVRVS. 7. LEG. XXII
PREF. ET. COMMI
LITONES. LEG. EIV
SDEM. QVI. SVB
EO SVNT
V. S. L. M.

Qui ante me hanc inscriptionem descripserunt, variant nonnihil; ut, SAXSANO. MLEG, id est *miles legionis*, cum nota 7. significet centurionem vel centuriam in aliis lapidibus; reliqua ita formabant PR. F. F. II. COMMILITONI. S. II. C. EJVS. DEMO. VI. SVB. I. OPSVNI. Verum hæc nihili esse facile credet is, qui noverit, me summa fide marmora hæc descripsisse. Herculis autem *Saxantus*, vel *Saxsanus santus* sive *sanctus*, vel denique *Saxanus* vocatur; quod ultimum cognomen etiam occurrit in Inſ. 3. p. XLIX: quæ Tiburi in Italia reperta fuit. Præstantissimusque Grævius putat interpretari debere SAXANO SANCTO: quia *Sanctus* est proprium epithetum Herculis uti vel ex Phædro patet: *Saxanum* autem eum vocari a Saxonibus, aut a loco quodam, qui appellatus fuit *Saxanum*, ut *Deusoniensis* a Deusone, additque mirum non esse si in provincialibus Inscriptionibus peccaverit quadrantarius, & pro *Sancto* sculpserit *Santo*, cum tales errores in municipalibus & provincialibus titulis non pauci occurrant.

MAR-

MARCINVS SVR
CONIS. F. BREVCVS
MIL. EX. COH. VIII.
BREVC. ANN. XXXV
STIP. XII. H. S. F.

Infra hanc inscriptionem cernitur crotalistria; quæ forte additur, ut exprimerent choreas, & oblectamenta, quibus eos, qui ad campos Elysios deducebantur, frui persuasum habebant; quemadmodum mox pluribus docebo. *Cohors* autem *octava Breucorum* etiam memoratur in Inf. 2. p. DLX. apud Gruterum: alibique *tertia*, *quarta*, *septima*, & non addito numero, *Breucorum* occurrit.

I. O. M
MARTIVS
VICTOR
SIG. LEG. XXX. V. V.
SEVERIANAE
ALEXANDRI
P. F. V. S. L. M
AGRICOLA. ET. CLE
MENTIANO. COS.

Ex Consulibus patet hanc inscriptionem positam esse A. V. C. 983. quo consules a Cuspiniano & Damaso papa suggeruntur, teste Onuphrio, *Agricola & Clementinus*, vel *Clemens*, uti vocatur in Fastis Græcis; qui proculdubio idem cum *Clementiano*, illudque nomen forte pro *Clementinus* substituendum est. Legio autem hæc multa cognomina habuit, & vocata fuit, *Valens*, *Victrix*, *Severiana*, *Alexandrina*, *Pia*, *Felix*. Legio trigesima *Valens Victrix* cognominatur in Inf. 6. p. CCCXCIX; quanquam Reverendus & Antiquitatis sollers indagator Smetius primum V. explicet *Ulpia*, quod cognomen eidem legioni datur in Inf. 4, & 5, CCCCLXXXII. *Severiana Alexandrina* proculdubio dicitur ab Imperatore Alexandro Severo; a quo I. & II. etiam *Severiana*, 7. CLXIX. & VII. SEVARIANA ALEXANDRINA appellata fuit. Horumque epithetorum memoriam servari etiam in alio marmo-

marmore, quod in Apotheosi edidi, quodque eodem in loco conservatur, & a me diligenter inspectum, est, existimabat idem:

I. O. M. CONSER
VATORI. TERTI
NIVS. VITALIS
MIL. LEG. XXX. V. V. SA
LIB. PRAEF. PRO. SE
ET. SVIS. V. S. L. M
VI. KAL. MAIAS
LVPO. ET. MAXIMA. COS.

Putabat enim vir eruditus & SA. distingui debere; & faciebat inde SEVER. ALEXANDRINAE. Verum in marmore ipso hæ litteræ absque illa distinctione (nisi quod injuria temporis in medio duarum litterarum SA, & quidem earum summa parte puncti instar, fuerit natum) cernuntur; conjiciebatque doctissimus Fabrettus in litteris ad me Roma datis, hunc Vitalem *Salibus præfectum fuisse*, & eo referebat SALINATORES CIVITATIS MENAPIORVM, qui in Inscript. 4. p. MXCXVI. occurrunt, quosque putat ministros fuisse. Miles igitur *Salibus præfectus* is forte est, qui curam habuit salis inter milites dividendi, cujus moris memoria servatur in l. 17. lib. 8. tit. 4. Cod. Theodosiani: & *Salinatores* erant ministri præfecturæ salinariæ, vel qui apud Menapios & Morinos vectigali salis præerant; quod quia M. Livius introduxerat *Salinator* cognominatus est, uti præter alios testatur Livius lib. 29, c. 37. ubi obiter notandum male ex Plinii lib. 31, c. 7. notari Ancum Marcium primum salinarum vectigal instituisse, illudque fuisse explosum Regibus expulsis; nam nihil tale ibi reperitur: sed tantum, *Ancum Marcium regem salis modia sex millia in congiario dedisse populo, & salinas primum instituisse*. Et quanquam tempora non obstent, quo minus, in marmore illo nominari possit *Legio Severiana Alexandrina*, quia Lupus & Maximus celebrati etiam 6, VIII, Grut. Coss. fuerunt Severo imperante A. V. C. 983, tamen altera explicatio præferenda videtur, quia & LIB. commode non potest exponi, nec sequitur vox alia, cui *præfectus* jungi possit; nisi quis facere malit, *libertinorum*, vel *libertorum*, vel *liberorum* (quos tamen non puto hic locum habere posse,)

ſc,) vel *librariorum præfectum*. Nam legiones librarios habuiſſe, probatum eunt viri eruditi ex Inſcript. 8, LXXX.

MINERVAE
TIB. IVLIVS
NOVIANVS
LIBR. LEG
POSVIT.

niſi forte LEG. exponi debeat *Legati* : & de ejuſmodi *librariis* videri poteſt Reineſ. Claſ. 8. Inſ. 44. in qua ejus ex ſententia celebratur *librarius manipularis*. In altera inſcriptione VITALIS nomen proprium eſt; exſtatque idem in Inſ. 18. p. DXV. quam illuſtrare paucis conabor. In opere figulino quod inſcribitur LEG. XXX. & infra VIT. ALIS. F. *legionis trigeſimæ* cognomen latere videtur arbitrari illuſtris Indicum auctor : ſed apud Hadr. Junium & Scriverium nulla cernitur diſtinctio, & proculdubio VITALIS eſt nomen artificis qui opera figulina fecit. Solitos enim fuiſſe figulos nomina ſua inſcribere vaſibus, lagenis, patellis, docet multis exemplis Reverendus Smetius in Antiquitatibus Noviomagenſibus, cui etiam VITALIS inter eos artifices recenſetur; quemque ſequenti inſcriptioni mutilę reſtituendum cenſeo, V... AL. OFF. id eſt *Vitalis officina*. Sed hac occaſione facere non poſſum, quin illuſtrem lancem vel patinam, cui nomen itidem figuli inſcriptum eſt. Luce eam publica donavit Octavius Falconerius, junxitque Romæ Antiquæ Famiani Nardini : TERT. D L. EX F. CAN OP. DOLI. I. TIT. ET. GALL. COS. Titianus & Gallicanus Coſs. fuerunt A. V. C. 880. imperante Adriano : reliqua vir eruditus exponit : *Tertullus Decii libertus ex figulina Canonis operis doliaris*, vel *operum doliarium prima*, putatque, cum τ' *Canon* ſignificet certum tributum, quod quotannis Imperatori dabatur, tempore Adriani fuiſſe quendam populum vel oppidum, cujus erat munus tributi nomine illi dare ſeu pendere vaſa figulina, & quod habebat Romæ plures, quarum hæc prima fuit, officinas figulinarias majoris commodi & minoris damni cauſſa. Verum mihi hæc interpretatio longe nimis petita videtur, nec illi refellendæ immorabor. Monebo tantum in litteris CAN. latere nomen artificis, vel *Canii*, vel *Caninii*, vel *Canuleji*, vel *Canuſii*, vel *Cantilii* vel alterius : unumque artificem plures poſſe-

diſſe

disse figulianas, ut *Canium*, vel quocumque nomine figulus hic vocatus fuit. Testatur id inscriptio apud Gruterum, ipsi viro doctissimo laudata:

EX. FIG. SEX. AT. SILV. F. VI.

id est *Ex figulina Sexti Atilii Silvani* vel *Silvii Filii sexta*: erantque hi homines lautioris conditionis, ut puto, nec tam opus ipsi faciebant, quam sumptus præbebant & alios adhibebant qui operis præessent; qualis in Canii figulina prima proculdubio, fuit *Tertullus*, nisi alio nomine fuerit *decimi libertus*. Quin & CANONIS nomen retineri potest; sed erit proprium, non secus ac in Inscriptione, quam Aris ignotorum Deorum inseruit præclarus Sponius;

HERMA DE SVO DAT
GENIO CANONIS ATTALI LIBERTI
GENIO PASICLENIS ATTALI SERVI.

Norma vel mensura hic locum habere nequeunt; & homo, quem Attalus libertate donavit *Canon* appellatus fuit.

I. O. M. JVNONI. REGINE
MINERVAE. T. QVARTINI
VS. SATVRNALIS. SIGNI
FER. LEG. XXX. V. V. PRO. SE
ET. SVIS. V. S. L. M.
IMP. D. N̄. GORDIANO. ET. AVIOLA
COS. KAL. JVL.

Hi Consules fuerunt A. V. C. 992. nihilque in lapide notata occurrit dignum, nisi quod Juno appelletur *Regina*: quod cognomen aliis etiam numinibus datum est: FORTVNA, ISIS, JVNO LVCINA vocantur *Reginæ* in Ins. 7, 8, LXXVII. 12. 13. LXXXIII. 8, XXV. Περσεφόνη Βασιλὶς in lapide apud Gualtherum pag. IX. atque apud Terentinos eodem nomine Venus culta fuit, teste Hesychio in v. Βασιλίνδα, Et ut Juno *Regina* ita Jupiter etiam *Rex* Romanis & Βασιλεὺς Græcis appellatus est; uti constat ex Ins. 3, MLXV. & Pausaniæ lib. nono, aliisque: neque aliter ille vocatur in carmine Empedoclis apud Porphyr. lib. 2. de Abstinent. ubi & Venus vel Κύπρις βασίλεια celebratur. Æsculapius βασιλεὺς in lapide apud Sponium Sect. IV. Miscellan. & Falconerium, Viros doctissimos occurrit:

&

Mercurio REGIS nomen aptari posse in Inscriptione apud Noviomagenses reperta memini me monuisse. Observatione etiam est dignum inprimis deos deasve sæpe *Reges* vel *Reginas* nominari locorum, in quibus præcipue colebantur, & ipsa loca, eorum earumve *regna.* Venus dicitur Æliano lib. 3. c. 42. Κύπρου βασιλὶς; *Regina Gnidi Paphique* Horat. 1, 30. *& Regina, quæ tenet Cyprum & Memphin*, 3, 26. idemque Fortunam *regere Antium* canit 1, 35. Pindaro Olymp. Od. XIV. Charites appellantur βασίλειαι Ορχομενοῦ: & Nympha, non autem Diana, REGINA VNDARVM Inf. 8. p. XXXIX. quæ forte ita suppleri potest:

Dat tiBI MARMOREO CAESAM DE MONTE DIANam,
REGINA VNDARVM NYMPHA, DECVS NEMORVM
VoTO DAMNASTI PERFECTA QVEM PRECE BASSVS

id est Bassus tibi Nympha Regina undarum, dat dedicat Dianæ, decoris nemorum, statuam. *Regna Maricæ*, *& Regna Dianæ* leguntur apud Lucanum lib. 2. v. 424. & lib. 3. v. 87. pro Minturnensium agro, & sylva Aricina, in quibus Marica & Diana colebantur: & loca talia vel urbes diis *parere* dicuntur: Petronius de Priapo

—— —— inclyta paret
Cui Lesbos, viridisque Thasos —

Apud Apollon. præterea Rhodium, 4. Argon v. 917. Venus μεδέουσα Ἔρυκος; Jupiter μεδέων Δωδώνης, in Fragmentis Stephani & Apollo ἀνάσσων Δήλου apud Pindarum Pythiarum od. 1. occurrunt; quippe qui in locis illis magna relligione colebantur. Quinimo Homero Il. α. v. 38. Γ. v. 279. H. v. 202. Jupiter dicitur Ἄναξ Δωδωναῖος; eodemque nomine etiam honorantur alii dii, ut Æsculapius Inf. IV. pag. MLXXIII. Mercurius Il. B. v. 102. Neptunus Κρώμνης ἄναξ Lycophroni, quia Cromnæ, urbs est Paphlagoniæ, colebatur Hercules, Castor Pollux, & Apollo, quorum hunc præcipue absolute ita vocari docet Illustris Spanhemius ad Julianum; quique ἄναξ etiam appellatur apud Heraclidem Ponticum in Republ. pariorum, non addito vel *Apollinis* vel *Phæbi* nomine. Nec minus frequenter Ἄνακτες dicuntur Castor & Pollux, imo, si veteres audimus, primi illa appellatione digni visi sunt. Eustath. ad Il. α. p. 21. Σημείωσαι δὲ ὅτι ΑΝΑΚΤΑΣ ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς οἱ παλαιοὶ διὰ τὸ ἀνακῶς, ἤγουν ἐπιμελῶς ἔχειν τῶν ὑποτεταγμένων.

μένων. Λέγοντες ὡς καὶ Πλούταρχος, ὅτι πρῶτον οἱ Διόσκουροι οὕτως ἐπεκλήθησαν ὡς τῶν πλεόντων ἐπιμελούμενοι. δῆλον οὖν ὅτι θεία τις λέξις ΤΟ ΑΝΑΞ. διὸ καὶ ἐπὶ ὑπεροχῆς κεῖται. οἷον ἐπὶ βασιλέων καὶ τοῦ τῶν οἱ παλαιοὶ λέγουσι: *Observa veteres Reges Ἄνακτας vocasse, quia curam gerebant ipsis subjectorum; dicentes, id quod etiam Plutarchus facit, Castorem & Pollucem ita primum vocatos, quia navigantium curam habebant. Constat enim divinam esse vocem Ἄναξ, unde & de potestate usurpatur, ut Regibus & patribusfamiliarum, quemadmodum etiam veteres testantur.* Qui locus vel ideo notandus est, quia nos docet in genere eos Ἄνακτες dictos esse, qui aliis erant impositi, eorumque curam gerebant. Et certe ita vox hæc usurpatur Homero Odys. α, v. 397. δ, 87. ι. 440, & 452. Viderique potest Eustathius insuper p. 199. 345. 947, 1425. 1485. & denique Tranquillus Faber, præstanti vir ingenio, ad Fabulas Phædri. Observandum autem inprimis Eustathium uno narrare loco in Cypro insula *Magistratus fuisse* Ἄνακτες dictos, *ad quos auscultatores quotidie, qua audivissent, referebant*, cum quibus nihil commune videntur habuisse filii & fratres Regis, quos ita etiam nominatos esse prodiderunt veteres. Et tandem Dii Ἄνακτες dicuntur artium, quibus præesse putabantur, uti Apollo apud Aristidem Tom. I. pag. 482. φορμίγγων ἄναξ *rex cithararum*; & Vulcanus in nummo rarissimo, quem illustravit nobilissimus Spanhemius, REG. ARTIS.

IN H. D. D. PRO
SALVTE. IMP. SEVERI
ALEXANDRI. AVG. DEO
APOLLINI. DYSEROLVS
OLO DE MILITES. LEG.
XXX. V. V. P. F. SUB. CURA
AGENT. T. F. APRI. COM
MODIANI. LEG. AVG. P. P. Ǝ
CANVTI. MODESTI. LEG
LEG. SEPT. MVCATRA
IMAG. ET. SEPT. GALLVS
ET. SEPT. MVCATRA. ET
SEPT. DEOSPOR. ET. SEPT.

SAMNVS

SAMNVS. Ǝ. SEPT. MVCATRA
CANDIDATI. V. S. L. ME
MAXIMO. ET. AELIANO. COS.

In linea quinta, alii legebant OIODE: & posita est inscriptio A.V.C. 976. anno secundo principatus Severi Alexandri quo Maximus & Ælianus Consules fuerunt. Litteræ IN. H. D. D. exponi debent *In honorem Domus Divinæ*; quæ loquendi forma integra exstat in Inf. I. XCII. uti notatum est eruditis; & per *domum divinam* nulla mihi alia, quam Imperatoris, vel ejus familia intelligenda videtur. Sed duplex D. D. facit, ut nonnulla adjicere debeam, quibus illud in aliis Inscriptionibus obvium elucidari possit. *Jovem Domesticum in lapide* apud Noviomagenses reperto alibi explicavi, docuique majores etiam deos Larum loco habitos fuisse; quod argumentum perpulchre tractavit nuper singularis vir eruditionis; idemque arbitratur & *Jovem Domesticum* sese repperisse in hac inscriptione

ETEITIVS
ALYPVS
IOVI. D. D.

cum tamen potius vulgato more interpretari duplex D. debere existimem, id est DONO DEDIT. Meliori jure idem initium Inscriptionis Severo positæ, I. O. M. D. explicat *Domestico*: & si hic verus sensus est, *Jovem* etiam *Domesticum* inveniemus in 5, 7, XII. 17, XIII., & 10. XXXVIII. Certe aliorum *dedicatum* locum habere vix potest; & vel *Domesticus* præferendum est, vel aliud quid excogitandum, quod æque bene conveniat. Posset certe explicari *Deo*; quomodo *Æsculapius Deus*, *Apollo Deus Sanctus pacifer*, *Hercules Deus Invictus*, *Liber Deus*, *Mercurius Deus* occurrunt; posset *Domino*, qui titulus Æsculapio, Marti, Solique datur: posset denique *Dolicheno*, vel *Depulsori*, quomodo in Inscript. vocatur Jupiter: sed ut nihil certi definio, multo minus viri pereruditi sententiam improbo, ita tamen *deos domesticos* non agnosco in hac Inscript.

 VENE-

VENERI ET
FORTVN. PRIM
SACR
L. CALVIVS. L. F. PAL
VARIVS
AR. ET. CVPIDINES. II
D. D.
L. D. D. D.

Nam priores litteræ D. D. ita mihi explicari videntur posse difficulter; & si illa mens auctoris, proculdubio illas junxisset Veneri & Fortunæ primigeniæ, quarum hæc BONA DOMESTICA dicitur in Inſ. 5. p. LXXIIII; unde arbitror hæc significare *Dono dedit. Locus datus decreto decurionum*; quæ loquendi formulæ in aliis lapidibus occurrunt, & vix aliter exponi possunt. Septimius Mucatra proculdubio fuit *Imaginifer* ejusdem legionis; & reliqui, qui eum sequuntur, *Candidati*, qui milites fuere, uti docuere Gutherius in libro *De officiis Domus Augustæ*; Bulengerus in *Imperio Romano*, & Valesius ad Ammianum Marcellinum; quorum tamen illi non satis distincte de Candidatis agunt. Quis tandem fuerit *Aper Commodianus*, & an apud alium ejus mentio fiat auctorem, ignotum mihi equidem est. Animalium nomina autem hominibus data esse ex innumeris exemplis constat. Sic *Aper* vocatus fuit is, qui Numerianum Imperatorem occidit; & *Bos* est nomen servi apud Baluzium, eruditionis præstantis virum Tom. 2. Miscell. p. 95. Prophyrius lib. IV. de Abstinentia, tradit dari animarum transmigrationem, inde in Mithræ sacris homines animalium nominibus appellari solere, & μύστας vocari *leones*, *fœminas* ὑαίνας (*leænas* vertunt) & *ministros* corvos: & patrum memoria, id est antiquioribus temporibus, eundem morem obtinuisse, & nonnullos dictos esse ἀετὺς, alios ἱεράκας; quod ultimum proprie hujus loci est. Quin & hoc ad deos translatum est, & idem Porphyrius lib. 3. scribit Hecatem appellatam *nominibus tauri*, *canis leænæ* μᾶλλον ὑπακύειν, *melius exaudire*. Ut autem hominibus animalium, ita animalibus hominum nomina data sunt: Ælian. lib. 10. de Animal. c. 41. memoriæ mandat Eupolim poëtam Comicum ab Augeo Eleusinio dono accepisse canem Molossum, & eum canem

Augeam

D. HATERIVS. FAMVLVS
FECIT. SIBI. ET
POLLENTIAE. PRIMIGENIÆ
CONIVGI. SVAE.

Augeam appellaſſe. Sed hæc omnia longiorem diſſertationem ſibi deſiderant; & ſumma rerum capita hic puto ſufficere.

Apud illuſtrem Witzium exſtat ex oriente allatum monumentum ſepulchrale marmoreum, quod pancarpio, binis avibus, & capitibus bubulis, nec non inſcriptione veteri eſt ornatum; cujus ectypum, licet inſcriptio nihil ſingulare cum Antiquariæ rei ſtudioſis volui. In hoc præterea monumento recondebatur urnula lachrymalis, binæ ollæ, repletæ cineribus, quibuc ſane conditæ videntur reliquiæ viri & uxoris. Adjicere etiam placet, quæ Illuſtris Witzius ad me miſit, ad marmor hoc illuſtrandum. Propter brevitatem igitur credit Inſcr. antiquam valde, & hunc D. *Haterium Famulum* libertum eſſe D. Haterii Agrippæ, qui tribunus Pl. fuit Tiberii tempore, teſte Tac. I. A. 77. Germanici propinquus, 2, A. 51. Conſul cum C. Sulpicio, 3. A. 52; filius Quinti Haterii, quia in Indice Conſulum Dionis lib. 57. vocatur Δέκιμος Ἀτέριος Κ. ὑὸς Ἀγρίππας; Quintum Haterium fuiſſe conſularem, teſte Tac. 2, A. 33. familia Senatoria, eloquentiæ quoad vixit celebratæ, 4. A. 61. indeque patere hunc illum oratorem vel Rhetorem eſſe, quem Euſebius Num. 2040. appellat Q. Haterium, promptum & popularem Oratorem, qui uſque ad nonageſimum prope annum in ſummo honore conſenuit, & cui, narrante Seneca præfat. lib. 4. Controv. tanta erat velocitas orationis, ut vitium fieret; Itaque Divus Auguſtus optime dixit: Haterius noſter ſufflaminandus eſt: nepotem hujus Haterii, filium Decimi Haterii exiſtimari Quintum Haterium Antoninum Cos A. V. 806, teſtibus Tac. 13. A. 14. & Onuphrio: memorari etiam 9. A. 12. Titum Haterium equitem Tomanum; & Haterium Ruſum Val. Max. 9, 12. Sæpe adhæc aſpirationem omitti, & apud Plin. 35, 4: occurrere *Aterium Julium*: Appianum inter proſcriptos recenſere *Aterium* quendam; eodemque nomine pleroſque appellare collegam Sp. Tarpeji apud Liv. lib. 3, c. 3. quanquam Sigonius *Alterius* præferat, Pighius in Annalibus *Æternius*, & apud Dionyſ. Hal. l. 10, c. 2. ſcribatur τερμένιος: ſe ſuſpicari variare ita codices, quia nomen hoc non ubique obvium, & inde ſuſpicari veram lecturam eſſe *Aternius*, quam Chifletianus codex præfert; deduci nomen illud debere ab *Aterno* Italiæ oppido; cujus Liv. l. 24, c. 47. meminit, & ſimiliter *Gabinium* a Gabiis, *Tarquinium* a Tar-

quiniis, & *Pompejum* a Pompejis derivari. Nostrum hominem illustris familiæ libertum esse, & quidem Decimi Haterii Agrippæ, quia liberti prænomen & nomen patronorum assumebant, illisque postponebant, nomen proprium, quod fuit *Famulus*, quodque simul indicabat pristinam conditionem: ita *Janitorem* cognomen esse apud Ciceron. Act. 1. in verr. c. 15. & *Heredem* (hoc minus quadrare videtur) apud eundem lib. 9. Fam. c. 13. Famuli tandem uxorem absque dubio esse vilioris prosapiæ Italiæ, in qua multa ejusdem generis gentilitia erant nomina, ut *Florentius*, *Volventius*, *Venantius*, *Superantius*, & alia. Hucusque ille. *Haterie*, & *Haterii*, vel *Aterii* atque *Aterie* varii occurrunt in Inscription. apud Gruterum & Reinesium; qui possunt consuli. Ornatur autem sepulchrum *encarpo*, uti vocat Vitruvius lib. 4, „ c. 1. quam vocem ita declarat Philander: Encarpus Græcis fru-„ ctuosum significat, hoc loco ornamentum est, hoc est florum „ frondumque & pomorum implexus atque contextus, coronario „ luxu, foliis flores & fructus intercursantibus, cujusmodi sunt „ quæ serta & corollas triumphales nostri vocant: Itali Ghirlan-„ dos, & festones a festivitate appellant. Et hujusmodi *encarpos*, quos in columnis antiquis & operibus ad ornamentum sculpere solebant etiam παγκάρπους vocabant, docente Salmasio ad Histor. Augustam. Festus, *Pancarpie dicuntur corone ex vario genere florum facte*. Epicharmo apud Fulgentium lib. 3. Mythol. παγγάρπιος στέφανος si modo ita scribendum, vocatur, poma autem vel fructus petunt binæ aves, quas nescio an *Cornices* facere audeam. Certe *Cornices* designant amorem conjugalem; & videri possent monumento insculptę esse, ut hoc symbolo concordiam mutuam testarentur Haterius & Pollentia: Horus Apollo cap. 8. lib. 1. *Aliter quoque Martem & Venerem pingentes duas pingunt Cornices* (Latina tantum appono) *quoniam animal hoc gemina solet ova parere, ex quibus mas & fœmina gignantur. Ubi vero, quod raro tamen accidit, vel duo mascula vel duo fœminea ova peperit, mares fœminis connubio juncti nunquam ad alteram divertunt cornicem, ac ne ipsa quidem fœmina, quoad vivit, ad alterum marem: sed disjuncti soli deinceps semper degunt. Unde & cum uni cornici occurrerent homines, augurantur præsagium sibi hoc esse viduæ vitæ, quod scilicet animali viduam agenti vitam obvii facti fuerint. Proinde in hunc usque diem, Græci ob tantam harum avium concordiam, in nuptiis ignorantes verbum*

bum illud usurpare solent κικεὶ, nimirum κοεὶ cornicem appellantes. Et mox addit duas etiam cornices pictas esse, quando Γάμον *nuptias* significare volebant. Similia tradit Ælianus lib. 3, c. 9. de Animal. uti observat Hæschelius; memoriæque mandat Cornices ἀλλήλαις esse πιστοτάτας, si altera moriatur, alteram viduam permanere, & in nuptiis olim veteres post hymenæum τὴν κορώνην vocasse, concordiæ signum iis dantes, qui liberorum quærendorum gratia convenissent: quo pertinent etiam, quæ Harapollo lib. 2. c. 40. narrat, quæ ab ipso peti possunt.

In pago Inferioris Bataviæ, vulgo Nederbetuwe, cui nomen Doyeweert visitur inscriptio vetus & elegans, summæ turri inserta; quæ licet temporis injuria detrimentum aliquod passa sit, tamen ab iis, qui scalis eo ascenderunt, legi fere potuit. Jacet vir justæ staturæ in lecto tricliniari, stragulis usque ad umbilicum tectus, brachium sinistrum columnæ, & manus dextra genu dextro incumbit; ad pedes stat homo vel pallio vel alia veste indutus, manibus sibi invicem impositis; adposita est, ut videtur, tabula, linteis dependentibus, reliqua autem non satis cognosci potuerant: supra virum jacentem bini leones, inque eorum medio Triton cernitur: & talis tandem additur inscriptio:

M. TRAIAN. IV
GVM. ATTIVS. GAI
SIONIS. F. VET. ALAE
AFROR. T. P. I.

Quid sibi velit IVGVM. ATTIVS, & num ita clare in marmore sculptum sit, juxta cum ignarissimis scio: suspicabar nonnunquam IVGVMATTIVS jungi debere, & designari ea voce locum, Africæ forsan, unde *Marcus Trajanus*, vel *Trajanus*, *Gaisionus filius veteranus alæ Afrorum*, qui hoc monumentum sibi *testamento poni jussit*, erat oriundus.

Et ut hic *Afrorum*, ita in Inf. 7. CCCCLXXVIII. *Getulorum ala* occurrit; & 9, CCCCLIX, *cohors prima Afrorum Civium Romanorum Equitata*, uti siglas exponendas censeo ex 5, MCVIII. Ex iis ut & alii marmoribus patet gentem illam extra natale solum in Romanorum castris militasse, & proinde mirum nequaquam esse hominis in Africa geniti monumentum apud Batavos exstare. VETERANI ALAE laudantur in 9, XXXVI. 2, DXXVII, 8, DXLI.

DXLI. TRAIANIVS NVNDINIVS, 13, XXIX; quanquam nihil repugnem, si quis TRAIANVS facere velit. Neque tamen putandum est Imperatorem in lecto triclinari jacere; quia proculdubio voluerunt Marcum Garsionis filium repræsentare, quem luget figura adstans, & qui more usitato sculptus est genialiter vel genio indulgens, & in lecto tricliniari accumbens. Persuasum enim habebant defunctorum animas in campis Elysiis choreas atque epulas agitare. Virgilius lib. 6. Æn. hæc omnia eleganter describit, & inter cætera canit;

Pars in gramineis exercent membra palæstris
Contendunt ludo, & fulva luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.

Et mox

Conspicit ecce alios dextra lævaque per herbam
Vescentes, lætumque choro pæana canentes,
Inter odoratum lauri nemus: unde superne
Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.

Lucianus multus est lib. 2. *Ver. Historiarum* in describenda hac superstitione; fingitque in beatorum insula esse civitatem auream, murum e smaragdo habentem, portas septem esse ex cynamomo μονοξύλους, pavimentum ex ebore; balnea ex vitro: adhæc semper ibi ver esse, loca floribus omnia & mansuetis plantis plena, vineas singulis mensibus uvas ferre, fontes cerni aquæ, mellis, lactis, vini, conviviumque celebrari extra civitatem in τῷ Ηλυσίῳ καλουμένῳ πεδίῳ; pratum hoc pulcherrimum esse, & nemore umbram faciente cingi, ventos cuncta afferre præter vinum, quo pocula in mensa posita statim replentur; nubes spargere unguentum, & denique musicæ eos operam dare, aliaque similia figmenta, quæ ab eo peti possunt. Valerius quoque Flaccus lib. 1. extremo canit in campis Elysiis esse *thiasosque chorosque virorum*. Hanc beatorum conditionem ut exprimerent, vel ut testarentur credere sese mortuum in campis Elysiis agere, eos accumbentes sculpserunt in marmoribus vel monumentis quæ ipsorum memoriæ ponebantur; uti ex lapide nostro patet, nec non 3. & 4. pag. DCCCXLIII. apud Gruterum aliisque apud Jacobum Sponium. Nec aliam ob causam forte crotalistria cernitur in lapide Clivensi quem supra laudavi. Figura adstans luget Marcum defunctum, & eam ob

causam

causam manum unam alteri impositam habet: quod mæstitiæ signum esse patet ex captivis barbarorum statuis, in monumentis, quæ Romæ exstant, obviis. Num autem *leones* & *triton* additi sint ornatus solius causa an vero aliquid significent, mihi equidem latet. Leonibus certe Africa abundat, & indicant forte hominem hunc ex Africa oriundum esse: sed num eo referri *Triton* possit, valde dubito: Monstrum hoc (quod elegantissime Tzetzes ad Lycophronem vocat ἰχθυοκένταυρον) etiam cernitur in Syracusanorum nummis apud Goltzium; quia scilicet Sicilia mari circumflua, & Syracusæ illi adjacebant. Nihil huc pertinere arbitror *Tritonem* fluvium, & *Tritonida paludem* Africæ, a quo Pallas *Tritonia* est nominata: sed tamen hoc singulari observatione dignum, *Tritonem* a Carthaginiensibus ut Deum fuisse cultum. Nam fœdus, quod fecerunt Hannibal & Xenephon legatus Philippi Regis Macedoniæ apud Polyb. lib. 7. *ictum est* ἐναντίον Διὸς, .. *coram Jove & Junone atque Apolline*: ἐναντίον δαίμονος Καρχηδονίων, *& Hercule & Jolao*; ἐναντίον Ἄρεως τρίτωνος, *coram Marte, Tritone, Neptuno*: *coram diis expeditionis comitibus, Sole etiam Luna ac Tellure: coram fluviis, pratis, Aquis: coram omnibus diis, qui Carthaginem imperio tenent*. Et observandum obiter Lycophronem Neptunum etiam & Nilum τρίτωνα, atque cetum τρίτωνος κύνα, id est *Neptuni canem*, vocare: ad quem videantur Scholia.

In Noviomagensium curia variæ exstant Inscriptiones, quæ partim a Grutero, partim a Joh. Smetio editæ sunt: Sequentes tamen luce necdum donatæ sunt publica.

I. O. M.
ET. GENIO
LOCI
C. CANDIDINIVS
SANCTVS. SIGN
LEG. XXX. V. V.
PRO. SE. ET. SVIS
L. M.
MATERNO ET. ATTICO COS.

I. O. M.
M. SABINIVS
CANDIDVS
V. S. L. M.

Ab altera vero ejuſdem lapidis parte

I. O. M.
M. V. H.
V.·S. LL. M.

Effoſſus eſt prior lapis A. Chriſti, MDCLV. alter vero a. MDCLXIX. nihilque iis notatu dignum continetur, præter *Maternum & Atticum Conſules*. A. V. C. 938. Coss. fuerunt *Maternus & Bradua*, qui etiam memorantur in Inſ. 13. p. CXCII. apud Gruterum: videturque *Atticus* unus ex XXV. Conſulibus ſuffectis fuiſſe, quos Cleandrum hoc anno feciſſe ex Dione obſervavit Onuphrius. GENIVS autem LOCI eſt deus localis, topicus, ἐγχώειος, præſes loci, vel quo alio nomine illi fuere dicti. Nam omnibus rebus gentiles deos peculiares imponebant, uti vel conſtat ex Prudentio; & ex his Servii verbis ad I. G. 302. *Genium autem dicebant antiqui, naturalem deum uniuscujuſque loci, vel rei, vel hominis.* Multa monuere hanc in rem eruditione præſtantes viri, ſed tamen videntur ſpicilegium reliquiſſe. Julianus Imper. apud A. Marcell. l. 25, 2. vidit per quietem *ſpeciem Genii publici, quam cum ad Auguſtum ſurgeret culmen conſpexit in Galliis, velata cum capite cornucopia per aulæa triſtius diſcedentem.* In urbibus *Geniis* templa erigebantur; ut Romæ, Antiochiæ & Alexandriæ, teſtibus Dione lib. L. Amm. Marc. 23, I. & 22, II. Eſtque elegans Gallieni nummus apud Triſt. T. 3. in quo ſcribitur, GENIVS POPVLI ROMANI INT. VRB. quod non incommode explicatur, *intrans* vel *intravit urbem*, ita ut percuſſus ſit cum Gallienus urbem intraret Byzantio redux, convocatiſque patribus decennia celebraret novo genere ludorum, nova ſpecie pomparum, exquiſito genere voluptatum, uti apud Trebell. Pollionem legere licet. *Genios civitatum* memorat Arnob. lib. I. GENIVS LVGDVNI occurrit in Albini, GENIVS SENATVS in Albini apud Vaillantium, & BONVS GENIVS PII IMPERATORIS in Maximini nummis apud Morellium, antiquaria in re ambo verſatiſſimos viros. Quin & ipſis diis GENII adſignati

TIB. IVL. CAR
ETIS. F. SDEB. S.
DAS. DOMO.
TVRO. MISSI
CIVS. EX. COH.
SILAVCIENS.
IV. H.S.E. TIB. IVL.
ANTVS. F. C.

ET PRIMIGENIA
LIB. EIVS. ANNO
III. II. S.E.

ſignati fuerunt. Nam Plutarchus *in De Orac. Defectu*, narrat *genios vim honoremque & nomen habere a deo cui* ἕκαστος συντέτακται *ſinguli adjuncti ſunt* : & Martianus Capella lib. 2. unicuique ſuperiorum deorum ſingulos quoſque genios deſervire; & ex illorum arbitrio comitatuque generalem omnium præſulem, & ſpecialem ſinguli mortalibus genium admoveri. Inde in Inſcriptionibus celebratur GENIVS PLVTONIS; LARVM, NVMINIS FONTIS, SOMNI, & MARTIS apud Gruterum & Reineſium : Martianus Capella lib. 1. conſervavit nobis *Genium Junonis Hoſpitæ*, vel ut Grotius ſcribendum cenſet, *Soſpitæ*; & *Genium Jovialem* Arnobius lib. 3. adv. Gentes. Aſciburgii, quod in ripa Rheni ſitum fuit, teſte Tacito in Germania, quodque hodie idem nomen obtinet, inventa eſt inſcriptio ſequens, quam mecum communicavit Illuſtriſſ. Baro de Kinsky, comitatus Meurſenſis præfectus; Quid ſibi velint litteræ S D E B. S. DAS, quæ nomen Tiberii Julii Caretis filii ſequuntur, obſcurum certe admodum eſt : maloque fateri me hæc ignorare, quam incertis conjecturis abuti. Faciebat inde aliquis *Sideribus*; ſed num hoc explicari commode poſſit, aliis judicandum relinquo. Hic autem homo fuit *domo Turonius* vel *Turonenſis*, & *Miſſicius ex cohorte Silaucienſi quarta.* Miſſicium militem eſſe veteranum, vel eum, qui honeſta miſſione miſſus, accipiebat veteranorum privilegia, docet apud eruditiſſimum Sponium in Miſcellaneis Franc. Gravevolius vir doctrinæ haud vulgaris. Et licet ſuſpicari poſſit aliquis huc non pertinere *miſſicium ex teſtamento*, cujus exſtat mentio in hoc lapide:

C. IVLIO
APOLLONI
F. APAE
MISSICIO. EX
TESTAMENTO

ſed potius ad ſervum quem aliquis teſtamento liberum fecit ego tamen exiſtimo hoc monumentum erectum eſſe C. Julio *Miſſicio*, vel honeſta miſſione miſſo, idque *Silaucienſem quartam* ignoro plane. H. S. E. exponi debet, *Hoc ſibi erexit* vel *Hoc ſepulchrum erexit* : *Tiberius* autem *Julius Antus faciendum curavit.* Quæ ſup-

ponitur

ponitur inſcriptio poſtea addita videtur, & quidem anno tertio poſt poſitum hoc monumentum; nam videtur *primigenia liberta ejus* teſtari ſeſe *anno tertio* poſt obitum n. Tiberii Julii *Hoc* (alii enim deſcripſerunt H. non autem II) *Sibi Erexiſſe*: quæ omnia ſpero alios felicius enodaturos. Inventa prope eundem lapidem eſt gemma, in qua eques cernitur, cujus galea, vel tegmen capitis notabile admodum eſt, uti ex ectypo patebit:

His tandem ἀνεκδότοις adjungere placet nonnullas inſcriptiones, quæ editæ quidem ſunt, ſed de quarum antiquitate dubito;

D. N. IVSTINVS. P. SAL. PIVS
FELIX. VICTOR. AC. TRIVMPHATOR
SEMPER. AVG. PONT. MAX. FRANC
MAX. GOTTH. MAX. VANDALIC. MAX
COS. III. TRIB. VIII. IMP. V.
CONSPICVAM. HANC. AEGIDIS. INSVLAM
INTIMA. ADRIATICI. MARIS
COMMODIS. INTERIECTAM. VENERAN
DAE. PALLADIS. SACRARIVM. QVONDAM
ET. COLCHIDVM. ARGONAVTARVM.
PERSECVTORVM. QVIETEM. OB
GLORIAM. PROPAGANDAM. IMP
S. C. IN. VRBEM. SVI. NOMINIS. EXCEL
LENTISS. NVNCVPANDAM. HONESTISS
P. P. P. DESIGNAVIT. FVNDAVIT
C. R. P. Q. ET. GENTE. HONES
TISS. REFER.

Hanc ut genuinam laudant præter Gruterum, Goltzius in Theſauro Rei Antiquariæ, Ortelius in Theſauro Geographico, Clu-

verius

verius in Italia Antiqua, & alii eorum vestigia sequuti. Sed quo minus tam magnis viris adsentiri possim obstant multæ rationes. Nam primo, P. SAC. nihil significant, nec unquam ejusmodi siglæ Imperatorum nominibus adjiciuntur; imo & P. non potest exponi PIVS, quia ea vix sequitur. 2. PONT. MAX. exponitur *Pontifex Maximus*: arbitranturque eruditi Justinum illius dignitatis titulum gessisse: quæ tamen explicatio non occurrit Baronio, non Jacobo Gothofredo, non Joh. Andreæ Bosio, qui disputant num Christiani Impp. Pontificatum Maximum aliquando gesserint; cum certe magnopere firmaret sententiam eorum, qui hoc affirmant. Quin & olim Christoph. Adamus Rupertus Epist. 48. apud Reinesium hanc inscriptionem suspectam habuit ob solum *Pontificis Maximi* titulum. Sed si bene rem examinamus, nullus erit hic Pontificatus Maximus; & voces illæ non obstabunt, quo minus genuina sit inscriptio, si modo aliæ νοθείας notæ non apparerent. Nam cum mox sequatur FRANCicus MAXimus, &c. nihil aliud PONT. MAX. significare potest, quam *Ponticum Maximum*, a devictis nempe gentibus, quæ Pontum incolebant: & hunc titulum assumpsisse sibi Imperatores docet illustris Spanhemius: Cæterum, ait Dissert. VIII, exceperunt „eosdem titulos sequiori ævo cognomina ALEMANNICI, „FRANCICI, GOTTHICI, PONTICI; quæ in Valentinia„ni Justini, aliorumque istius ætatis Augustorum Inscriptionibus „& monumentis passim leguntur. 3. CONSVL III. occurrit: atqui Justinus senior, cui inscriptionem tribuit Goltzius, bis tantum Consulatum gessit: Justinus vero Junior semel; deinde semper scriptum fuit, I, II, III, IV, V. VI. &c. *Post consulatum Justini Junioris.* 4. Justinus dicitur fuisse TRIB. VIII. Sed non admodum in antiquitate versatus fuit hic homo, quia Imperatores nunquam, nisi cum essent privati, Tribuni fuerunt; semperque gesserunt *Tribunitiam potestatem*, quæ hic quidem ignorantia vetusti moris omittitur, sed in innumeris lapidibus & nummis obvia est. Nec quenquam juvare poterit, si censeat litteram P. omissam esse. Nam dignitatem eam nominibus suis Impp. non amplius adscribebant; adeo ut etiam ex ea Gothofredus V. Cl. non absque injuria existimet aliam Marciano Imp. qui diu ante Justinum Romani Imperii ad gubernacula sedit, positam inscriptionem,

 malæ

malæ notæ esse. V. Rarissime tunc temporis nomen IMPERATORIS, & quidem addito numero, quoties illud meritus fuerit, reliquis nominibus & titulis Augustorum postponebatur, uti vel patet ex principio Institutionum. 6. AEGIDIS INSVLA non memoratur, quantum equidem scio, veteribus, sed quidem Ægida urbs Istriæ: Plin. lib. 3. c. 19. *Oppida Istriæ civium Romanorum* AEGIDA, *Parentium: Colonia Pola, quæ nunc Pietas Julia quondam a Colchis condita, abest a Tergeste C. M. P. Mox oppidum Nesactium, & nunc finis Italiæ fluvius Arsia.* 7. Ut nihil dicam de *conspicua insula*, latina non videntur esse: INTIMA ADRIATICI MARIS COMMODISSime INTERIECTAM: quibus si significare auctor voluit, insulam hanc sitam esse in intimo recessu, qui est Tergestinus sinus Adriatici maris, cui adjacet *Aegida*, certe tenebras captare voluit. 8. Si *Ægidis insula* eadem quæ *Ægida* Plinii, non fuit in ea sacrarium Palladis, nec Colchi ibi quieverunt. Nam licet, teste Plinio lib. 3. c. 18. *Argo navis flumine in mare Adriaticum descenderit, non procul Tergeste*, idemque iter Colchi potuerint sequi; non tamen ibi consederunt, sed in insula prope Polam, ab ipsis in continente conditam; quam insulam Minervæ sacram fuisse tradit Hyginus Fab. XXIII. *Nihilominus cum profecti essent, Absyrtus timens patris præcepta, persecutus est eos in insulam Minervæ. Ibi cum sacrificaret Minervæ Jason, & Absyrtus intervenisset, ab Jasone est interfectus.* Apoll. Rhodius duas insulas Dianæ sacras, inque earum altera templum illius Deæ fuisse canit:

Οἱ δ' ὄπιθεν ποταμοῖο κατήλυθον, ἐκ δ' ἐπερήσαν
Δοιὰς Ἀρτέμιδος βρυτηΐδας ἀγχόθι νήσους
Τῶν δ' ἤτοι ἑτέρῃ μὲν ἱερὸν ἔσκεν ἔδεθλον

Ubi parum abest, quin scribam Βρυγηΐδος, ut sit cognomen Dianæ, a Brygis, qui uti patet ex v. 470. templum illud exstruxerant, desumptæ, more gentilibus usitatissimo. Has insulas igitur occuparunt Colchi, inque iis, & vicino continente sedes suas fixerunt, uti satis superque ex auctoribus constat; quorum nemo memoriæ mandat eos ad Tergestini sinus intimum recessum, ubi Plinii *Ægida*, quique centum millibus passuum a Pola abest, habitasse: 9. Quis insulam vocaret *Venerandæ Palladis Sacrarium*? 10. Qui erunt COLCHIDES ARGONAVTAE? Veteribus frequenter

ter

ter *Colchis* pro Medea, & proinde pro muliere ex illa regione oriunda usurpatur: sed Argonautarum persecutores non fuerunt fœminæ, nec *Colchides*, sed *Colchi* appellari debuerant; quod regionis illius gentile occurrit apud Herodotum, Ammianum, Diodorum aliosque. 11. Insulsum & GLORIAM PROPAGANDI IMPERII ob urbem Italiæ vicinam Imperatoris nomine nuncupandam, Imperatori adscribere: 12. S. C. vel *Senatus-Consultum* jam diu omissum fuit in istiusmodi inscriptionibus, nec certe hic ullum locum habet. 13. EXCELLENTISSIMVS nunquam Imperator Romanus vocatus fuit. 14. Non video, quid sibi velit & HONESTISS. 15. Siglæ P. P. P. nullum sensum recipiunt commodum; nisi ex iis facere velis: *publica pecunia ponendam*; vel cum Goltzio, *pater patriæ providentissimus*; quod tamen nequaquam quadrat. 16. C. R. P. Q. obscura plane sunt; nisi significent, *civibus Romanis populoque & gente honestissima urbem hanc refertam fuisse*; quod quam male moribus illius temporis, quo omnes, qui Imperio Romano subjiciebantur, cives Romani erant, conveniat, alii proculdubio mecum perspicient. Hæc & alia argumenta, si quis examinare voluerit, vix dubito, quin mecum censeat, errare præstanti eruditione viros, qui *Ægidam* Plinii scribunt vocatam esse *Ægidis insulam*; hancque ab Imp. Justino *Justinopolim*. Nam licet Istriæ quædam urbs *Justinopolis* dicta fuerit, parueritque patriarchæ Aquilejensi, nullo tamen pacto ex hac suppostitia inscriptione evinci potest, illam appellatam fuisse *Ægidis insulam*, vel *Ægidam* Plinii esse; licet nunc existiment Justinopolim ibi sitam fuisse, ubi hodie est Capo d'Istria; a quo certe promontorio haud procul *Ægida* absfuit; uti satis superque patebit; si verba Plinii diligenter examinare aliquis velit.

Apud Jacobum Sponium, antiquarum rerum optimum promum condum, & eruditissimum illarum collectorem, pag. 264. Miscellaneorum Eruditæ Antiquitatis, hæc exstat Inscriptio:

C. IVL. CAES. C. F. DE. GALLIS. ET
ALLOBROGIBVS. TRIVMPHATORI
ASTENS. BENEFACTORI. PIO. IN
VICTO. DIVO
LAETITIAE. ET. GRATI. ANIMI. ERGO.
P. P. L. D. D.

Multa

Multa ſunt, quæ evincere mihi videntur, hanc inſcriptionem ſuppoſititiam, nec ſculptam eſſe circa Julii Cæſaris tempora; non ſecus ac alteram, quæ eodem loco recenſetur,

C. IVL. CAES. DOMITORI. GALLIARVM
DICTATORI. PERPETVO
TRIVMPHATORI. S. P. Q. AST.
LAETITIAE. ERGO. ET. HONORIS. P. P.
L. D. D. D.

& denique tertiam, quæ exſtat p. 168.

AVGVSTO. LIBERATORI NATIONM
ORBIS. ROMANI
INSTITVTORI. LIBERTATIS. HETRVSCAE. REIP
CONSERVATORI. MILITVM. TVTORI. LEGVM
ET. BONO. REIP. NATO
COLONIA. LVCENSIVM
DIVO. TIBERIO. CLAVDIO. QVARTO. EIVS. AN.
NERONI. INVICTO. PATRI. PATRIAE. ROMANO-
RVM
SEMPER. AVGVSTO

Nam & TRIVMPHATOR nondum illo tempore Imperator dicebatur, nec PIVS, nec INVICTVS, nec DOMITOR; nec & DIVVS unquam ſolet tam longe rejici vel poſtponi. Conſtantinus & Conſtans vocantur in nummis TRIVMPHATORES GENTIVM BARBARARVM, Conſtans DOMITOR, Conſtantius VICTOR OMNIVM GENTIVM: & Julianus apud Amm. Marcell. lib. 21. c. 5. *Domator gentium & Regum*. Quales titulos illius temporis Imperatores, non autem primos Cæſares, ſibi ſumpſiſſe ſatis etiam ex Inſcriptionibus vetuſtis patet, ex quibus exempla coacervare nihil eſt neceſſe. Tiberio quidem oblatus eſt PII titulus, ſed ille non recepit, & Cajus plurima cognomina aſſumpſit, & PIVS *& Caſtrorum filius & pater exercituum & Opt. Max. Cæſar vocatus* fuit, teſte Suetonio: qui tamen

tamen in nummis vel inscriptionibus ipsi positis nullibi apparet. INVICTI etiam Cæsares posteriores dicti sunt, & Severus, Geta; & licet Augustus a Manilio vocetur *pater invictus patriæ*, non tamen hic titulus ab illo, vel Impp. qui proxime eum sequuti sunt, assumptus est unquam. Sic nec Augustus vocatus fuit unquam *Liberator nationum orbis Romani*; & frigide satis atque jejune appellatur *Institutor libertatis Hetruscæ Reip.* imò & *Conservator militum*, & *Tutor legum*: quæ si quis Augustæi ævi esse putat, næ ille parum in antiquitate versatus est! Ipsum illud BONO REIP. NATO. sequioris ævi est; nec ita ornantur Augusti, Tiberii, Caji vel Claudii &c. verum Constantini, Juliani, Theodosii, Arcadii, Honorii, & Theodorici, uti constat ex lapidibus antiquis. Et fraudem arguit DIVVS TIBERIVS CLAVDIVS NERO; tum quod quartus ejus annus nescio quam ob causam adjicitur, tum quod vocetur INVICTVS, & ROMANORVM SEMPER AVGVSTVS. Nam nemini ignotum esse arbitror, hanc loquendi formam posterioribus temporibus originem duxisse; & licet apud Dionem occurrat ὁ ἀεὶ ὕπατος, teste Casaubono ad Strabonem, tamen nihil hoc commune habet cum latina loquendi ratione; resque certissima est similes dicendi laudandique Impp. formas tarde enatas esse. Probus in nummis vocatur VICTORIOSVS SEMPER: Constantius SEMPER VICTOR. Maxentius, PERPETVVS SEMPER AVGVSTVS in inscriptione apud Gualterum: Maximianus & Constantius *Semper Herculei Imperatores* in Panegyrico; & denique Justinianus in Procemio Codicis ὁ ἀεὶ Σέβαστος. Quo pertinet Constantinum vocari PERPETVVM PRINCIPEM, Phocam & Heraclium PERPETVOS AVGVSTOS in monumentis veterum, (uti Domitianum CENSOREM PERPETVVM in nummis, & Vitellium CONSVLEM PERPETVVM in Inscriptione veteri appellari observare licet) & *Perennem Augustum* occurrere apud Sidonium lib. I. Ep. 5. Nec dubium, quin ita loqui primum ceperint circa tempora Diocletiani & Maximiani, de quibus talis exstat inscriptio apud Grut. p. CCLXXIX. IMPP. CAESS. VALERIO. DIOCLETIANO. ET. AVRELIO. VALERIO. MAXIMIANO. PIISS. FELIC. SEMPER

AVGG. adeo ut adsentiri nequaquam possim Constantino Landio qui nummum, cui hæc inditur inscriptio. CAESAR. IMP. PON. TR. P. P. P. ET. SEMPER. AVGVSTVS. VIR. ad Augustum refert. Et extremis temporibus magna inter *Semper Augustum* & *Augustum* erat differentia: ita enim vocabatur Imperator, alterum vero epithetum dabatur Romanorum Regi. Liber de pace Constantiæ composita, inter Fridericum Imp. & filium ejus Henricum &c. *In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Fridericus Divina favente clementia Romanorum Imp.* SEMPER AVGVSTVS, *& filius ejus Henricus, sextus Rom. Rex*, AVGVSTVS. Et Grævius, doctus ille Musarum sacerdos, verissime me censere misit inscriptiones has esse suppostititias; sed hoc unum posse forte reponi, illas ab Astensibus positas fuisse non seculo Augusti & primorum, qui ibi memorantur, Imperatorum, sed longe post in memoriam beneficiorum, quibus illi Imperatores hanc civitatem affecerunt, cum tam facile non potuerint imponere Sponio, si αὐτόπτης fuit, nostri superiorisve seculi, si illo fictæ sunt, sculptores. Finem facerem, nisi me CAESARIS nomen in supposititiis Inscriptionibus memoratum juberet, ut gradum sisterem, explicaremque Plinii locum lib. 7. c. 9. Hist. Natur. *Auspicatius enecta parente gignuntur; sicut Scipio Africanus prior natus, primusque Cæsarum a cæso matris utero dictus: qua de causa & Cæsones appellati. Simili modo natus est Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intravit.* Solinus hæc verba Plinii ita interpretatur & intellexit, tanquam primus omnium Romanorum Scipio *Cæsar* dictus sit: *Rursum necatis matribus natus est auspicatior, sicut Scipio Africanus prior, qui defuncta parente, quod excisus utero in diem venerat, primus Romanorum Cæsar dictus est.* Solinum sequuntur Volaterranus, Calepinus, Æneas Vicus, censentque illi Africanum primum omnium *Cæsarem* esse vocatum. Quin & eadem magni Salmasii sententia, nec non Ruperti in epistolâ ad Reinesium: quorum ille commentatur recte Plinium cepisse Solinum, illudque hoc dicere, Scipionem Africanum priorem, natum esse e necata parente, primumque Cæsarum ita vocatum, quod excisus utero matris fuerit; quod tamen non ita sese habet, cum ante bellum Samniticum

Claudius

Claudius quidam *Cæsar* exstiterit : hic vero Ep. 44. Plinium scriptum reliquisse, & ex eo Solinum, *Scipionem Africanum primum Romanorum Cæsarem dictum* : & inde *Claudium* illum *Cæsarem*, quem Salmasius ante bellum Samniticum vixisse scribit, refellit ostenditque in marmore legi non CAESAR CLAVDIVS. C. F. sed CENS. AP. CLAVDIVS; ut quod Æneas Vicus etiam ex Sigonio & Onuphrio observaverat : adeo ut mirum sit Harduinum singulari audacia hanc emendationem sibi quasi vindicare ; qui etiam de nomine *Cæsar* obscure agit, nec clare satis explicat, qualis sit genuinus Plinii sensus. Et quanquam maximę apud me auctoritatis sint tanta nomina ; nunquam tamen animum inducam credere Scipionem *Cæsarem* fuisse cognominatum ; & arbitror Plinium dicere ; felices eos esse, qui nati sunt necata, dum nascuntur, matre, ut Africanum majorem, & *primum Cæsarum*, id est, primum eorum, qui ex Gente Julia *Cæsaris* cognomen tulit, & tertio *Manlium*, vel *Mancinum*, uti rescribit Freinshemius ad Florum. Atque ita verba Plinii olim interpretatum esse Bartholomæum Fontium, Persii interpretem, testatur Æneas Vicus; qui tamen ejus sententiam amplecti non potest. Nam, uti notum est, existimabant veteres primum *Juliorum Cæsarum* cognomen illud accepisse, quia cæsus erat ex matris utero : Spartian. in Ælio Vero : *Et quoniam de Cæsarum nomine in hujus præcipue vita est aliquid disputandum, qui hoc solum nomen adeptus est*; CAESAREM *vel ab elephanto, qui lingua Maurorum Cæsar dicitur, in prælio cæso, eum qui primus sic appellatus est, doctissimi viri putant dictum*; *vel quia mortua matre, ventre cæso sit natus, vel quod cum magnis crinibus sit utero parentis effusus*; *vel quod oculis cæsiis & ultra humanum morem viguerit.* Ut Plinius dixit *primum Cæsarum*, ita Spartianus, *Cæsarem eum, qui primus sic appellatus est* ; non definientes, quis demum ille ex familia Julia fuerit. Posteriores tamen decepti voce *Cæsaris*, quæ jam dignitatem notabat, ita C. Julium Cæsarem natum esse fabulantur; ut Servius ad lib. 1. Æn. v. 291. Cedrenus, Suidas, Glycas, Auctor Chronici Alexandrini & Etymologici Magni ; quos omnes ipsa Julii mater Aurelia refellit ; quippe quæ enecta nato Cæsare non fuit, sed tincta litteris & in loquendo elegans in excolendo

do filio advigilavit, teste Cicerone & Plutarcho in vita Julii; quæque apud judices omnia ex fide retulit, quæ acta erant inter Clodium & Pompejam Cæsaris conjugem, uti Suetonius c. 74. commemorat. Sed omnium gravissime impegit Constant. Porphyrogen. lib. 1. Th. 11. ubi scribit, Sebastiam Armeniæ urbem nomen habere a Sebasto vel Augusto Cæsare Julio, qui primus imperium obtinuit, & *Cæsar* dictus est, quia cæso matris utero erupit fremens instar catuli leonis. Quibus refellendis non immorabor, ne videar tanti Principis & majoribus rebus occupati atque districti memoriæ petulanter illudere.

FINIS.

in navi, crocodili tergo imposita, locatum, designatum fuisse, pag. 14. docui.

151, 14. post, *latuerit*, adde: Et quidem illius Principis tempore, Asprenate & Clemente Coss. teste Cassiodoro: *Multa mœnia, & celeberrima Romæ facta sunt, id est, Capitolium, Forum Transitorium, Divorum porticus, Iseum, Serapium, Horrea Piperata, Vespasiani templum, Minervæ Chalcidicæ Odeum.*

lin. ult. post, ΘΕΙΔΟΤΟΥ, adde: Præterea sic eleganter Synesius Ep. 1. τὴν ποιητικὴν vocat, σύνναον τῆς σεμνοτάτης φιλοσοφίας; quia scilicet, ut alibi doceo, Poëticen veteres existimarunt Philosophiam esse, & Poëtas Philosophos.

165. Monendus es, lector, sigilla, quæ a mulieribus geruntur, vitio artificis magis referre cercopithecas, quam humanos vultus, qui tamen apud Sponium clare conspiciuntur.

175. lin. penult. post, *ut vocant*, adde: qui tamen casus in nummis Consularibus sæpissime obvius est, cum vultu vel Dei, vel Deæ: quod cum non animadverteret Constant. Landus, arbitratus est Cn. Plancii imaginem in nummo, quem edidit Ursinus, cerni, ut pulchri juvenis, capillis longum collum ambientibus usque ad humeros, quodam veluti pileo caput obnubente; cum proculdubio fæmina sit & dea. Hunc ille errorem errat in explicatione nummi, cui inscribitur POSTVMA; in quo, ut hoc obiter moneam, male etiam existimat sese repperisse *Postumam* Constautii & Faustinæ filiam Gratiano nuptam Imperatori: cum nummus ille referri debeat ad Gentem Posthumiam, inque eo scribatur C. POSTVMI. & nota TA, ut ex Ursino patet; & filia Constantii dicta fuerit *Flavia Maxima Constantia*; non autem *Postuma*, licet mortuo patre nata sit; ac denique in nummo Diana representetur armata arcu & pharetra.

177, 19. post, *patet*, adde: quomodo & Ado in Martyrologio pag. 147, & 176. memorat: *Viatorem martyrem, S. Viatorem Lectorem, & Viatorem præsidem.*

187, 12. post, Ἥρως, adde: qua de re etiam videndus est Eustathius ad Il. B. p. 168. Neque tamen ita cum Meursio V. Cl. explicandus Hesychii locus, quo memorat Metrodorum Agamemnonem dixisse allegorice esse ætherem; sed is inde lucem fœneratur, quia Metrodorus non modo Agamemnonem, verum etiam Jovem,

Jovem, Junonem, Hectorem, Achillem, aliosque Græcos & Trojanos Heroas ad allegorias revocabat, uti alibi doceo. Inde scribe, *Cæterum*, & dele *quod*.

190, 15; post, *nomina*, adde: quæ certe prohibuerunt Patres Deo vero dari; quemadmodum patet ex Origine in libris contra Celsum; ubi inter cętera affirmat Christianos *non passos fuisse Deum Maximum vocari Jovis nomine, nec Solem Apollinis, nec Lunam Dianæ.*

lin. 19. post, *Bonifacio*, adde: *Bacchus Secundicerius scholæ Gentilium* & Martyr apud Adonem in Martyrol. nec non *S. Mercurius Martyr* in Appendice.

191, 1. post, *derivata*, adde: Et exstat hanc in rem locus elegans apud Chrysost. in cap. 4. Danielis: ubi Nebuchodonosor dicit Danieli esse ὄνομα Βαλτάσαρ κατὰ τὸ ὄνομα dei sui, qui scilicet *Bel* vel *Bal* nominabatur: Καὶ γὰρ ait Chrysost., ἔθος αὐτοῖς ἐπ' ὀνόματι τῶν θεῶν τοὺς παῖδας ὀνομάζειν. ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἐποίουν θεούς. οὕτως ὁ Βῆλος, οὕτω καὶ ὁ Βήλαιος ἐκλήθη τὶς παρ' ἡμῖν: *Mos enim erat illis deorum nomine pueros suos nominare: quandoquidem & ex hominibus Deos faciebant. Sic Belus, sic & Belius quidam apud nos appellatus est.* Sed vir eruditus Græcarum vocum vim non videtur percepisse: neque enim scribit Chrysost. gentiles solida deorum nomina liberis suis indidisse, ita ut ex. gr. dicerentur *Bel*, *Astaroth*, *Mars*; nec hoc locum habere potest in mutato Danielis nomine; quod non est solidum dei nomen, sed vel inde deductum, vel compositum; & ἐπ' ὀνόματι ὀνομάζειν significat *in honorem deorum nomina dare* liberis suis, quod utique fiebat, si alicui dabatur nomen a dei cujuspiam nomine deductum. Sic apud Lucian. alicubi, ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι, est, *in honorem nominis tui.* Quin & illud ipsum, quod Chrysost. adducit, exemplum hoc firmat: ut enim a *Bel* vel *Bal* derivatur *Baltasar*; ita a *Belo*, Βήλαιος, vel Βελίας, uti Cotelerius, vir Clariss. scribendum judicat; quem arbitror mecum judicaturum, nullum alium sensum Chrysostomi verbis dari posse.

209, 10. post, *tom.* 2. adde; & Eustath. ad Hom. pag. 1503. ὅρα δὲ καινοτροπίας μυθικὰς δι' ὧν οὐ μόνον κεφαλαῖς καὶ ὄμμασι καὶ χερσὶ πληθύοντες Τυφῶνες, καὶ ὕδραι, καὶ Ἄργοι, καὶ Ἑκατόνχειρες, ἤδη δέ που καὶ αὐτὸς Ἑρμῆς, ἀλλὰ καί. *Considera autem novitates fabulares,*

 vel

vel novas fabulas, quibus non modo plura capita & oculi, & manus dantur Typhoni, & hydræ, & Argo, & giganti, atque adeo ipsi Mercurio; verum etiam, &c.

213, 17, post, *memorat*, adde: nisi ἐπὶ μυωπίας, vertere malimus, *super cubilia* vel *cavernas murium*; quia mures sub ejus ara domos suos habebant.

218, 4. post, *plurimum*, adde: Nec te pæniteat adire Raphaëlis Fabretti, Viri doctissimi, Explicationem Tabellæ Ilii excidium continentis: quippe qui erudite de Smynthei Apollinis templo agit; occupavitque *Smynthei nemoris*, apud Stephanum memorati, expositionem.

225, 25; post, *alios*, adde: Petrus apud Prudent. in præfat. lib. 2. contra Symm. vocatur *summus discipulus*, eidemque Vulcanus 1, 308, dicitur *summus faber Æoliæ vel Ætnæ*; & in Inf. 5. pag. CLX. Grut. occurrit SVMMVS SENATOR ALMAE VRBIS.

lin. 31. post, *interesse*, adde. Sic Ausonius Id. 10, v. 40. *Duumviros* appellare *summos proceres* non dubitat, quia scilicet primi erant in coloniis,

—— Quos curia summos
Municipum vidit proceres, propriumque Senatum.

Arbitror igitur Vithirmatem fuisse summum magistratum vel annuum, vel ad longius tempus in Batavis, Romanosque nomen, quod illi potestati proprium erat, quodque forte barbarum quid illorum auribus sonabat, per hæc verba expressisse. Quod Consul Romæ, id erat *Medixtuticus*, nisi quod unus esset, uti patet ex Liv. 24, 19, & 26, 6. qui non aliter eam vocem interpretatur: *Medixtuticus, qui* SVMMVS MAGISTRATVS *apud Campanos est, eo anno Seppius Lesius erat*: & mox: *Lesius querendo, desertam ac proditam a primoribus Capuam*, SVMMVM MAGISTRATVM *ultimus omnium Campanorum cepit.* Atque ad vim & auctoritatem *Suffetis* exprimendam non alia explicatione utitur idem 28, 37: *Ad colloquium Suffetes eorum, qui* SVMMVS *pœnis est* MAGISTRATVS, *cum quæstore elicuit.* Quin imo in Gallis, Batavorum vicinis, similia exempla habemus; Æduorumque *Vergobretum* iisdem verbis nobis interpretatur Julius Cæsar, 1, 16. Belli Gall. *Convocatis eorum Principibus, quorum magnam copiam in castris habebat,*

bebat, in his Divitiaco & Lisco, qui SUMMO MAGISTRATU *praerat (quem* VERGOBRETUM *appellant Ædui, qui creatur annuus, & vitæ necisque in suos habet potestatem) graviter eos incusat*: & lib. 7. c. 32. scribit apud Æduos, *singulos Magistratus* (ἕνα ἄρχοντα recte vertit Interpres Græcus) antiquitus creari atque regiam potestatem per annum obtinere consuesse; tunc vero duo Magistratum gerere, & se utrumque eorum legibus creatum esse dicere. Et hic finibus excedere non audebat; cap. 33. *Quod legibus Æduorum iis, qui summum Magistratum obtinerent, excedere finibus non liceret; ne quid de jure, aut legibus, eorum deminuisse videretur, ipse in Æduos proficisci statuit; Senatumque omnem & quos inter controversia esset, Decetiam ad se evocavit. Quum prope omnis* CIVITAS *eo convenisset, docereturque, paucis clam vocatis, alio loco, alio tempore, atque oportuerit, fratrem a fratre renuntiatum: quum leges duos ex una familia, vivo utroque, non solum magistratus creari vetarent, sed etiam in senatu esse prohiberent; Cotum* MAGISTRATUM *deponere coëgit; Convictolitanem, qui per sacerdotes, more civitatis, intermissis magistratibus, esset creatus,* POTESTATEM *obtinere jussit*. Quem locum integrum apposui, quia & alia de summo Æduorum Magistratu nos docet, & quia eundem absolute Cæsar *Magistratum* vocat; id quod etiam facit, c. 37. & lib. 6, c. 20. Quin & virum ejusmodi dignitate præditum possis appellare *communem magistratum* cum eodem Cæsare cap. 23. libri 6, de Germanis verba faciente: *Quum bellum civitas aut illatum defendit, aut infert, magistratus, qui ei bello præsint, ut vitæ necisque habeant potestatem deliguntur. In pace nullus* COMMUNIS *est* MAGISTRATUS; *sed Principes regionum atque pagorum in suis jus dicunt.* Hinc igitur facili apparet opera, quem honorem in Batavis gesserit Flavius Vithirmas; fuit nempe, si cum Æduis loqui placet, *Vergobretus*; fuit, si Carthaginiensium dialectus placet, *Suffes*; fuit, si Campanos audimus, *Meddixtuticus Batavorum*; imo si & Græcos advocare fas est, possis eum ὕπαρχον Bataviæ vocare; quomodo Thucyd. l. 8. Thamum quendam appellat ὕπαρχον τῆς Ἰωνίας. Sed examine indignum non est, num Vithirmas magistratum illum gesserit belli, an vero pacis tempore. Germanos Batavorum vicinos non nisi bellis exortis *communem magistratum* habuisse Cæsar nos docet; & Æduos *summum* eumque annuum

nuum sibi imposuisse idem tradit. Caruovalda dux Batavorum memoratur Tac. 2. A. 11. eidemque alibi Julius Paullus & Claudius Civilis Batavi *regia stirpe* dicuntur oriundi. Quin & Straboni lib. 7. *Veromerum* βατῶν vel *Batavorum Regem* memorari, arbitratur illustris Grotius, cum tamen ille eum ἡγεμόνα vel *ducem* appellet; & Isaacus Vossius, raræ vir eruditionis, in Melæ lib. 3, cap. 5. putat sese repperisse *Regem Bætorum*, id est, *Batavorum*, & quidem tempore Q. Metelli Celeris, qui Consul fuit cum Afranio A. V. C. 693. ante quem ex prætura Galliam obtinuerat. *Reges* igitur, *Duces*, & *Summos Magistratus* Batavorum memorari vidimus; atque ut probatum est eruditis Reges ad instar Laconicorum Regum fuisse, nomine solo, revera optimatium tantum primos, ita dubium manet num illi perpetuam potestatem obtinuerint, numque etiam *Summus Magistratus* fuerit perpetuus; & num is belli tempore fuerit creatus tantum, ut *communis magistratus* apud Germanos. Ego ut facile suspicor Romanos eos, qui forte perpetui erant Batavorum Magistratus, & propterea auctoritate valebant, appellasse nota sibi voce *Reges*, licet regiæ potestatis tantum umbram haberent; ita etiam persuasus sum, *Summum Magistratum* vel in annum, vel in certum tantum tempus, Rempubl. Batavorum administrasse; nec eum creatum esse belli tempore, verum semper tam splendidam dignitatem gessisse aliquem & forte, ut apud Æduos, per integrum annum; quocunque demum nomine, sive *Gravii* forte vel *Grafionis*, quæ vox in legibus Salicis obvia *judicem* significat, Batavi eum vocarint. Et ita multa communia habebit Batavorum *Magistratus summus*, cum *Potestate* Frisiorum, quem primo annuum, inde perpetuum fuisse eorum annales vel certe eruditi produnt. Quicquid sit, illustre certe marmor nostrum monumentum est; indeque docemur circa Posthumi tempora, Batavos non regio imperio, non alienæ dominationi subditos fuisse; verum proprio paruisse Magistratui, sive annuo, ut verisimile est, sive perpetuo.

234, 23. post, ARTIS, adde: quem & *regnare caminis* canit Prudentius 1. contra Symm. 307,

——— Nec non regnare caminis
Fertur; & Æoliæ summus faber esse, vel Ætnæ.

lin. 19. post, *agunt*, adde: Sic in appendice Martyrol. Adonis memo-

memoratur *primicerius scholæ candidatorum*; & Procop. lib. 3. Gothicorum scribit, *Asbadum fuisse Justiniani satellitem, mox adscriptum iis militibus, qui candidati dicuntur, & denique turmarum præfectum*: illisque addantur auctores Meursio laudati in Glossario.

lin. 23. post, *occidit*, adde: *Aper* Tullensis Episcopus memoratur Adoni pag. 157. Martyrol. & Porphyrius lib. 4. de Abstin. scribit Latinos sua dialecto nonnullos vocare Ἄπρους, καὶ σκώπρους, λασύρους τε καὶ μερύλους; qui locus quamvis obscurus sit, docet is tamen Romanorum aliquos cognominatos fuisse *Apros*, & *Merulas*: id quod etiam certissimum est.

lin. 33. post, *exaudire*, adde: Quin & alio ejusdem libri loco scribit, diis etiam nomina animalium indita, & Dianam dictam fuisse *lupam*, Solem *taurum*, *leonem*, *accipitrem*; Hecatem *equum*, *taurum*, *leænam*, *canem*: quibus adde ea, quæ sequuntur.

240, 30. post, *virorum*, adde: Tibullus non aliter campos Elysios describit lib. 1. Eleg. 13.

Sed me, quod facilis tenero sum semper amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios.
Hic choreæ cantusque vigent, passimque vagantes
Dulce sonant tenui gutture carmen aves.

Facit idem Virgilius lib. 6. Æn. v. 656:

Conspicit ecce alios dextra lævaque per herbas
Vescentes, lætumque choro pæana canentes
Inter odoratum lauri nemus ———

& paulo ante:

Largior hic campos æther, & lumine vestit
Purpureo, Solemque suum, sua sidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palæstris,
Contendunt ludo, & fulva luctantur arena.
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.

Musæus quoque & filius ejus apud Platonem lib. 2. de Republ. scribunt *justos apud inferos agere, & συμπόσιον τῶν ὁσίων κατασκευάσαντας, coronatos omne tempus traducere ebrios, existimantes* κάλλιστον ἀρετῆς μισθὸν μέθην αἰώνιον.

241, 22, post, *Scholia*, adde: Et fuit etiam in Lybia Tritonis templum, jam Argonautarum tempore celebre, si fides habenda Herodoto

 lib. 4.

lib. 4. c. 179: *Eique hæsitanti de egressu* (Latina tantum appono) *apparuisse Tritonem, ac jussisse dari sibi tripodem, quod diceret ostensurum se illis exitum, atque remissurum incolumes. Adsentiente Jasone, ita demum Tritonem ostendisse, qua ratione e brevibus enavigarent, & tripodem in suo templo posuisse, in eoque tripode oraculum reddidisse, & iis qui cum Jasone erant, omnem rationem indicasse.*

Observandum tandem, quemadmodum argumentum ex voce *Triumphator* peto, Inscriptiones ultimas malæ notæ esse; ita & H. Dodwellum, virum doctissimum, suppositititiam esse arbitrari Trajani epistolam, quia ipse νικητὴς & τροπαιοῦχος (id est *victor* & *triumphator* pro forma Latinorum scriptorum) & θειότατος vocatur; & inde concludit omnia hæc recentiorem fictoris ætatem plane sapere, & Constantinopolitanorum Impp. stylum. pag. 245. Dissert. Cyprianicarum.

litteris, nec non aliis peccatum est, quod semel monuisse sufficiat: 84, 1, *conjecerunt*; 87, 18. *Marcianorum*; & lin. 24, *& ut probatum est imagunculam nostram Solis symbolum esse, ita idem etiam de aliis docendum est numinibus. Nam ad Solem omnes suos deos & deas* &c. 93, 3. *Eumolpus*; 97, 7, dele, *atque ea ratione*, & lin. 13. lege, *multo*: l. 31, post *Tristanum*, adde *nec non*; mox dele *cernitur*; & post ΑΠΟΛ. scribe *occurrit*. pag. 105. l. 36. *Præparat. Euang. cap.* 108, 22. *cap.* 11. *lib.* 1. *cap.* 10, *& passim*: 110, 18, *lactatam*; 112, 21, distingue; *indigni sunt plane*, p. 113. l. *pen.* teste Stephano: Ἀμαθ. 115, 3, *omnium rerum*, 4, *præparat*; *non certe*: 26: *genera*. *Phylarchus*; 34. *Suidam*; *eos*; 118, 13, *nummis Gentis Cassiæ*: *jacet*: 120, 15, post *fuisse*, adde, *teste Diodoro*. 124 l. 27, post *adscribitur*, adde, *respectu inferioris hemisphærii*: 127. lin. 18, *Xanthiis*, l. 25, *Abelam*: 132, 22, dele distinct. & scribe, *sacerdotes sacrosanctos*: 135, 26, scribe, (*lege Titinnius*): 137, 32. *Decii*: 142, 29, *quod*: 145, 36, *exstructo*: 146, 2, *veraque*: 148, 27. διοσκόρους: 152, 8, post *appellare* punctum, ut vocant, poni debet: lin. 9. post συμβωμοι, adde, *atque*: lin. 14. ἀγάλματα. p. 157. l. 25. *pharmaca*; 162, 4. *adularentur*: 19, *Tellurem*: 166, 13, *edit. Rom.* 171, 31, ΥΠΕΡΙΩΝ: 172, 19; *Lexico & Diction*: 176, 3, *periagesin*: 175. 14. pro X̅I̅. scribe N̅. lin. pen. *favere*: 179, 21, Θεάκης; 17. *unquam*: 24, Χαλκιδέων. 183, 15, *palæstram sint*: 186, 14. ὅμως & κόρον, 32. *Et hanc in classem referendus est*: 187, 2. *indita*: 17. *Originibus*, & mox dele hæc verba; *Atque ita in Inscr. apud Gruterum* EX MONIT. *est monitu*: quia licet ultima littera longior reliquis sit, tamen inde non sequitur ea τὸ V. comprehendi: 188, 31, *censeantur*; 189, 16, *mares*: 197, 4. Εἰλείθυια: 201, l. 31, lege: *Atque ita, ut ad propositum redeam, muliebriter insidentem equo vel Venerem*. 203, 10, l. πιλικὺς & paulo post πιλικὸν: l. 20, *difficilis*: 204, lin. pen. *admittam*: p. 206. l. 10. *secus ac*. 208, 23, *inseritur*: lin. antepen. post *modo* adde, *eidem*: 209. l. pen. *arcum*: 210, 2, ΜΑΝΔΡΟ: 211, 27. Χαμαιδάφνην: 213, 8. *ubi notandum præcipue Apollinis*: 214, 24: *ab Hadriano*; 35; *hos nummos illustravit*: p. 218. l. 15. observandum infra τὸ SACRV. ductam fuisse lineam transversam, —. quæ ultimam litteram illius vocis vel, M. designabat: mox lege VITHIR. Nam T. & H sunt junctæ ad hunc modum H̅T̅. 220, 29, dele *cujus*: 221, 24, dele *vero*: 222, 11, post *præbent* adde, *documentum*: & lin. 22. post *irruptionem*, *eos*: 227, 5. *Pia, pollens*: 232, 25, *notatu*. 233, 15, *Maricæ*: 29, distingue, *colebatur*; *Hercules*: 234, 13. *Tanaquillus*: 237, 16: post *singulare*, adde, *contineat*, *communicare*: 27. *Romanum*. 243, 33, post *idque*, adde, *ex ipsius testamento. Cohortem*: 245, 5. *Vox*. 246, 21, & 23, *Absyrtus*: 31, *desumptum*: 249, 2, *ut* 250, 4. post, *refert*, adde: *vixque dubito, quin vir eruditus in nummum inciderit vetustate corruptum, & in quo Sempronii Triumviri*, ut in aliis multis Augusteis, scriptum fuit: 251, 6: l. *id quod* Monendus etiam es, lector; nonnunquam distinctiones non bene fuisse observatas; & peccatum esse in accentibus Græcis: tandemque *Herculem Saxanum* a viro erudito, cujus mihi nomen excidit, explicari Herculem Tiburtinum; quia Inscriptio, in qua cognomen illud conservatur etiam, Tibure fuit inventa: teste Grutero.